
»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 8.000 dinara / Redakcija: Terazije 41/I/tel. 33-610.
Administracija: Terazije 41/I, Beograd, tel. 33-611, pošt. fah 677.
Žiro račun br. 101-14-637-195, Beograd, uz naznaku »Za Jug. pregled«.

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO-DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

SEPTEMBAR 1964. GODINA VIII

9

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA VIII
Septembar 1964.

Uredivački odbor:

SLAVKO KOMAR, *predsednik*

DRAGOLJUB BUDIMOVSKI, BOŽIDAR ĐUROVIĆ, DUŠAN KVEDER,
LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, JOVAN POPOVIĆ, VOJISLAV RAKIĆ,
DRAŽEN SESARDIĆ, ALEKSANDAR ŠOKORAC, DRAGO VUČINIĆ

Glavni urednik: BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač: SAVEZNI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Statuti opština 323—328

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Aktuelna pitanja kadrovske politike i pripreme za
skupštinske izbore (Teze VI plenuma Saveznog
odbora SSRNJ) 329—332

PRIVREDA

Investiciona saradnja Jugoslavije sa zemljama u raz-
voju 333—340
Rezolucija Savezne skupštine o razvoju poljoprivrede 341—342
Mlekarstvo 343—348

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija i Čehoslovačka 349—356
Državne posete 357—359
Međunarodni ugovori 360—362

STATUTI OPŠTINA

U prvoj polovini 1964. većina opština u Jugoslaviji donela je nove statute, kojima su zamenjeni statuti opština doneseni krajem 1955. i početkom 1956. godine.¹ Pošto su neposredno po donošenju saveznog i republičkih ustava doneseni i statuti autonomnih pokrajina, a u toku je izrada i donošenje statuta srezova, radnih organizacija i mesnih zajednica, sa donošenjem statuta opština izvršeno je dalje zaokružavanje ustavnog sistema.

RAZLOZI DONOŠENJA NOVIH STATUTA I NAČIN IZRADE

Donošenje novih statuta bilo je potrebno kako zbog pravnog i organizacionog prilagođavanja strukture komunalnog uređenja dostignutom stepenu ekonomskog razvoja i razvoja društvenog samoupravljanja, tako i zbog zahteva koje je postavio sam Ustav, čijim je odredbama, pored ostalog, izričito predviđeno i donošenje statuta opština.

Prvi statuti opština doneseni su neposredno po prelasku na komunalno uređenje (1955).² Međutim, u vreme izrade i donošenja tih prvih statuta materijalna osnova komunalnog uređenja bila je još skromna, a radničko i društveno upravljanje tek na putu svoje afirmacije. Mnoga pitanja, a naročito na području društveno-ekonomskih odnosa (raspodele, budžetiranja, planiranja, investicione politike, i dr.), nisu bila ni u širim okvirima još dovoljno raščišćena zakonima, usled čega se nije moglo ići dalje ni u njihovoj razradi i konkretizaciji u statutima. Zato su ti prvi statuti uglavnom predstavljali kompromis između onog što bi u doglednoj perspektivi trebalo da budu i onog što su tada faktički mogli biti. Težnja je bila da se u njima odraze svi unutrašnji odnosi u komuni, ali su ti statuti ipak pretežno imali ulogu statuta narodnih odbora opština, kao njihov organizaciono-pravni akt. Međutim, ti prvi opštinski statuti i sa svim svojim nedostacima, odigrali su značajnu ulogu u izgradnji opština kao društveno-ekonomskih zajednica.

U periodu 1956—1962. u razvoju komunalnog uređenja u celini došlo je do takvih promena koje su nameitale i potrebu izrade novih opštinskih statuta. Dok je u 1955. bilo 1.479 opština i 107 srezova, krajem 1962. bilo je svega 581 opština i 40 srezova.³ Pored toga, u međuvremenu je došlo do znatnih promena u odnosima između organa vlasti i radnih organizacija — pravcu stalnog osamostaljivanja radnih organizacija, a zatim i do određenih promena u fizionomiji i ulozi predstavničkih tela, koja su se sve više razvijala kao teritorijalni organi društvenog samoupravljanja, naročito kroz veća proizvođača i savete. Takođe je došlo i do razvijanja raznih drugih oblika samoupravljanja građana u opštini (mesne i stambene zajednice, zborovi birača, mirovna veća, i dr.), a Socijalistički savez postao je osnovni politički faktor i narodna socijalistička tribina građana u komuni.⁴ Uporedo s tim, jačala je i materijalna osnova opština i njihova uloga kao društveno-ekonomskih zajednica uopšte. Opštine su postale odgovornije za celokupan razvoj svog područja u odnosu na materijalnu osnovu rada i privređivanja i u oblasti

društvenog standarda.⁵ Na toj liniji su se stalno menjali i odnosi između opština i širih društveno-političkih zajednica i sve više postavljali na bazi međusobnih prava i obaveza utvrđenih ustavom i zakonima. Sve je to zahtevalo da se struktura opštine pravno i organizaciono prilagodi takvim odnosima, tj. da se pristupi reviziji opštinskih statuta. Međutim, pošto su se takvi zahtevi postavljali i u odnosu na Ustav, kao jedno drugim uslovljeno, izrada novih statuta opština mogla se staviti na dnevni red samo kao sastavni deo ustavne reforme.

Statuti opština kao deo ustavnog sistema. Uporedo sa radom na izradi novog Ustava otpočela su i načelna razmatranja svih pitanja vezanih za izradu novih opštinskih statuta.⁶ Pri tom se pošlo od principa da statut opštine i statut radne organizacije treba da budu dokumenti jedinstvenog ustavnog sistema, a rad na njihovoj izradi sastavni deo napora na izgradnji društveno-ekonomskog i političkog sistema u celini. Početak organizovanog rada u tom pravcu označen je savetovanjem koje je početkom januara 1962. održano u Novom Sadu, posle čega se u celoj zemlji pristupilo razmatranju pojedinih pitanja komunalnog sistema i prvim pokušajima konkretnog rada na izradi statuta. Kasnije, problematika rada na izradi opštinskih statuta razmatrana je i u najvišim forumima u zemlji (Saveznoj i republičkim skupštinama, Saveznom odboru SSRNJ, Centralnom veću Saveza sindikata i dr.).

OSNOVNE KONCEPCIJE I POSTUPAK PRILIKOM IZRADE I DONOŠENJA NOVIH STATUTA

Osnovna ideja od koje se pošlo prilikom izrade novih opštinskih statuta bila je postavka iz Programa SKJ da »u statutu komune svaki građanin treba da nalazi svoja prava i svoje obaveze, kao i svoje mogućnosti upravljanja komunom, a preko nje, kao i drugih organa društvenog samoupravljanja, i društvom uopšte«, odnosno da statut komune treba da bude za građane najbliži kodeks njihovih prava i dužnosti u sistemu samoupravljanja.

Koncepcije izrade i donošenja novih opštinskih statuta u mnogo čemu su se razlikovale od koncepcija izrade dotadašnjih statuta:

1. *Funkcije opštine* su na pozitivan način utvrđene Ustavom,⁷ a time je Ustavom dat i *osnov za sadržinu opštinskog statuta*, tako da se »Statutom opštine, u okviru ustava i zakona, utvrđuju ... prava i dužnosti opštine i način njihovog ostvarivanja; područja, organizacija i prava mesnih zajednica, kao i drugi oblici samoupravljanja u naseljenim mestima; odnosi između građana, radnih i drugih organizacija u rešavanju pitanja od zajedničkog interesa; način obezbeđivanja javnosti rada organa i organizacija u opštini; organizacija komunalnih i drugih službi; prava građana, radnih i drugih samoupravnih organizacija u pogledu korišćenja fondova, društvenih i drugih službi, dobara u opštoj upotrebi i drugih društvenih sredstava kojima opština upravlja; organizacija opštinske skupštine i drugih opštinskih organa i njihova prava, dužnosti i ovlašćenja.« (Član 98. Ustava SFRJ).

2. Ustavom je data i *osnovna linija razgraničenja između zakona i statuta*. Pošlo se od toga da će društveni sistem, na bazi ustava, biti dograđivan s jedne strane zakonima (saveznim i republičkim), a s druge statutima opština i radnih organizacija. Time statut neposredno proizlazi iz Ustava i čini deo ustavnog sistema. Ovakvo rešenje uređivanja odnosa ničim ne narušava jedinstvo sistema, pošto svi propisi i drugi opšti akti moraju biti u skladu sa ustavom.

Osnovna orijentacija u odnosu na sadržinu statuta sastojala se u sledećem:

¹ Vidi: »Statuti opština i srezova«, »Jug. pregled«, 1961, septembar, str. 345—347 (67—69).

² Vidi: »Lokalna samoprava«, »Jug. pregled«, 1957, februar, str. 61—68 (17—24).

³ O političkoteritorijalnoj podeli vidi: »Jug. pregled«, 1960, septembar, str. 343—355 (75—87), i 1963, jun, str. 249—254 (71—76).

⁴ Vidi: »Opštine i srezovi kao političkoteritorijalne organizacije samoupravljanja«, »Jug. pregled«, 1960, oktobar, str. 399—405 (89—95).

⁵ Vidi: »Opštine i srezovi kao društveno-ekonomske zajednice«, »Jug. pregled«, 1960, novembar, str. 449—458 (99—108).

⁶ Odluku o obrazovanju Komisije za ustavna pitanja Savezna narodna skupština donela je 2. decembra 1960 (»Službeni list FNRJ« 49/60).

⁷ Funkcije opština utvrđene su članom 96. Ustava SFRJ.

— da statut bude dokument u kojem će u centru pažnje biti čovek kao proizvođač i upravljač i njegov politički i materijalni interes za razvoj društva bez eksploatacije;

— da to bude statut opštine, a ne statut predstavničkih tela, tj. da ne izražava samo organizacioni aspekt komune, već i njenu ulogu kao društveno-ekonomske zajednice;

— da statut ne treba da parafrazira ustave i zakone, već da ih konkretizuje i razrađuje prema specifičnim potrebama i mogućnostima opštine;

— da statut razradi oblike neposredne socijalističke demokratije i samoupravljanja, saradnje i solidarnosti raznih faktora unutar komune, kao i komune sa ostalim komunama i društvenim zajednicama;

— da komuna dode do izražaja kao otvorena zajednica u kojoj je delatnost njenih organa i institucija dostupna svim građanima i pod njihovim nadzorom i uticajem;

— i da komuna nije »država u državi«, već osnovna ćelija jedinstvene zajednice, čijoj jedinstvenosti i sama doprinosi.⁸

3. *Predstavničko telo opštine (skupština) donosi statut samostalno (bez saglasnosti, odnosno potrebe saglasnosti viših organa, što je bio slučaj sa ranijim statutima), a uz obavezno prethodno konsultovanje građana i drugih samoupravnih faktora u komuni.*

Rad na izradi novih statuta imao je uglavnom dve faze: do stavljanja na diskusiju Prednacrta ustava SFRJ i posle toga. U toku cele 1962. vršene su intenzivne konsultacije u užim i širim okvirima i kao rezultat toga u vreme objavljivanja Prednacrta ustava,⁹ većina opština je imala prve verzije svojih statuta. Taj rad je omogućio da se mnoga pitanja komunalnog sistema i opštinskih statuta razjasne i time sagleda šta u odnosu na statut treba zapisati u ustavu, da se odredi obim onoga što treba regulisati ustavom i statutima i da se načelno rasprave i sagledaju mnogobrojna pitanja iz oblasti komunalnog uređenja koja treba da nađu mesto u tim dokumentima.¹⁰

Sva ova pitanja su još konkretnije razmatrana u toku javne diskusije o prednacrtima saveznog i republičkih ustava, kao i prilikom njihovih usvajanja. U to vreme (od 1. do 3. novembra 1962) održana je u Titogradu vanredna skupština Stalne konferencije gradova, koja je bila pretežno posvećena statutima opština.

Ustavnim zakonima sve republike su odredile rokove za donošenje opštinskih statuta — Hrvatska do kraja 1963, Crna Gora, Makedonija, Srbija i Slovenija do aprila 1964, a Bosna i Hercegovina do juna 1964. Pošto su neposredno

po donošenju ustava sprovedeni i izbori za sva predstavnička tela, u svim opštinama se pristupilo najintenzivnijem radu na izradi i donošenju statuta. Novoizabrane skupštine republika preuzele su neposrednu brigu o tom radu. U oktobru 1963. održano je u Osijeku (u organizaciji Stalne konferencije gradova) i posebno savetovanje o pitanjima izrade statuta.

Već poslednjih meseci 1963. u Hrvatskoj su doneseni prvi statuti (najpre opština Petrinja), a u prvoj polovini 1964. statute je donela i većina opština u Jugoslaviji.

Kao pravni osnov za donošenje statuta služili su republički ustavi, i to odredba kojom se utvrđuje pozicija opštinskog statuta, a koja je adekvatna članu 98. Ustava SFRJ.

Postupak prilikom izrade i donošenja statuta bio je gotovo svuda isti: 1. predlog statuta pripremla je šira komisija, koja je bila imenovana od narodnog odbora; 2. pripremljeni predlog statuta razmatrala je opštinska skupština u saradnji s društveno-političkim organizacijama i načelno ga prihvatila uz veće ili manje dopune; 3. načelno prihvaćeni prednacrt statuta stavljan je na javnu diskusiju, koja je vođena preko zborova birača i društveno-političkih i radnih organizacija; 4. komisija za izradu statuta pratila je tok diskusije, prikupljala i analizirala predloge i primedbe i na osnovu toga definitivno formulirala predloge statuta, usvajajući iz diskusije ono što se pokazalo ispravno i celishodno; 5. konačan predlog statuta, sa detaljnom analizom diskusije i predloga do kojih se u međuvremenu došlo, komisija je dostavljala opštinskoj skupštini na razmatranje i usvajanje; 6. po usvajanju od strane opštinske skupštine, statuti su objavljeni u opštinskim ili sreskim službenim glasilima.

SADRŽINA NOVIH STATUTA

Ako se ima u vidu sve ono što je izraženo u tekstovima novih statuta, bez obzira na redosled ili pravno-tehničku obradu, može se konstatovati da su u statutima našla mesto sva pitanja koja karakterišu opštinu kao osnovnu društveno-političku zajednicu.

U statutu svake opštine najpre se daje njen tačan naziv, konstatuje se od kojih se naselja sastoji, gde je sedište opštine, reguliše se pitanje opštinskih amblema (gde se ustanovljavaju), način proglašavanja počasnih građana opštine (neki utvrđuju i opštinske praznike, obično dan oslobođenja), način davanja javnih priznanja naročito zaslužnim građanima i organizacijama, i svojstvo opštine kao pravnog lica, i dr.

PRAVA I DUŽNOSTI OPŠTINE U OBLASTI DRUŠTVENO-EKONOMSKIH ODNOSA I NAČIN NJIHVOG OSTVARIVANJA. Pod ovakvim ili nekim drugim nazivom (na primer, »Društveno-ekonomski odnos«, i sl.) u svim statutima su manje ili više utvrđena i razrađena prava i dužnosti opštine, zadaci u pojedinim oblastima i način njihovog ostvarivanja. Kao polazna osnova obično je služila ustavna odredba kojom se utvrđuju funkcije opštine (član 96. Ustava SFRJ), a zatim je ukazano na oblike i forme i na subjekte preko kojih se te funkcije ostvaruju (npr. građani neposredno, preko zborova birača, mesnih zajednica, opštinske skupštine i njenih organa), kao i na saradnju između svih faktora u opštini i saradnju sa drugim opštinama i ostalim društveno-političkim zajednicama.

Svi su statuti primarno pošli od razrade funkcija opštine kao društveno-ekonomske zajednice.

Zadaci opštine u razvijanju materijalne osnove rada i stvaranju uslova za rad ljudi i razvitak proizvodnih snaga. U svim statutima učinjen je napor da se odredi pravac društveno-ekonomskog razvoja odnosno opštine, i to ne samo ukazivanjem na osnovnu orijentaciju u ekonomskom razvitku (npr. razvijanje industrije, poljoprivrede, turizma i sl.) nego i konkretnijim određivanjem pravaca tog razvika (npr. koju vrstu industrije; u poljoprivredi — da li samo određenu granu ili kompleksno, da li samo društveni sektor ili i kooperaciju sa individualnim proizvođačima, i sl.). Prilikom razrade tih pitanja polazilo se u prvom

⁸ Govoreći o koncepcijama rada na izradi statuta opština na vanrednoj skupštini Stalne konferencije gradova (3. novembra 1962) Edvard Kardelj je, pored ostalog, rekao: »... zadatak je ustava... da da opšte okvire za takav razvitak komunalnog sistema koji će obezbediti progresivan pravac u razvitku komun. On treba takođe da zaštiti komune i od raznoraznih negativnih tendencija, bilo unutar samih komun, bilo spolja, i da obezbedi zaista demokratsko funkcionisanje komun, da spreči mogućnost afirmacije raznih uskih birokratskih tendencija u samoj komuni — u vidu partikularizma »prema gore« i centralizma »prema dole« — a i u odnosima između komun i drugih društveno-političkih zajednica. U tome će, naravno, republički ustavi dati konkretnije propise o komuni, njenom statutu i unutrašnjim odnosima. Sve drugo treba prepustiti životu, praksi i opštinskim statutima, kao osnovnim instrumentima za uređivanje odnosa unutar komun«... i dalje: »... Ne treba da se plašimo ako komune pronalaze, preko svojih statuta i inače, odgovarajuća rešenja i forme rada i funkcionisanja na način koji najbolje odgovara njihovim uslovima, razume se, uz odgovarajuću pomoć zajednice — naročito republike. Na kraju krajeva, velike su razlike između jedne razvijene industrijske komun i jedne poljoprivredne komun. Sasvim je jasno da onda moraju postojati i određene razlike i u pogledu metoda rada i oblika njihovih organizacija. No, treba obezbediti da te razlike ne budu takve da sputavaju jedinstvo administracije, planiranja, društvenog sistema, itd. Ali unutar toga mislim da treba ostaviti dovoljno prostora da komune mogu da se izgrađuju prema svojim uslovima i potrebama. To će biti i korist zajednice, jer će se na taj način moći bolje da iskoriste sva sredstva i sva ljudska energija.«

⁹ Prednacrt ustava dat je na javnu diskusiju zaključkom zajedničke sednice Savezne narodne skupštine i Saveznog odbora SSRNJ, održane od 20. do 22. novembra 1962.

¹⁰ Vidi: »Prednacrt ustava SFRJ«, »Jug. pregled«, 1962, septembar, str. 337—350 (73—86), i »Osnovna načela i osnovni i opšti instituti društveno-ekonomskog i političkog uređenja SFRJ prema novom Ustavu«, »Jug. pregled«, 1963, maj, str. 193—202 (43—52).

redu od prirodnih uslova i mogućnosti datog kraja, kao i od potrebe uklopanja u sistem cele zemlje. Na nerazvijenim područjima, međutim, gde još nije u potpunosti sagledana perspektiva razvoja, to je bilo teže izraziti.

Pri regulisanju ovih pitanja, i u statutima je došla do izražaja ustavna intencija da se sredstva proširene reprodukcije ostvarena na teritoriji opštine, u delu koji po zakonu pripada opštini, razlikuju od sredstava budžeta i fondova koja pripadaju opštini. Pošlo se od toga da privredna organizacija primarno vrši proširenu reprodukciju na bazi sredstava koja njoj ostaju iz dohotka, odnosno koja dobija putem kredita, a naglašena je dužnost opštine da sredstva kojima ona raspolaže investira prvenstveno u nove privredne delatnosti u skladu sa opštom politikom društvene zajednice u oblasti proširene reprodukcije (radi obezbeđenja novog zapošljavanja građana, organizovanja tzv. tercijarnih delatnosti, ulaganja u objekte infrastrukture: puteve, saobraćaj, i sl.). Zbog toga se statutima više i ne predviđa obrazovanje tzv. opštih investicionih fondova u opštinama.

Usmeravanje društveno-ekonomskog razvika. Pošto je Ustavom predviđeno donošenje zakona o društvenom planiranju (čl. 161. tač. 2. Ustava SFRJ), statuti su se ograničili na to da se samo u opštim linijama utvrdi zadatak planiranja (u skladu sa Ustavom) i da se razradi metodologija izrade plana i njegovog donošenja. Time je u stvari obezbeđeno najšire učešće građana, radnih i drugih organizacija, mesnih zajednica i opštinskih organa u izradi i donošenju društvenih planova. Društveni plan je u statutima postavljen kao oblik povezivanja materijalnih i društvenih aktivnosti svih faktora u komuni — radnih ljudi, radnih organizacija i drugih samoupravnih faktora i kao njihov zajednički dokument o privrednom i društvenom razvoju opštine kao celine.

Statutom se razrađuje i pitanje urbanističkih planova. Na prvom mestu se određuje za koja naselja i po kakvom postupku se donosi urbanistički plan, a zatim utvrđuju i određeni elementi urbanističkog planiranja, na primer: da urbanistički plan bude usklađen sa društvenim i regionalnim planovima razvoja; da se vodi računa o najpovoljnijoj lokaciji industrijskih i drugih objekata, o racionalnom korišćenju zemljišta, o osiguranju terena za stambenu izgradnju, i sl.; da se prilikom planiranja stambenih naselja planiraju i prateći objekti (komunalni uređaji, škole, odgovarajuće institucije iz oblasti kulture, zaštite dece, prostor za odmor i rekreaciju, igrališta za decu, i sl.); da se obrazuje stručna urbanistička služba; da se prilikom donošenja urbanističkih planova obezbedi saradnja sa zainteresovanim institucijama u opštini i van nje, itd.

Pored toga, u mnogim opštinskim statutima predviđaju se i drugi načini i instrumenti usmeravanja društveno-ekonomskog razvika (npr. politikom kontrole cena, donošenjem obaveznih propisa, davanjem preporuka, utvrđivanjem programa rada mesnih zajednica).

Odnosi opština — radna organizacija. S obzirom da su radna organizacija i komuna dve osnovne asocijacije radnih ljudi i da obe svoju samostalnost i samoupravnost zasniavaju na ustavu, pitanje odnosa među njima bilo je predmet posebne pažnje prilikom izrade statuta. Statuti polaze od toga da komuna nije samo organ vlasti već i zajednica ljudi koji žive i rade na području opštine, pa da se stoga ona ne identifikuje samo sa jednim njenim organom — skupštinom, već da predstavlja splet unutrašnjih odnosa, samostalnih funkcija i uzajamnih zavisnosti građana, radnih i drugih organizacija i opštinskih organa. To je došlo do izražaja i kroz dve vrste odredbi u statutima: odredbe o odnosima između radnih organizacija i opštine kao društveno-ekonomske zajednice i odredbe o odnosima između radne organizacije i opštinskih organa koji vrše i funkcije vlasti.

Tako su u opštinskim statutima u pogledu odnosa opštine i radne organizacije, pored ostalog, utvrđeni: uslovi pod kojima se iz opštinskih sredstava (budžeta i fondova) odvajaju sredstva za delatnost određenih radnih organizacija, za davanje garancije, za stimuliranje njihove odre-

dene aktivnosti, za naknadu razlike između određene i stvarne cene proizvoda odnosno usluga — kada se te cene utvrđuju; zatim obaveze radnih organizacija da javno posluju, tj. da o svome radu obaveštavaju građane i javnost uopšte, kao i opštinsku skupštinu — respektujući pri tom poslovnu tajnu; obaveze radnih organizacija da se pridržavaju propisa opštine o gradnji, korišćenju zemljišta, urbanističkoj realizaciji, lokacijama, saobraćajnim revidima i slično; uslovi za vršenje delatnosti komunalnih i drugih organizacija; obaveze opštine da osniva određene vrste radnih organizacija koje će obavljati određene usluge (komunalne, prosvetne, socijalne, zdravstvene i sl.), itd.

Pri tome se pravila razlika između organizacija koje se normalno uklapaju u tržišni mehanizam i onih koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa (komunalne, socijalno-zdravstvene, prosvetne i sl.), a prema kojima i društvena zajednica ima veću potrebu i mogućnosti za uticaj na njihov rad i poslovanje, ne dovodeći u pitanje njihovu ustavom zagaranovanu samostalnost i samoupravnost.

U statutima je regulisan i niz pitanja o odnosima između radnih organizacija i opštinskih organa. Jedno od takvih pitanja je učešće opštinske skupštine u donošenju statuta radnih organizacija. Ustavom je utvrđena obaveza da statut svake radne organizacije, pre konačnog usvajanja u njenom organu upravljanja, bude podnesen na razmatranje opštinskoj skupštini. Statutima je razrađen postupak i način tog razmatranja. Takođe je razrađeno i pitanje davanja potvrde ili saglasnosti na statute i opšte akte radnih organizacija, kada je to posebnim zakonima utvrđeno, kao i pitanje utvrđivanja uslova i merila za raspodelu dohotka radnih organizacija u slučajevima kada je to zakonom predviđeno.

Radi uspešnijeg usklađivanja pojedinačnih i zajedničkih interesa sa opštim, u statutima su razrađeni i do određene mere realizovani principi o društvenoj kontroli.

To je došlo do izražaja u razradi ustavnog principa o javnosti i otvorenosti rada svih organa i organizacija u opštini (npr. odredbe o obaveštavanju građana o radu, podnošenju izveštaja određenim organima, objavljivanju opštih akata, i sl.).

U tom smislu posebno je razrađena institucija društvenog nadzora, koji vrši predstavničko telo opštine odnosno komisija ili odbor koje ono za tu svrhu obrazuje. Time je u stvari utvrđena mogućnost i obaveza da opštinska skupština javno raspravlja o tome kako se gazduje društvenim sredstvima kojima raspolažu radne organizacije, kako se vrši raspodela u njima i kako one izvršavaju obaveze prema zajednici.

Isto tako razrađen je i institut pravnog (inspekcijskog) nadzora, kao skup ovlašćenja i obaveza opštinskih organa uprave da kontrolišu primenu svih zakona, odluka i drugih propisa društveno-političkih zajednica, jer tu kontrolu primarno vrše opštinski organi.

U statutima su takođe razrađena pitanja zajedničkog razmatranja i dogovaranja opštinskih organa i opštinske skupštine sa radnim organizacijama o pitanjima od zajedničkog interesa, o međusobnoj saradnji i solidarnosti, i sl.

Zapošljavanje i kadrovska politika. Gotovo u svim statutima konkretno su utvrđene i funkcije opštine u pogledu ostvarivanja prava ljudi na rad, izgrađivanja dugoročnije politike zapošljavanja, uzdizanja kadrova i kadrovske politike uopšte. Pri tom se obično nastojalo da se utvrde kriterijumi u pogledu zapošljavanja u skladu sa materijalnim mogućnostima opštine i planiranim razvitkom privrede i drugih društvenih službi i da se obezbedi saradnja raznih faktora u rešavanju tog pitanja kao jedne od bitnih funkcija komune.

U opštinama gde je priraštaj radne snage veći od stvarnih mogućnosti zapošljavanja, u statutima su utvrđene obaveze opštine da se brine o kvalifikaciji te radne snage, kako bi se osposobila za zapošljavanje na drugim tere-nima. U statutima su, dalje, utvrđene obaveze opštine za osnivanje institucija koje će se baviti stručnim osposoblja-

vanjem radne snage i voditi organizovanu brigu o njenom zapošljavanju. U tom pogledu najpoznatija institucija je zavod za zapošljavanje radnika, a negde je došlo do obrazovanja i nekih drugih (npr. škola).

U vezi sa kadrovskom politikom razrađena je i institucija rotacije i reizbornosti, institucija konkursa, kao i uloga posebnih organa koji se bave kadrovskom politikom (komisija za izbore i imenovanja).

Sredstva opštine i njihova raspodela. Značajno mesto u statutima zauzelo je realizovanje ustavnog prava opštine da sama određuje visinu doprinosa i poreza iz izvora koje utvrđuje savezni zakon, kao i da sama ustanovljava svoje fondove i usmerava materijalni razvoj uopšte. Prilikom razrade ovih pitanja posebnu teškoću predstavljalo je to što su u vreme donošenja statuta još bili na snazi stari propisi o porezima i doprinosima i o finansiranju društveno-političkih zajednica, koji još nisu bili usklađeni sa Ustavom.¹¹ U statutima je izražen ustavni princip da opština samostalno raspolaže sredstvima koja joj pripadaju po postojećim propisima i da utvrđuje njihovu namenu. U tom smislu razrađena je uloga budžeta i fondova kao najvažnijih društveno-ekonomskih instrumenata opštine, a u vezi s tim i uloga komunalne banke. Utvrđen je demokratski postupak u donošenju, praćenju i izvršavanju budžeta i uopšte u pogledu korišćenja sredstava (da se o tome obavezno obavestavaju građani i organizacije, da se građani konsultuju prilikom izrade budžeta i finansijskih planova fondova, itd.). Pitanje broja fondova i njihove namene regulisano je dosta različito: negde je ustanovljen veći a negde manji broj fondova. Razrađen je i način upravljanja fondovima.

Pri regulisanju ovih pitanja u statutima osnovni cilj je bio da se oživotvori ustavni princip o jačanju samoupravnih prava radnih ljudi, tj. da se obezbedi učešće građana, radnih i drugih organizacija u izradi i donošenju ne samo društvenog plana već i budžeta i fondova; da se u upravljanju fondovima obezbedi potreban uticaj zainteresovanih korisnika društvenih sredstava (organizacija, građana, i dr.); da organi i institucije kojima je povereno upravljanje sredstvima javno polažu račun o svom radu pred opštinskim skupštinama, zborovima birača, ili na drugi način; da se utvrde uslovi pod kojima opštine obavezno participiraju sa svojim sredstvima kada građani ili radne organizacije udružuju svoja sredstva za rešavanje određenih zajedničkih potreba; da se utvrde i objektiviraju uslovi pod kojima građani i drugi faktori mogu da računaju sa sredstvima opštine, odnosno da dobijaju zajmove, i sl.

Zadovoljavanje zajedničkih potreba (društveni standard). U novim statutima su najčešće veoma podrobno razrađene funkcije opština u oblasti neposrednog zadovoljavanja materijalnih, socijalnih, kulturnih i drugih zajedničkih potreba stanovnika opštine, pošto ona, u okviru jedinstvenog sistema raspodele društvenog proizvoda, samostalno utvrđuje i raspodeljuje sredstva koja služe za tu svrhu. U tom smislu su razrađene funkcije opštine u oblasti prosvete, nauke, kulture, fiskulture, zdravstvene i socijalne zaštite, elektrifikacije naselja, snabdevanja vodom, obezbeđenja javnog saobraćaja, ptt usluga, snabdevanja stanovništva, itd. U nekim statutima je posebno razrađena i uloga pojedinih faktora (opštinskih organa, radnih organizacija, mesnih zajednica) u organizaciji zadovoljavanja zajedničkih potreba, kao i pitanje udruživanja sredstava građana i radnih organizacija sa opštinskim sredstvima.

U nekim statutima učinjeni su napor da se utvrde i određeni minimumi kojima se opština mora rukovoditi prilikom rešavanja pitanja društvenog standarda (npr. na koliko se školske dece obavezno mora otvoriti škola, i sl.). To je mnoge statute učinilo konkretnim i reljefnim, koji kao takvi mobilisu snage i podstiču aktivnost građana i samoupravnih faktora.

¹¹ Osnovni zakon o finansiranju društveno-političkih zajednica (»Službeni list SFRJ«, 31/64) i Osnovni zakon o doprinosima i porezima građana (»Službeni list SFRJ«, 32/64) doneseni su u julu 1964.

O poreskom sistemu vidi: »Jug. pregled«, 1964, mart, str. 125—129 (17—21), i april, str. 170—174 (34—38).

Uređivanje i korišćenje zemljišta i dobara u opštoj upotrebi, izgradnja i korišćenje stambenih zgrada i uređivanje stambeno-komunalnih odnosa. Polazeći od ustavnog principa (čl. 99. st. 3. Ustava SFRJ) da opština vrši funkciju osnovne društvene zajednice u pogledu upravljanja zemljištem, šumama, zgradama i drugim nepokretnostima, ukoliko na osnovu zakona njima ne upravljaju šire zajednice, radne organizacije i društveno-pravna lica, u statutima su najčešće utvrđeni uslovi i postupak za davanje tih nekretnina na korišćenje građanima, radnim i drugim organizacijama, kao i namena sredstava koja se tim putem dobijaju.

Pošto opština vrši ulogu osnovne društvene zajednice u pogledu izgradnje i korišćenja stambenih zgrada i uređivanja stambeno-komunalnih odnosa, u statutima su utvrđeni prava i obaveze svih organa i drugih subjekata koji u tome imaju određenu ulogu (opštinski organi, radne organizacije, kućni saveti, skupovi stanara) i oblici njihove saradnje u rešavanju tih pitanja i ostvarivanju odgovarajuće politike. Zatim su utvrđeni principi o načinu dodeljivanja građevinskog zemljišta za izgradnju stambenih zgrada i komunalnih objekata, obezbeđenju poslovnih prostorija za razvijanje tercijarnih delatnosti, i sl. Gotovo svi statuti sadrže i osnovne principe o načinu dodeljivanja stanova čiji su investitori opštinski organi, kao i osnovne norme u pogledu ostvarivanja prava građana na stan uopšte. I pored toga, međutim, ovi delovi statuta nisu u svim opštinama najbolje razrađeni, jer niz krupnih pitanja u ovoj oblasti još nije načelno rešen (npr. način odvajanja i mobilizacije sredstava za stambenu izgradnju, usavršavanje sistema upravljanja zgradama, ekonomske stanarine, i dr.).

NARODNA ODBRANA I UNUTRAŠNJI POSLOVI.

Novim statutima se razrađuju i zadaci opštine u oblasti narodne odbrane, koja je pravo i dužnost kako građana, radnih i drugih organizacija, tako i svih društveno-političkih zajednica (čl. 252. Ustava SFRJ). Statutima se najčešće utvrđuju obaveze opštine u vezi sa regrutacijom i mobilizacijom i zadaci pojedinih subjekata u opštini u odnosu na te obaveze, a posebno u vezi sa obukom stanovništva za odbranu zemlje.

U oblasti unutrašnjih poslova najčešće su utvrđene obaveze u pogledu obezbeđenja javnog reda i mira u opštini, načina obezbeđivanja službene tajne, organizacije vatrogasne službe, odnosa sa Narodnom milicijom, i organizacije za vođenje administrativno-kaznenog postupka.

ZASTITA USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI I SAMOUPRAVNIH PRAVA GRAĐANA, RADNIH I DRUGIH ORGANIZACIJA. Pošto je funkcija opštine da se stara o obezbeđenju ustavom utvrđenih sloboda i prava građana, da štiti zakonitost i sigurnost ljudi i imovine, kao i da vrši društveni nadzor, sva ta pitanja su u većoj ili manjoj meri razrađena i konkretizovana u statutima, bilo u vidu posebnih poglavlja ili na drugi način. Razrađeno je i pitanje pružanja pravne pomoći građanima (preko posebno organizovanih službi i na razne druge načine), zatim način podnošenja prigovora, pritužbi i predloga građana odgovarajućim organima, kao i postupak sa tim aktima građana, administrativno-pravna pomoć građanima u cilju lakšeg ostvarivanja njihovih prava kod pojedinih organa (prijemne kancelarije, mesni uredi, i sl.), način primanja građana u raznim organima i kod pojedinih funkcionera, i sl.

ORGANIZACIJA DRUŠTVENOG SAMOUPRAVLJANJA U OPŠTINI. Dok su raniji statuti uglavnom utvrđivali organizaciju i način rada predstavničkih tela, u novim statutima naročito su došli do izražaja i neposredni oblici samoupravljanja: referendum, zborovi birača, uloga društveno-političkih organizacija i udruženja građana, mesne zajednice, i dr.

Putem *referenduma* kao oblika neposredne demokratije, građani odlučuju o pitanjima od značaja za njihovo naselje ili opštinu, bilo u vidu prethodnog izjašnjavanja ili kroz potvrđivanje odluka odgovarajućih organa. Pošto se način sprovođenja referenduma reguliše

zakonom (čl. 89. Ustava SFRJ), u statutima je razrađeno pitanje inicijative za njegovo raspisivanje, zatim utvrđeno o kojim pitanjima i u kojim slučajevima se može raspisati referendum, kada se on obavezno raspisuje, kao i pravno dejstvo odluka donesenih putem referenduma.

Funkcije i način održavanja zborova birača podrobno su razrađeni u statutima, u kojima su najčešće utvrđeni: postupak za sazivanje i rad zborova birača, način donošenja i sprovođenja zaključaka, prava i dužnosti predstavničkih tela i njihovih organa i organa samoupravljanja prema zaključcima zborova birača, pitanja o kojima se može odlučivati tek po prethodno pribavljenom mišljenju zborova birača, i sl. U nekim statutima su utvrđena i područja za koja se održavaju zborovi birača, a kod nekih je to ostavljeno da se reguliše odlukom opštinske skupštine.

U svim statutima razrađena je sa više ili manje uspeha, i *uloga društveno-političkih organizacija i udruženja građana u komuni* kao instrumenata neposredne socijalističke demokratije.

Socijalistički savez je tretiran kao opšta politička tribina u komuni na kojoj građani razmatraju probleme, vrše razmenu mišljenja i iskustava, zauzimaju stavove i utiču na društvena kretanja, ostvaruju kontrolu rada svih organa samoupravljanja, razvijaju inicijativu, i sl. U tom smislu razrađena je i uloga Saveza sindikata i drugih organizacija. Uloga Saveza komunista kao idejnog jezgra istaknuta je uglavnom u uvodnom delu statuta.

Mesne zajednice, koje su nastale u seoskim i gradskim naseljima umesto ranijih stambenih zajednica i mesnih odbora, dobile su u statutima značajno mesto. U statutima su razrađena sva pitanja čija je razrada ustavom predviđena: osnivanje mesnih zajednica, utvrđivanje područja na kojima se mogu obrazovati, zatim njihovi osnovni zadaci, postupak za njihovo obrazovanje i konstituisanje, njihova osnovna organizacija, način obezbeđenja njihove materijalne osnove, kao i pitanja odnosa mesnih zajednica sa opštinskim organima, radnim organizacijama i drugim faktorima. Uglavnom, u svim statutima mesne zajednice su postavljene kao značajne institucije u sistemu samoupravljanja.

Predstavničko telo i izvršno-politički organi opštine tretirani su u statutima kao sastavni deo političkog sistema — u ulozi organa vlasti i organa samoupravljanja. Njihov samoupravni karakter je još više izražen, tako da opštinska skupština ima i ulogu «zajedničkog radničkog saveta svih kolektiva» na području opštine. To je izraženo kroz sastav skupštine (veće radnih zajednica kao predstavničko telo svih radnih organizacija u opštini), u organizaciji (negde ima i po više veća radnih zajednica), u ulozi saveta (koji su još više izraženi kao teritorijalni organi društvenog upravljanja), u načinu rada (skupština sve više pitanja zajednički raspravlja sa drugim organima samoupravljanja), itd. Opštinska skupština nema više monopolistički položaj u opštini, već više ulogu koordinatora mnogobrojnih samoupravnih faktora koji tu žive i deluju.

ORGANIZACIJA I NAČIN RADA OPŠTINSKE SKUPŠTINE I OPŠTINSKIH ORGANA. U pogledu opštinske skupštine i opštinskih organa u statutima su uglavnom regulisana sledeća pitanja: broj odbornika skupštine i pojedinih veća; koje poslove opštinska skupština vrši na svojoj sednici (isključivi delokrug), a koje preko svojih političko-izvršnih i drugih organa; o kojim pitanjima skupština raspravlja i odlučuje na odvojenim sednicama svojih veća, i postupak za usaglašavanje različito izglasanih tekstova u većima skupštine; kvorum potreban za donošenje određenih odluka; političko-izvršni organi skupštine (saveti) i njihov sastav i delokrug; stalne dužnosti na kojima odbornicima pripada stalna mesečna naknada; način obrazovanja skupštinskih tela (komisije i dr.) i njihovog rada; osnovna organizacija upravnih organa i način postavljanja i razrešenja sekretara i drugih funkcionera.

U pogledu metoda rada opštinske skupštine naročito je došla do izražaja težnja: da ona deluje kao radno telo; da stalno prati društveni i ekonomski razvitak opštine; da raspravlja i rešava pojedine probleme i utvrđuje politiku u pojedinim oblastima, kao i da uskladjuje rad samoupravnih organizacija u komuni. U utvrđivanju delokruga skupštine i njenih organa došla je do izražaja pozitivna orijentacija da se skupštine rasterete suvišnih poslova, uz istovremeno jačanje samostalnosti i odgovornosti pojedinih njenih organa. Razrađeni su i metodi zajedničkog rada skupštine i ostalih društveno-političkih organizacija u komuni, a posebno opštinske skupštine kao opšteg sabora, u razmatranju pitanja od opšteg političkog značaja za razvoj komune.

U mnogim statutima je određeno da veće radnih zajednica može i samostalno raspravljati o stanju i problemima u pojedinim društvenim oblastima, kao i o pitanjima od zajedničkog interesa za radne organizacije u tim oblastima, i da, u vezi s tim, može donositi i preporuke.

Većina statuta je utvrdila i klasifikaciju pravnih akata koje opštinska skupština i njeni organi donose (odluke, naredbe, rešenja i dr.).

U nekim statutima je razrađena i uloga opštinske delegacije (poslanika koji su na području opštine izabrani u republičku i Saveznu skupštinu) i njihov odnos sa opštinskom skupštinom.

U pogledu organa uprave utvrđena je samo njihova osnovna organizacija (s tim da se detaljna organizacija utvrdi posebnim odlukama), način rada ovih organa, odgovornost funkcionera uprave i njihova reizbornost.

MEĐUOPŠTINSKA SARADNJA. Ustavno načelo o međuopštinskoj saradnji (čl. 103. Ustava SFRJ) bliže je razrađeno u statutima. Pored toga, diskusije o ovom pitanju u toku izrade statuta dale su velik podstrek da se taj princip vrlo brzo oživotvori i u praksi. Dok krajem 1962. takve saradnje među opštinama skoro i da nije bilo, dotle je već u prvoj polovini 1964. ona postala veoma aktivna, i to ne samo u smislu traženja novih oblika i formi već su postignuti i znatni praktični uspesi u uspostavljanju i razvijanju te saradnje.

Po formi, međuopštinska saradnja je izražena ili u okviru posebnog poglavlja ili u sklopu razrade pojedinih pitanja. U nekim statutima ona je data samo deklarativno, ali u većini su razrađeni i konkretizovani oblici putem kojih se ostvaruje.

STATUTI OPŠTINA U VELIKIM GRADOVIMA (Beograd, Zagreb, Sarajevo, Skopje, Ljubljana i Maribor) unekoliko se razlikuju od statuta drugih opština, s obzirom da je u jedan deo funkcija opštine prenet na zajedničke organe koji su obrazovani za grad kao celinu, a što je u ustavu omogućeno (čl. 102. Ustava SFRJ). Statuti ovih opština regulišu u osnovi sva pitanja kao i statuti ostalih opština. Jedina razlika je u tome što statuti opština u sastavu velikih gradova sadrže i odredbe o poslovima koje ove opštine, u zajedničkom interesu, poveravaju gradskoj odnosno sreskoj skupštini ili gradskom veću kao zajedničkom predstavničkom organu opština formiranom na području grada.

POSEBNE SPECIFIČNOSTI U SADRŽINI STATUTA NEKIH OPŠTINA. U statutima pojedinih opština razrađena su i neka pitanja (ponekad u vidu čitavih posebnih poglavlja), koja se kao društvena problematika ne postavljaju u drugim opštinama.

Jedno od takvih pitanja jeste regulisanje odnosa vezanih za život određene narodnosti (*nacionalne manjine*) u odnosnoj opštini i ostvarivanje njihovih posebnih prava utvrđenih ustavom, kao što je pitanje dvojezične administracije, otvaranja posebnih škola, kulturnih ustanova, i sl. Ovakve odredbe našle su mesta naročito u opštinama na teritoriji autonomnih pokrajina Vojvodine i Kosova i Metohije i na drugim područjima gde žive brojne nacionalne manjine (Šiptari, Mađari, Rusini, i dr.).

U pojedinim opštinama ima i *posebnih društveno-ekonomskih pitanja* koja se ne pojavljuju u većini opština a za njih predstavljaju vrlo značajne probleme. Takav slučaj je, na primer, sa opštinom Tuzla, gde postoji problem sleganja i pomeranja tla u gradu, koji zahteva rekonstrukciju i premeštanje velikog dela grada na drugo područje, što utiče na mnoge odnose tog mesta, pa i šire okoline (imovinske, stambeno-komunalne i dr.). U Statutu opštine Tuzla to pitanje je posebno razrađeno.

Slične specifičnosti postoje i u statutima nekih drugih opština, naročito onih koje imaju specifičnu privrednu strukturu (npr. opštine turističkog karaktera na jadranskoj obali, i dr.).

OBRADA STATUTA

U pogledu *sistematike* statuta, u većini opština prihvaćeno je da on ima dva dela: uvodni deo (preambulu) i normativni deo. U uvodnom delu se, u sažetom obliku, ali na opisan način, izražavaju određene karakteristike konkretne opštine, dok se u drugom, normativnom delu reguliše sve ono što ima u određenom smislu obavezan karakter.

U uvodnom delu statuta dat je pojam konkretne opštine, njene osnovne društveno-ekonomske karakteristike, perspektive njenog društveno-ekonomskog razvoja, i njena povezanost sa drugim opštinama i zajednicom kao celinom. U nekim statutima uvodni deo sadrži i određene istorijske reminiscencije.

Normativni deo statuta se najčešće sastoji iz tri osnovna dela. Gotovo svuda se u prvom delu, koji je i najobimniji, izražava uloga opštine kao društveno-ekonomske zajednice, tj. regulišu se odnosi ljudi u proizvodnji, raspodeli i potrošnji (taj deo je najčešće nazvan »Društveno-ekonomski odnosi« ili »Prava i dužnosti opštine i način njihovog ostvarivanja«). U drugom delu statuta obrađuje se politička organizacija opštine, a posebno sistem samoupravljanja. U trećem delu najčešće se razrađuju pitanja u vezi sa ulogom opštine u ostvarivanju sloboda i prava građana.

Prilikom obrade statuta težilo se da se svuda usvoji *terminologija* koja je zastupljena i u ustavu, kao i da statut po *stilu* bude tako napisan da ga može razumeti svaki građanin. U tome se uglavnom i uspeo.

Statuti su po pravilu rađeni tako da predstavljaju kompleksan osnovni dokument komune, kojim se regulišu sva osnovna pitanja, ali ne u detaljima, već samo u osnovi. Takvi statuti su čvrsta orijentacija za praksu, ali je i ne sputavaju. Na toj liniji bilo je stalno aktuelno i pitanje odnosa statuta prema drugim opštim aktima (odlukama i dr.). Kod većine statuta nađena je u tom pogledu realna mera i postignuto je da oni predstavljaju potpune i osnovne dokumente, u kojima su, u najsazetijem obliku, regulisani odnosi koji su bitni za ostvarivanje prava građana, radnih i drugih organizacija, prepuštajući sve ostalo dopunskim propisima i praksi.

NEKI PROBLEMI I SLABOSTI KOJI SU DOŠLI DO IZRAŽAJA PRI UTVRĐIVANJU SADRŽINE I OBRADU STATUTA

Rad na izradi opštinskih statuta nije bio i bez određenih problema i slabosti, što se mestimično odrazilo i na sadržinu i obradu statuta.

Ono što je zahtevalo najviše napora prilikom izrade ustava — regulisanje društveno-ekonomskih odnosa — došlo je do izražaja i prilikom izrade statuta. To je kod statuta bilo potencirano i time što u ranijim statutima ta pitanja uglavnom nisu obrađivana, a u novim ustavima određeni prin-

cipi bili su tek formulisani. Za sve odnose, koji su u znatnoj meri originalni i novi, bilo je teško naći odgovarajući normativno-pravni izraz. Pored toga, neka radikalno nova rešenja u društveno-ekonomskim odnosima i privrednom sistemu uopšte (npr. u pogledu proširene reprodukcije, načina utvrđivanja prihoda društveno-političkih zajednica, i dr.) tek su bila našla svoja osnovna rešenja u ustavu, tako da nije bilo vremena da se podrobno razrade i u statutima.

Pri razradi pitanja iz oblasti društvenog standarda naročito je aktuelno bilo pitanje tzv. standarda za pojedina područja, odnosno kvantifikacije, tj. da li treba samo ocrtati osnovne zadatke komune na određenom području, konkretizujući ih na pojedine subjekte u njoj i utvrđujući odgovarajuće instrumente i postupak, ili treba utvrditi i neke normative i rokove (npr. na koliki broj stanovnika treba da se gradi jedna osnovna škola; kada građani za neki objekat, koji treba da grade svojim udruženim sredstvima, stiču pravo na određenu participaciju iz opštinskih sredstava, i sl.). U tom pogledu najčešće je prihvatano srednje rešenje, tj. utvrđeni su određeni minimumi, ali se pri tom vodilo računa o njihovoj realnosti.

Znatnu teškoću u radu na izradi statuta predstavljalo je i to što postojeći propisi još uvek nisu bili usaglašeni sa ustavom, niti su bili doneseni neki novi propisi na osnovu ustava.

Prilikom izrade opštinskih statuta bilo je i takvih shvatanja koja su otežavala iznalaženje konkretnih i celishodnih rešenja. Jedno od njih je bila i mestimična orijentacija na traženje novih formi po svaku cenu, pa i takvih koje ne znače nikakav napredak. Na primer, i pored postojanja veća radnih zajednica, bilo je predloga da se utvrdi i postojanje konferencije radničkih saveta u opštini — što bi dovodilo do deformisanja i zapostavljanja prve forme; bilo je predloga da se kao posebna institucija utvrdi zbor komune — za koji je teško pretpostaviti da bi mogao imati neku praktičnu ulogu; zatim predloga da se ustanovi predsedništvo opštine (sastavljeno od rukovodilaca organa i funkcionera u opštini) — koje bi u stvari značilo, u još gorjoj formi, vraćanje na raniji izvršni odbor i dovodilo do faktičke koncentracije ovlašćenja na uzak krug ljudi, itd.

PRIMENA

I DALJA RAZRADA STATUTA

Pošto odnosi koji se statutom izražavaju nisu večiti i nepromenljivi, logično je da i same statute treba dalje dograđivati i usavršavati, obogaćivati njihovu sadržinu novim iskustvima i dostignućima u socijalističkoj izgradnji. Promene u statutima biće neophodne ne samo zbog toga što će praksa zahtevati da se neka konkretna rešenja postavе drukčije, već i zato što će usled daljeg razvoja pojedina rešenja, koja su sada i dobra, biti tokom vremena prevaziđena. Pored toga, i dalje usaglašavanje zakona i drugih propisa sa Ustavom (koje je obavezno da se izvrši do aprila 1965) zahtevaće odgovarajuće korekture i u statutima.

Primena statuta u praksi, kao i dalje razvijanje principa koji su u njima izraženi, takođe nužno pretpostavljaju i donošenje neophodnih dopunskih akata (odluka, poslovnika, pravilnika, i dr.). Njihovo donošenje u stvari predstavlja oživotvorenje statuta u praksi.

IZVOR: Program SKJ; Ustav SFRJ (»Službeni list SFRJ, 14/63); Ustavi socijalističkih republika; Prednacrt ustava SFRJ (izdanje »Komunist«, 1962); »Statuti opština« — materijali sa savetovanja o izradi opštinskih statuta, Novi Sad, 8—9. januara 1962; »Opština u novom ustavnom sistemu« — materijali sa godišnje skupštine Stalne konferencije gradova Jugoslavije — Titograd, 1—3. novembra 1962; »Aktuelni problemi iz rada na statutima opština« — materijali sa savetovanja Stalne konferencije gradova Jugoslavije — Osijek, 1—2. oktobra 1963.

D. J.

AKTUELNA PITANJA KADROVSKE POLITIKE I PRIPREME ZA SKUPŠTINSKE IZBORE

TEZE VI PLENUMA SAVEZNOG ODBORA SSRNJ

VI plenum Saveznog odbora SSRNJ, održan u Beogradu 28. septembra 1964, usvojio je sledeće Teze o aktuelnim pitanjima kadrovske politike i pripremama za skupštinske izbore:

»Predstojeći skupštinski izbori i izbori u Socijalističkom savezu ističu potrebu da se šire razmotre aktuelna politička i kadrovska pitanja u vezi sa njihovim pripremama.

Naš socijalistički društveni razvitak, koji karakteriše stalni porast materijalnih snaga društva i razvijanje samoupravljanja, iziskivao je da se odnosi u kadrovskoj oblasti neprekidno usklađuju sa celokupnim društveno-političkim kretanjem. Program SKJ i Sedmi kongres Saveza komunista Jugoslavije, sumirajući iskustva stečena od uvođenja radničkog samoupravljanja, formulisao je programska načela kadrovske politike Saveza komunista u sistemu samoupravljanja. Treći i Četvrti plenum CK SKJ i Peti plenum Saveznog odbora SSRNJ dalje su razradili ova pitanja u skladu sa zahtevima i potrebama jačanja i razvijanja radničkog i društvenog samoupravljanja. Ustav SFRJ je ta načela ozakonio afirmišući ih kao tekovinu celog društva i svakog radnog čoveka, kao snažan faktor daljeg društvenog razvoja.

Razvoj neposredne socijalističke demokratije dobija sve više svoj izraz i u procesu dalje demokratizacije odnosa u oblasti kadrovske politike. Sprovođenjem skupštinskih izbora na osnovu novog Ustava, otpočeo je proces brzih i veoma značajnih promena u politici kadrova i u ostvarivanju te politike u samoupravnim organima i u rukovodstvima društveno-političkih organizacija. Upravo takav proces sve više ističe potrebu za stvaranjem uslova za obrazovanje građana, za usvajanje stručnih i društveno-političkih znanja, kako bi mogli uspešnije da ostvaruju svoja samoupravna prava i obavljaju društvene poslove. U tim uslovima, vodeća uloga SKJ i u kadrovskoj politici ostvaruje se aktivnošću komunista u samoupravnim organima i organizacijama i na javnim skupovima, snagom argumenata, borbom za socijalističke norme i kriterije, za najbolja i najprogresivnija rešenja, u demokratskom razmatranju i diskusijama zajedno sa svim radnim ljudima.

Pripreme za Osmi kongres Saveza komunista Jugoslavije u okviru kojih se svestrano analizira pređeni put, razmatraju problemi, uopštavaju iskustva, pored ostalog, i u ostvarivanju načela kadrovske politike — pružaju široku osnovu za raspravljanje o svim ovim pitanjima u Socijalističkom savezu, kao i u drugim društveno-političkim organizacijama i organima neposredne demokratije.

Predstojeći skupštinski izbori daju pitanjima kadrovske politike posebnu aktuelnost. Pošto se prvi put primenjuje ustavni princip rotacije na polovinu skupštinskih sastava, javlja se i potreba da se, polazeći od dosadašnjih iskustava, šire sagledaju pitanja vezana za političku i kadrovsku pripremu skupštinskih izbora. To bi doprinelo da se u ovoj oblasti dalje i sve punije ostvaruju samoupravna prava građana i radnih ljudi, da se brže prevazilaze slabosti, da se sve više potiskuju elementi subjektivizma i drugi vidovi

zaostajanja. Time će se još više afirmisati uloga Saveza komunista, Socijalističkog saveza i drugih društveno-političkih organizacija, organa samoupravljanja i svih svesnih organizovanih snaga našeg društva.

I. SOCIJALISTIČKI SAVEZ I NAREDNI SKUPŠTINSKI IZBORI

U političkoj aktivnosti prilikom prošlih izbora stečena su bogata iskustva koja, zajedno sa iskustvima iz dosadašnjeg rada skupština, treba da posluže političkoj i kadrovskoj pripremi predstojećih skupštinskih izbora. Građani su na prošlim izborima prihvatili novi demokratski postupak u kandidovanju, koji predstavlja korak dalje u razvijanju samoupravljanja i ostvarivanju neposrednog uticaja radnih ljudi na kadrovsku politiku. Bilo je, međutim, i pojava ograničavanja demokratskog postupka. Pri diskusiji o kandidatima koji su predloženi od aktiva, na mnogim kandidacionim zborovima radni ljudi su proširivali predloge novim kandidatima koji su često više odgovarali dužnostima za koje su birani. U narednim izborima treba još više ostvarivati princip da je kandidovanje stvar svih građana, jer se radi o izboru njihovih predstavnika kojima oni poveravaju obavljanje poslova u skupštinama. Političkom aktivnošću treba stvarati uslove da kadrovska struktura skupština i njihovih veća odrazi strukturalne promene i da obezbedi takav kadrovski sastav koji će moći sa najviše uspeha da rešava zadatke koji pred njima stoje.

Polazeći od načela kadrovske politike koja su utvrđena Programom SKJ i Ustavom SFRJ, i od ovih iskustava, predlažu se sledeće političke i kadrovske pripreme u sprovođenju skupštinskih izbora:

1. Kandidovanje

a) Socijalistički savez, zajedno sa drugim društveno-političkim organizacijama, razvija političku aktivnost u kojoj su građani nosioci ostvarivanja ustavnih načela o izboru skupština.

b) Dosadašnji rad i iskustva skupština, njihovih veća, komisija i odbora, kao i analize strukturalnog sastava skupština sa stanovišta njihove uloge i zadataka u narednom periodu, omogućice biračkom telu da se lakše i realnije opredeljuje u izboru kandidata.

Društveno-političke potrebe, koje proizlaze iz strukture skupština, najpunije će se realizovati blagovremenim i širokim političkim i kadrovskim pripremama u izbornom procesu.

c) Afirmacija kriterijuma za kandidovanje ostvaruje se političkom aktivnošću organizovanih društveno-političkih snaga i neposrednim učešćem građana. Bitni elementi pri isticanju i odabiranju kandidata treba da budu: društveno-politička aktivnost i konkretan doprinos razvijanju socijalističkih procesa i odnosa u našem društvu, radni i moralni kvaliteti i društveni ugled. Uloga koju predstavnička tela imaju u našem sistemu zahteva ljude sa razvijenim osećanjem socijalističke solidarnosti, humanizma i društvene odgovornosti. Zahteva ljude koji će kao odbornici i poslanici stvaralački raditi na oživotvorenju Programa SKJ, kao platforme našeg socijalističkog razvika, na sprovođenju načela zapisanih u Ustavu SFRJ, na razvoju i produblivanju neposredne socijalističke demokratije — ljude koji će se boriti za intenzivno privređivanje, za neposrednu raspodelu dohotka prema radu, za podizanje životnog standarda i kulturnog nivoa radnih ljudi.

d) U našem izbornom sistemu kandidovanje predstavlja najznačajniji deo izbornog procesa. Zbog toga posebno mesto u političkoj aktivnosti ima prethodno isticanje mogućih kandidata putem širokih diskusija i dogovora građana u Socijalističkom savezu, u drugim društveno-političkim i društvenim organizacijama i udruženjima građana, kao i u organima i oblicima neposredne demokratije. Predstoje

nam da učinimo korak dalje ka što neposrednijem učešću građana u kandidovanju odbornika i poslanika, čime bi se unapredila praksa u odnosu na iskustva iz prošlih izbora kada je inicijativa u predlaganju kandidata dolazila, prvenstveno, od aktiva u opštinama i mesnim zajednicama.

Politički forumi, takođe, mogu u fazi prethodnih diskusija isticati svoja mišljenja o potrebi kandidovanja pojedinih ličnosti, javno i u skladu sa demokratskim postupkom, uz obrazloženje svog predloga.

Takva politička aktivnost i postupak pri odabiranju kandidata prethodi definitivnom kandidovanju i usvajanju kandidatura koje vrše građani na zborovima birača i zborovima radnih ljudi.

e) Ovaj postupak ne isključuje zakonsko pravo da grupa građana direktno kandiduje odbornike i poslanike.

f) Ovakav izborni proces traži:

— da se pojednostavi postupak u kandidovanju više kandidata za jedan mandat. U današnjim uslovima kandidovanje više kandidata je izraz stvorenih mogućnosti za širi izbor ljudi koji mogu obavljati javne funkcije u društveno-političkom životu. Pravo je građana da kandiduju jednog ili više kandidata. Suština demokratizma nije u broju kandidata, već u poštovanju prava građana da neposredno ističu svoje predloge i odabiraju kandidate u celom izbornom procesu. Izbori za predstavničke organe u našem društvenom sistemu nisu bitka između ljudi i raznih grupa za određene položaje u sistemu vlasti, već pravo građana da na osnovu svojih iskustava u samoupravljanju odabiraju ljude prema njihovim radnim kvalitetima i društvenoj afirmaciji. Prema tome, već samo kandidovanje u ovako širokom i demokratskom postupku predstavlja značajnu društvenu afirmaciju;

— da se razmotri postupak opoziva odbornika i poslanika;

— da se uprosti način glasanja i tome prilagodi izborna tehnika;

— da se preispita način glasanja vojnih obveznika na odlučivanju vojnog roka i naših državljana na službenim dužnostima i poslovima u inostranstvu.

Sve ovo treba uzeti u obzir prilikom razmatranja izmena i dopuna zakona o izboru i opozivu odbornika i poslanika, koje je u toku u Saveznoj i republičkim skupštinama.

2. Neka konkretna pitanja u vezi sa narednim izborima

a) Princip rotacije treba što doslednije primeniti na izbor polovine sastava veća skupština od opštine do federacije.

U principu, Ustav dopušta da se u izborima 1965. godine, ponovo kandiduju poslanici i odbornici izabrani na dve godine, ali tu mogućnost treba koristiti samo u izuzetnim slučajevima. Potrebe koje to iziskuju treba da budu javno obrazložene.

b) Izmena polovine sastava skupština na idućim izborima, sama po sebi nameće potrebu da u skupštinska tela i izvršne organe uđu u određenom broju i novoizabrani odbornici i poslanici. To stavlja na dnevni red pitanje sastava skupštinskih tela i izvršnih organa.

c) Potrebno je blagovremeno početi sa političkim i kadrovskim pripremama za izbore, uskladiti ih sa predstojećim kongresima Saveza komunista i izborima za rukovodstva Saveza komunista i Socijalističkog saveza, imajući pri tome u vidu da je april 1965. godine predviđeni termin za završetak skupštinskih izbora.

II. STALNE IZBORNE KOMISIJE SOCIJALISTIČKOG SAVEZA

U uslovima kada izbori postaju deo svakodnevne samoupravne aktivnosti građana u radnim organizacijama i komunama, Socijalistički savez treba kontinuirano da se bavi njihovim političkim i kadrovskim pripremama. Stoga je potrebno osnovati stalne izborne komisije Socijalističkog saveza.

Karakter i područje rada tih komisija proističu iz širine izbornog procesa, sve neposrednijeg učešća građana u njemu, načina obnavljanja odgovornih društvenih organa i uloge i zadataka Socijalističkog saveza u izborima.

Za potpunije ostvarivanje zadataka koje Socijalistički savez ima u ovoj oblasti, potrebno je da ove komisije sarađuju sa organima samoupravljanja, skupštinama, društvenim organizacijama, sa kadrovskim organima SKJ i komisijama za izbore i imenovanja skupština, kao i sa drugim organima čije će učešće biti neophodno u političkoj i kadrovskoj pripremi izbora.

U praksi treba razraditi i stalno izgrađivati metod rada izbornih komisija SSRN u skladu sa ulogom i zadacima Socijalističkog saveza.

Izborne komisije Socijalističkog saveza, pored svojih zadataka u političkoj i kadrovskoj pripremi izbora, treba da prate ostvarivanje ustavnih načela o kadrovskoj politici, da prate kako se u praksi ostvaruje i razvija demokratizacija u vođenju kadrovske politike; kao i da, zajedno sa drugim faktorima, doprinose daljoj izgradnji izbornog sistema. Zato izborne komisije treba da budu otvorene prema javnosti — prema inicijativama, predlozima i mišljenjima građana, društvenih organizacija i organa društvenog samoupravljanja.

U stalne izborne komisije, koje imaju radni karakter, treba da ulaze ljudi iz raznih oblasti društvene aktivnosti. One su radna tela foruma Socijalističkog saveza, a ne njihovih izvršnih organa.

III. NEKA OPŠTA PITANJA KADROVSKE POLITIKE U VEZI SA IZBORIMA

Kako naredni skupštinski izbori znače i prvu primenu ustavnog načela rotacije u skupštinskom sistemu, potrebno je razmotriti i neka opšta pitanja iz oblasti kadrovske politike.

1. Struktura

a) Treba obezbediti da u predstavničkim telima i rukovodstvima društveno-političkih organizacija bude odgovarajuće učešće neposrednih proizvođača. To bi dalje jačalo položaj i ulogu neposrednih proizvođača i njihovih samoupravnih organa kao osnovnih nosilaca proizvodnje, raspodele, proširene reprodukcije, intenzivnog privređivanja, podizanja produktivnosti i životnog standarda radnih ljudi. Takođe, treba sistematski stvarati uslove za adekvatno učešće žena i mladih ljudi u predstavničkim telima i rukovodstvima društveno-političkih organizacija, suprotstavljajući se konzervativizmu i predrasudama koje u tom pogledu još uvek postoje.

b) Kadrovskom politikom treba i dalje obezbeđivati odgovarajuću zastupljenost kadrova svih naroda i narodnosti u predstavničkim telima i na odgovornim javnim funkcijama, kao izraz pune nacionalne ravnopravnosti, bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije, zajedničke i podjednake odgovornosti svih naroda Jugoslavije za celokupan društveni razvoj.

2. Profesionalizam u vršenju javnih funkcija

a) Razvoj samoupravljanja, zajedno sa primenom ustavnih načela rotacije i reizbornosti, postepeno sužava društvenu potrebu za političkim profesionalizmom, jer, razvijanjem

neposredne socijalističke demokratije, obavljanje političkih poslova postaje stvar sve većeg broja građana — upravljača. Ovaj proces je dugotrajan i zavisi od daljeg razvoja materijalne baze i jačanja samoupravljanja, razvoja društvene svesti i socijalističkih društvenih odnosa u celini. Na sadašnjoj etapi našeg društvenog razvika profesionalno obavljanje određenih političkih funkcija je objektivna potreba društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija. Međutim, ima pojava da se profesionalno obavljaju javne funkcije tamo gde to nije nužno, što je, između ostalog, i posledica neadekvatnog metoda rada. Tendencija jačanja političkog aparata, iznad stvarnih društvenih potreba, javlja se tamo gde se forumi ne postavljaju kao organizatori široke društveno-političke aktivnosti građana i svojih članova, već se zatvaraju u sebe.

Organizacije Socijalističkog saveza i druge društveno-političke i društvene organizacije trebalo bi da razmotre ove probleme i da redovno preispituju i javno utvrđuju koje funkcije u njihovim telima i organima je neophodno profesionalno obavljati. Neophodno je ubuduće više se oslanjati na studijski rad stručnih službi, zavoda i instituta, u pripremi materijala koji je neophodan za donošenje političkih ocena, zaključaka i odluka.

b) Izborna funkcija, koja se profesionalno obavlja, predstavlja sve više prirodan produžetak učešća u radnom procesu, tj. preuzimanje u mandatnom periodu određenih društvenih i političkih poslova i vraćanje po isteku mandata u neposredan radni proces.

c) Izvestan broj kadrova koji — obavljajući neprofesionalno ili profesionalno javne funkcije — pokazuje i razvija svoje sposobnosti, odlaziće i na druge javne funkcije. Tako će se, između ostalog, i dalje obezbeđivati neophodna razmena kadrova na relaciji radna organizacija — komuna — republika — federacija.

d) Raspoređivanje kadrova na položaje i funkcije, putem postavljanja i imenovanja, koje se vrši na osnovu ustava i statuta, a u kojem građani, po prirodni stvari, ne učestvuju neposredno, takođe, treba usklađivati sa celokupnim razvojem, putem što širih konsultacija o pojedinim kadrovskim predlozima.

3. *Necelishodnost*

jednovremenog vršenja više funkcija

a) Razvijanjem neposredne socijalističke demokratije stalno će se povećavati broj neprofesionalnih javnih funkcija, kao izraz postepenog prenošenja društvenih poslova i odgovornosti na sve veći broj radnih ljudi.

U tome su već postignuti rezultati koji se pozitivno odražavaju na razvijanje sistema samoupravljanja i na aktivniji rad društveno-političkih organizacija.

b) Razvoj skupštinskog sistema i sve veća uloga i zadaci društveno-političkih organizacija zahtevaju odlučnije rasterećivanje odbornika, poslanika i društveno-političkih radnika većeg broja funkcija koje im otežavaju vršenje njihove osnovne funkcije, veće angažovanje u radu skupština i foruma društveno-političkih organizacija, i njihov potpuniji rad sa biračima. Ovo se posebno odnosi na poslanike Saveznog i republičkih veća.

Primeri iz prakse pokazuju da nagomilavanje funkcija kod jedne ličnosti nije racionalno, a može da sputava samostalnost i odgovornost samoupravnih organa i društveno-političkih organizacija. Pod pojam gomilanja funkcija, međutim, ne mogu se podvoditi one koje direktno proističu iz osnovne izborne funkcije određenog društveno-političkog radnika i funkcionera.

c) Iskustva, takođe, pokazuju da valja izbegavati izbor lica u forume po »predstavničkom osnovu«, i to ne samo zbog toga što ovo vodi ka gomilanju funkcija, već i zato

što je društveno mnogo celishodnije i moguće da se predstavnici pojedinih foruma i organa sastaju i dogovaraju i bez personalne zastupljenosti u forumima.

Predstojeći izbori u Socijalističkom savezu pružaju priliku da se izvrši dalje rasterećivanje ljudi i razdvajanje funkcija.

IV. KADROVSKA POLITIKA

U SOCIJALISTIČKOM SAVEZU I DRUGIM DRUŠTVENO-POLITIČKIM ORGANIZACIJAMA

1. Osnovna načela kadrovske politike: rotacija, reizbornost, necelishodnost jednovremenog vršenja više funkcija itd., koja su razrađena na Trećem i Četvrtom plenumu CK SKJ, ostvaruju se i u društveno-političkim organizacijama. U skladu s tim, Socijalistički savez i druge društveno-političke i društvene organizacije samostalno vode kadrovsku politiku i konstituišu svoje rukovodeće organe demokratskim izborom svojih članova koji izrastaju iz neposredne društveno-političke aktivnosti, a po svojim kvalitetima najviše odgovaraju, kako zahtevima političkog rada, tako i specifičnom karakteru pojedinih organizacija.

2. Treba dalje razvijati što šire neposredno učešće članova društveno-političkih organizacija u izboru njihovih foruma. Time se produbljuje i proces biranja na osnovu poverenja i ugleda stečenog neposrednim društveno-političkim radom i stvarnim kvalitetima.

3. Neposredan uticaj članstva na izbor rukovodstava jača društveni ugled i odgovornost ovih organa i pojedinih njihovih članova pred članstvom organizacija i pred javnošću. To podstiče i izrastanje novih sposobnih društveno-političkih radnika u ovim organizacijama. Stoga, razvijanje i ostvarivanje načela kadrovske politike u Socijalističkom savezu i drugim društveno-političkim organizacijama iziskuje da se u narednim izborima rukovodeći organi biraju i konstituišu uz što šire i neposrednije učešće članstva. Potrebno je proširiti i razviti dosadašnja iskustva iz izbora rukovodećih organa u Socijalističkom savezu, kao i iskustva sa poslednjih izbornih konferencija Saveza komunista (široko dogovaranje o kandidatima i njihovo javno odabiranje, često i bez posredovanja kandidacione komisije, neposredno učešće celog članstva u izboru rukovodstava i sl.).

Svesne socijalističke snage zalažući se za ovakvo široko i javno dogovaranje ostvaruju neophodnu organizovanost u kadrovskim promenama. U tome najveću političku odgovornost imaju komunisti i SKJ u celini.

4. Treba proširivati praksu da se, tamo gde su sazreli uslovi, za pojedine funkcije u društveno-političkim organizacijama, od opštine do federacije, umesto profesionalnih funkcionera, biraju ugledni društveno-politički radnici sa radnih mesta. Tako će se stalno i u sve većem broju izgrađivati sposobni društveno-politički radnici i proširivati baza za izbor ljudi na rukovodeće društveno-političke funkcije.

5. U društvenim, prosvetnim, kulturnim, socijalnim, sportskim i drugim stručnim i profesionalnim organizacijama i udruženjima, ova načela kadrovske politike treba ostvarivati uporedo sa pozitivnim procesom decentralizacije i demokratizacije njihovih unutrašnjih odnosa.

V. KADROVSKA POLITIKA

U RADNIM ORGANIZACIJAMA

Ostvarivanje ustavnih načela kadrovske politike u radnim organizacijama ima poseban značaj u sadašnjim uslovima.

1. Samostalno vođenje kadrovske politike u radnim organizacijama u uslovima samoupravljanja i neposredne raspodele dohotka prema radu predstavlja sastavni deo samoupravnih prava neposrednih proizvođača.

Iskustva nekih razvijenijih radnih organizacija pokazuju da samostalnost u upravljanju znatnim materijalnim sredstvima dobiva sve puniju sadržinu proširivanjem samoupravljanja i na kadrovsku oblast. Utoliko su veće i odgovornosti društveno-političkih organizacija i organa unutar radnih kolektiva da se zalažu za jačanje samoupravnih prava u kadrovskoj oblasti, kao i za najbolja rešenja u ostvarivanju kadrovske politike.

Kadrovske problemi, s obzirom na dostignuti stepen i dalji razvoj društveno-ekonomskih odnosa i podizanja proizvodno-tehnološkog nivoa, mogu se najuspešnije sagledavati i razrešavati unutrašnjim snagama radnih kolektiva, uz aktivno učešće organizacija Saveza komunista, Saveza sindikata i Saveza omladine.

Učešće i uticaj društveno-političkih faktora van radnih organizacija na vođenje kadrovske politike u radnim kolektivima, treba da se sprovodi u duhu ustavnih načela i zakonskih propisa i da podstiče njihovu samostalnost i odgovornost. Stoga i imenovanje direktora treba vršiti u najširem dogovoru sa radnim kolektivima i u skladu sa ustavnim načelom reizbornosti.

2. Uvođenje principa raspodele dohotka prema radu u društvene službe otvara niz pitanja i u kadrovskoj sferi o kojima se sada vode diskusije. Kadrovska politika i u tim radnim organizacijama treba da polazi od jačanja samostalnosti i odgovornosti radnih kolektiva i usklađivanja njihovih interesa sa interesima društveno-političke zajednice.

3. Institucija konkursa kao oblik javnog i demokratskog izbora ljudi na radna mesta vid je prevazilaženja administrativnog načina rešavanja ovih pitanja. S druge strane,

smisao konkursa je i u tome da se pruži mogućnost radnim ljudima, da se, na osnovu svojih sposobnosti i sklonosti, opredeljuju za radna mesta. Zbog toga je potrebno dalje razvijati instituciju javnih konkursa.

Opšti principi institucije konkursa: dostupnost konkurisanja pod istim uslovima za svako radno mesto, javnost, pravo žalbe itd., u praksi se ne primenjuju uvek dosledno, a ima i pojava njihovog izigravanja. Stoga je potrebno dalje uporno angažovanje društveno-političkih snaga na otklanjanju uzroka koji u praksi sprečavaju potpuno realizovanje suštine institucije konkursa.

4. Sve ove principe treba imati u vidu pri daljem usavršavanju i regulisanju unutrašnjih odnosa u radnim organizacijama, putem statuta i drugih dokumenata.

* * *

Proces razvijanja i ostvarivanja društvenih načela o kadrovskoj politici je složen, teći će brže ili sporije, zavisno od razvijenosti društvenih odnosa u određenoj sredini, kao i sposobnosti i spremnosti subjektivnih društvenih snaga da budu na čelu tih kretanja.

U težnji da se obezbedi demokratski postupak u ostvarivanju kadrovske politike treba imati u vidu neophodnost da se postignu takva kadrovska rešenja koja će najviše odgovarati potrebama razvika socijalističkih društvenih odnosa. Ta rešenja mogu se u današnjim uslovima postizati društveno-političkim radom i demokratskom praksom, što će voditi sve punijoj afirmaciji radnog čoveka kao osnovnog nosioca svih društvenih kretanja.

INVESTICIONA SARADNJA JUGOSLAVIJE SA ZEMLJAMA U RAZVOJU

Na obim i razvoj investicione saradnje Jugoslavije sa zemljama u razvoju¹ od presudnog uticaja su ovi činioci: raspoloživa investiciona sredstva zemalja u razvoju; sposobnost Jugoslavije da im pruži kreditne olakšice za nabavku investicionih dobara u Jugoslaviji i za korišćenje usluga jugoslovenskih izvođača investicionih radova; konkurentnost jugoslovenskih proizvođača i izvođača radova u pogledu cena, kvaliteta i rokova isporuka, odnosno izvršenja usluga; i sposobnost jugoslovenskih privrednih organizacija da se prilagode uslovima određenog tržišta.

Iako se stalno razvija i proširuje, investiciona saradnja Jugoslavije sa zemljama u razvoju još je ispod nivoa raspoloživih izvoznih kapaciteta jugoslovenske industrije i zaostaje za potrebama ubrzane industrijalizacije ovih zemalja.

Da bi proširila investicionu saradnju sa zemljama u razvoju i olakšala izvoz jugoslovenskih industrijskih proizvoda, Jugoslavija je uvela sistem kreditiranja izvoza investicione opreme i kompletnih postrojenja.

Investiciona saradnja Jugoslavije sa zemljama u razvoju obuhvata: izvoz investicionih dobara, izgradnju energetskih i industrijskih objekata i postrojenja, industrijsku kooperaciju i izvođenje raznih investicionih radova.

Podaci o pojedinim oblicima ove saradnje pokazuju da se u nekoliko proteklih godina njen obim znatno povećao, a asortiman izvoznih proizvoda osetno proširio. U stalnom porastu je i broj zemalja s kojima postoji ovakva saradnja. Jugoslovenske privredne organizacije izvoze investicione radove u velikom broju zemalja u razvoju i isporučuju proizvode jugoslovenske industrije investicionih dobara u gotovo sve zemlje sveta.

IZVOZ INVESTICIONIH DOBARA

Izvoz jugoslovenskih investicionih dobara — opreme, brodova i mašina — u zemlje u razvoju dostigao je u periodu 1959—1963. obim od 252,1 miliona dolara. Od toga najveći deo dolazi na zemlje Jugoistočne Azije (41,8%), a zatim zemlje Afrike (33,0%), Latinske Amerike (22,4%) i Bliskog i Srednjeg istoka (2,8%). Po industrijskim granama, najveći deo izvoza dolazi na brodogradnju (42%), a zatim mašingradnju (36,7%), motornu industriju (13,5%), elektro-mašinsku industriju (5,8%) i industriju šinskih vozila (2,0%). (Tabela 1.)

Redosled značajnijih kupaca proizvoda jugoslovenske industrije investicionih dobara prema proizvodnim granama u periodu od 1959—1963. prikazuje tabela 2.

Na izvoz investicionih dobara u zemlje u razvoju dolazilo je u periodu 1959—1963. godine 44,3% od ukupnog jugoslovenskog izvoza u te zemlje. (Tabela 3.)

Učešće izvoza investicionih dobara u ukupnom izvozu u zemlje u razvoju (44,3%) znatno je iznad učešća ukupnog jugoslovenskog izvoza investicionih dobara u ukupnom jugoslovenskom izvozu u sve zemlje sveta, koje je u istom periodu iznosilo 15,7%. Po zemljama, procentualno najveće učešće izvoza investicionih dobara u ukupnom jugoslovenskom izvozu pokazuju zemlje Latinske Amerike (zbog izvoza brodova u Brazil, Argentinu i Panamu).

¹ Vidi: »Izvoz investicione opreme i izvođenje investicionih radova u inostranstvu«, »Jug. pregled«, 1959, novembar, str. 423—425 (91—93); »Izvoz industrijskih proizvoda«, »Jug. pregled«, 1963, jun, str. 273—276 (95—98); i »Izvoz brodova«, »Jug. pregled«, 1963, jun, str. 277—278 (99—100).

GRAFIKON 1 — STRUKTURA JUGOSLOVENSKOG IZVOZA INVESTICIONIH DOBARA U ZEMLJE U RAZVOJU U PERIODU 1959—1963. PO GRANAMA INDUSTRIJE

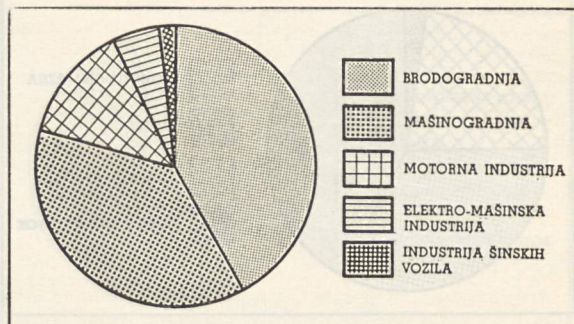

TABELA 1 — JUGOSLOVENSKI IZVOZ INVESTICIONIH DOBARA U ZEMLJE U RAZVOJU U PERIODU 1959 — 1963. PO REGIONIMA I GRANAMA INDUSTRIJE

(U milionima dolara)

	Ukupno	Motorna industrija	Industrija šinskih vozila	Mašingradnja	Elektro-mašinska industrija	Brodogradnja
Ukupno	252,1	34,0	5,1	92,4	14,7	105,3
Jugoistočna Azija	105,3	9,0	3,2	70,0	4,8	18,3
Bliski i Srednji istok	7,1	1,3	0,1	2,0	3,7	—
Afrika	83,2	16,1	1,7	17,1	3,4	44,9
Latinska Amerika	56,5	7,6	0,1	3,3	2,8	42,7

Podaci: »Statistika spoljne trgovine SFRJ«, izdanje Saveznog zavoda za statistiku.

TABELA 2 — IZVOZ INVESTICIONIH DOBARA U PERIODU 1959—1963. PO ZNAČAJNIJIM KUPCIMA I GRANAMA INDUSTRIJE

(U milionima dolara)

Zemlja	Ukupno	Motorna industrija	Industrija šinskih vozila	Mašingradnja	Elektro-mašinska industrija	Brodogradnja
Liberija	32,4	—	—	—	—	32,4
Indija	31,5	6,1	2,3	14,7	1,8	6,6
Argentina	26,0	—	—	—	2,3	23,7
Brazil	23,5	7,0	—	—	0,1	16,4
UAR	21,4	12,0	1,7	4,7	2,0	1,0
Indonezija	17,7	2,1	1,0	3,3	1,6	9,7
Sudan	6,3	0,1	—	1,9	0,4	3,9
Burma	4,6	0,4	—	3,0	0,3	0,9
Etiopija	4,2	0,4	—	3,3	0,5	—
Turska	4,2	1,1	—	0,5	2,6	—
Gvineja	3,3	—	—	3,0	0,3	—
Gana	2,9	1,2	—	1,7	—	—
Panama	2,7	—	—	—	—	2,7

Podaci: »Statistika spoljne trgovine SFRJ«.

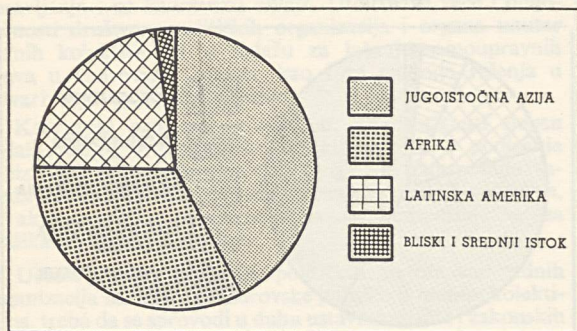
TABELA 3 — UČEŠĆE IZVOZA INVESTICIONIH DOBARA U UKUPNOM JUGOSLOVENSKOM IZVOZU U ZEMLJE U RAZVOJU U PERIODU 1959—1963. PO REGIONIMA

(U milionima dolara)

	Ukupan izvoz	Izvoz investicionih dobara	Učešće izvoza investicionih dobara u ukupnom izvozu (%)
Ukupno	568,5	252,1	44,3
Jugoistočna Azija	195,3	105,3	51,3
Bliski i Srednji istok	96,1	7,1	7,4
Afrika	198,3	83,2	41,9
Latinska Amerika	78,8	56,5	71,7

Podaci: »Statistika spoljne trgovine SFRJ«.

GRAFIKON 2 — STRUKTURA JUGOSLOVENSKOG IZVOZA INVESTICIONIH DOBARA U ZEMLJE U RAZVOJU U PERIODU 1959—1963. PO REGIONIMA

U 1963, u odnosu na 1959, izvoz investicionih dobara u zemlje u razvoju je više nego udvostručen. (Tabela 4.)

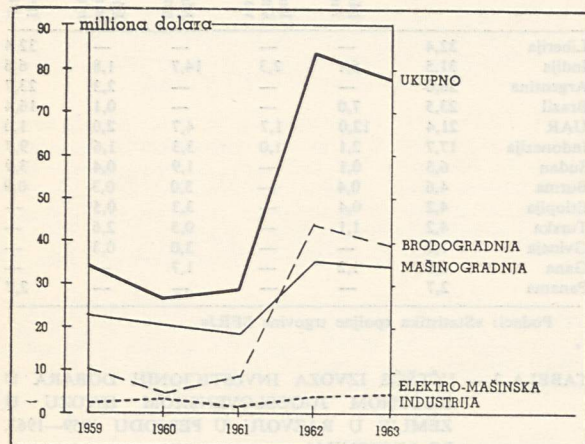
TABELA 4 — IZVOZ INVESTICIONIH DOBARA U ZEMLJE U RAZVOJU 1959—1963. PO GRANAMA INDUSTRIJE

(U milionima dolara)					
Godina	Ukupno	Mašino-gradnja*	Elektromašin-ska industrija	Brodogradnja	Indeks
1959—1963 ukupno	252,1	131,5	14,7	105,9	—
1959	34,5	22,7	1,8	10,0	100
1960	27,3	20,1	2,9	4,3	79
1961	29,3	19,3	1,4	8,6	85
1962	82,8	35,5	3,8	43,5	240
1963	78,2	33,9	4,8	39,5	227

* Obuhvaćena i motorna industrija i industrija šinskih vozila.
Podaci: »Statistika spoljne trgovine SFRJ«.

Veće oscilacije u periodu 1960—1962. rezultat su neravnomernog izvoza brodova.

GRAFIKON 3 — DINAMIKA JUGOSLOVENSKOG IZVOZA INVESTICIONIH DOBARA U ZEMLJE U RAZVOJU 1959—1963. PO GRANAMA INDUSTRIJE

IZGRADNJA ENERGETSKIH I INDUSTRIJSKIH OBJEKATA I POSTROJENJA

Izgradnju energetskih i industrijskih objekata i postrojenja u zemljama u razvoju obavljaju jugoslovenske privredne organizacije² kompletno ili delimično.

² Spisak ovih organizacija vidi u prilogu.

Kompletna izgradnja (istraživanje, projektovanje, građevinski radovi, isporuka i montaža opreme, obuka kadrova i puštanje objekata u pogon) vrši se u zemljama koje nemaju svoje projektantske, građevinske i montažne organizacije ili, ukoliko ih imaju, ove nisu dovoljno specijalizovane ili ne raspolažu dovoljnim kapacitetima za sve potrebne radove.

Delimična izgradnja vrši se u onim zemljama koje građevinske i montažne radove poveravaju svojoj operativi, a ostale radove (projektovanje, isporuku opreme, nadzor nad građevinskim i montažnim radovima i dr.) ustupaju inostranim organizacijama (slučaj sa Indijom, Pakistanom, UAR i dr.).

U periodu 1957—1963. jugoslovenske privredne organizacije izgradile su u zemljama u razvoju ukupno 65 energetskih i industrijskih objekata i postrojenja, dok je još 51 u izgradnji. Vrednost isporuka i usluga za ove objekte iznosi oko 116 miliona dolara. (Tabela 5.)

TABELA 5 — VREDNOST ISPORUKA I USLUGA ZA ENERGETSKE I INDUSTRIJSKE OBJEKTE I POSTROJENJA IZGRADENE U PERIODU 1957—1963. I U IZGRADNJI PO REGIONIMA

	Ukupno		Energetski objekti		Industrijski objekti	
	isporuke	usluge	isporuke	usluge	isporuke	usluge
Ukupno	94,1	21,8	54,5	13,3	39,7	8,4
Jugoistočna Azija	63,1	8,7	45,8	8,5	17,4	0,1
Bliski i Srednji istok	0,8	0,1	0,8	0,1	—	—
Afrika	26,0	13,0	5,7	4,7	20,3	8,3
Latinska Amerika	4,2	—	2,2	—	2,0	—

Podaci Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu.

Ovi objekti i postrojenja su izgrađeni ili se grade u 22 zemlje Azije, Bliskog i Srednjeg istoka, Afrike i Latinske Amerike. (Tabela 6.)

TABELA 6 — BROJ ENERGETSKIH I INDUSTRIJSKIH OBJEKATA I POSTROJENJA KOJE SU IZGRADILE ILI GRADE JUGOSLOVENSKE PRIVREDNE ORGANIZACIJE U PERIODU OD 1957. PO ZEMLJAMA

Zemlja	Energetski objekti i postrojenja	Industrijski objekti i postrojenja	Ukupno
Ukupno	74	42	116
Alžir	—	4	4
Argentina	36	—	36
Burma	—	2	2
Etiopija	2	1	3
Gana	—	4	4
Gvineja	1	2	3
Indija	12	5	17
Indonezija	2	1	3
Jemen	1	—	1
Kambodža	3	—	3
Kuba	—	11	11
Liban	1	—	1
Liberija	—	1	1
Mali	—	5	5
Maroko	1	—	1
Nepal	1	—	1
Pakistan	2	—	2
Sirija	1	—	1
Sudan	2	4	6
Togo	3	—	3
Tunis	—	1	1
UAR	6	1	7

Podaci Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu, Savezne privredne komore, INGRE i drugih poslovnih udruženja.

ENERGETSKI OBJEKTI I POSTROJENJA. U 14 zemalja u razvoju jugoslovenske privredne organizacije izgradile su do sada 49 energetskih objekata i postrojenja, a 25 su u izgradnji.

Vrednost jugoslovenskih isporuka i usluga u ovim objektima i postrojenjima iznosi 67,8 miliona dolara, od čega na isporuke dolazi 54,5 miliona, a na usluge 13,3 miliona dolara.

Objekti i postrojenja izgrađeni su, ili su u izgradnji u Argentini, Etiopiji, Gvineji, Indiji, Indoneziji, Jemenu, Kambodži, Libanu, Maroku, Nepal, Pakistanu, Siriji, Sudanu, Togou i UAR.

Argentina. »Jugoturbina« i »Rade Končar« isporučili su 36 dizel-agregata od po 625 kVA.

Etiopija. Jugoslovenske organizacije izgradile su nekoliko trafo-stanica i hidrocentralu Tis, Abaj kapaciteta $2 \times 3,84$ MW, a u izgradnji je hidrocentrala Adola, kapaciteta 3×625 kVA. Projekte za hidrocentrale izradio je »Elektroprojekt«, a opremu »Rade Končar«, »Metalna« i »Litostroj«. Nadzor nad izgradnjom vrši »Elektroprojekt«.

Gvineja. »Energoprojekt« je sa organizacijama »Litostroj«, »Rade Končar« i »Metalna« proširio postojeću hidrocentralu Grand Šit novim agregatima kapaciteta 10 MW. Izgrađena je brana i isporučena turbinska, generatorska, transformatorska i hidromehanička oprema.

Indija. »Litostroj« i »Rade Končar« isporučuju kompletnu i delimičnu opremu za 8 hidrocentrala — Jaldaka (kap. 2×9 MW), Jamuna I (kap. $2 \times 11,25$ MW), Jamuna II (kap. 2×17 MW), Šolajar I (kap. 2×36 MW), Šolajar II (kap. 3×18 MW), Periar, Bakra Nangal i Pančēt Hil, a »Energoinvest«, »Jugoturbina«, Tvoronica parnih kotlova, »Termoelektro«, »Rade Končar«, »Đuro Đaković«, »Litostroj« i »Braća Kavurić« za 4 termoelektre — Kalakot (kap. $3 \times 7,5$ MW), Kandra (kap. 2×5 MW), Kanpur (kap. 2×32 MW) i Barauni (kap. 3×15 MW). Objekti treba da budu pušteni u pogon u toku 1964—1965 (dva seta TE Barauni već su puštena u pogon).

Isporučuje se i delimična oprema za 3 termoelektre: Bazen Bridž (»Đuro Đaković« — kotao), Ramagundam (»Đuro Đaković« — kotao) i Amarkantak (»Litostroj« — dizalice).

Indonezija. »Energoinvest«, »Đuro Đaković« i Tvoronica parnih kotlova grade 2 termoelektre — Makasar i Palembang — kapaciteta od po $2 \times 12,5$ MW.

Jemen. »Jugoturbina« i »Rade Končar« izgradili su elektrocentralu u Sani sa 2 dizel-agregata od po 625 kVA.

Kambodža. »Energoprojekt« sa »Radem Končarom«, »Energoinvestom« »Litostrojem« i »Metalnom« zaključili su ugovor za izgradnju 1 hidrocentrale kapaciteta 10 MW, trafo-stanice i dalekovoda.

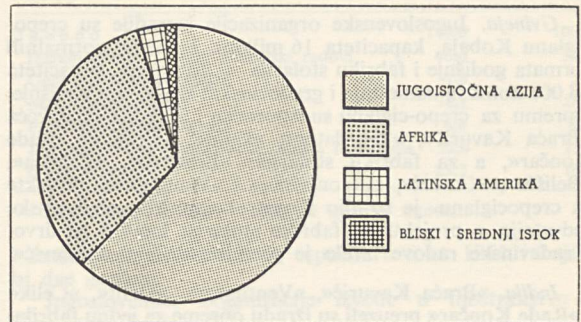
Liban. »Elektrosrbija« je izgradila dalekovod Markabi—Avali—Bejrut, dužine 57 km.

Maroko. »Litostroj« i »Rade Končar« isporučuju opremu za hidrocentralu Mehra Klila, kapaciteta 22,5 MW.

Nepal. »Litostroj« i »Rade Končar« isporučuju opremu za hidrocentralu Trišuli, kapaciteta 3×3 MW.

Pakistan. Prvi energetski objekti u inostranstvu za koje je jugoslovenska industrija isporučila kompletnu opremu (turbine, generatore, transformatore i hidromehaničku opremu) bile su hidrocentrale u Pakistanu — Čičoki Malian, kapaciteta $3 \times 4,4$ MW, i Gujranvala, kapaciteta $3 \times 4,6$ MW. Opremu su isporučili »Litostroj«, »Rade Končar« i »Metalna« tokom 1957—1958 (za prvu hidrocentralu), odnosno 1959/1960 (za drugu hidrocentralu). Oprema za Čičoki Malian izrađena je na osnovu inostranog projekta, dok je projekt za Gujranvala izradio i nadzor nad montažom izvršio »Energoprojekt«. Injekcione i konsolidacione radove izvelo je preduzeće »Geoistraživanja«. »Energoinvest« je izgradio dalekovod dužine oko 230 km sa 163 transformatorske stanice za melioraciono-irigacioni projekt Lálán.

GRAFIKON 4 — STRUKTURA IZGRADNJE ENERGETSKIH OBJEKATA I POSTROJENJA U ZEMLJAMA U RAZVOJU U PERIODU OD 1957. PO REGIONIMA

Sirija. »Litostroj« i »Rade Končar« izrađuju i isporučuju opremu za hidrocentralu Jarmuk kapaciteta 2×1.765 MW.

Sudan. »Jugoturbina« i »Rade Končar« izgradili su elektrocentralu u Aromi sa 2 dizel-agregata od po 625 kVA, a »Energoinvest« gradi dalekovod Senar—Rabak u dužini od 110 km, transformatorsku stanicu i proširenje raslopnog postrojenja.

Togo. »Energoprojekt« je sa »Rade Končarom«, »Litostrojem«, »Metalnom«, »Dalekovodom«, i »Energoinvestom« izgradio hidrocentralu Kpime, kapaciteta 2×1.000 kVA i dalekovode Kpime — Lome (120 km) i Kpime — Palime (10 km). Centrala i dalekovodi pušteni su u pogon.

UAR. »Jugoturbina« i »Rade Končar« izgradili su elektrocentralu u Vadi El Natrunu sa 5 dizel-agregata od po 625 kVA, a »Energoinvest« i »Rade Končar« grade trafo-stanice: Edfu, Kvena, Kom Omba i Bin Ban, a »Energoinvest« dalekovod Šubra—Šuada.

INDUSTRIJSKI OBJEKTI I POSTROJENJA. U 13 zemalja u razvoju jugoslovenske privredne organizacije izgradile su do sada 16 industrijskih objekata i postrojenja, a 26 je u izgradnji.

Vrednost jugoslovenskih isporuka i usluga za ove objekte iznosi 48,1 milion dolara, od čega na isporuke dolazi 39,7 miliona, a na usluge 8,4 miliona dolara.

Zemlje u kojima su ovi objekti i postrojenja izgrađeni, odnosno u kojima se grade su: Alžir, Burma, Etiopija, Gana, Gvineja, Indija, Indonezija, Kuba, Liberija, Mali, Sudan, Tunis i UAR.

Alžir. »Krušik«, »Tekstilstroj«, »Kovinar«, »Prvomajska«, »Bratstvo«, »Vaga« i »Energoprojekt« grade dva tekstilna kombinata u Oned Tlelat, kapaciteta 400 razboja i 14.256 vretena, a u Valmiju, kapaciteta 200 razboja i 10.960 vretena. »Jedinstvo« i »Rade Končar« grade fabriku za preradu voća i povrća u El Asnamu s kapacitetom prerade od 100 tona sirovine dnevno (tona = dan = t/d), a »Kostroj« i »Energoprojekt« fabriku kože u Ruibi. Kombinati treba da budu pušteni u pogon početkom 1965.

Burma. Jugoslovenske privredne organizacije izgradile su jedno manje brodogradilište u Akjabu, a drugo nešto veće je u izgradnji. Opremu za brodogradilišta su isporučila odnosno isporučuju: »Metalna«, »Rade Končar«, MIN—Niš, »Vulkan« i dr.

Etiopija. »Litostroj«, »Rade Končar«, »Đuro Đaković«, »Ventilator« i »Metalna« izgradili su cementaru u Adis Abebi, kapaciteta 70.000 t/g.

Gana. »Jedinstvo«, »Rade Končar«, »Đuro Đaković«, »Jugoturbina«, Tvoronica parnih kotlova i »Jugomontaža« grade: fabriku za proizvodnju sokova od paradajza u Pvalugi, kapaciteta 1.500 litara na čas (1/h) sa dodatnim postrojenjem za pastu od paradajza, fabriku za preradu ananasa u Nsavamu, kapaciteta 6 t/h i fabriku za preradu

paradajza i mangoa u Vanši-u, kapaciteta 2 tone na čas (t/h), a »Energoprojekt« sa »Jedinstvom« i »Jugostrojem« gradi klanicu s hladnjačom u Temi. Fabrike za preradu voća i povrća treba da budu završene i puštene u pogon u drugom, a klanica u trećem tromesečju 1965.

Gvineja. Jugoslovenske organizacije izgradile su crepociglanu Kobaja, kapaciteta 16 miliona komada normalnih formata godišnje i fabriku stolarija — Sonfonija, kapaciteta 68.000 komada nameštaja i građevinskih elemenata godišnje. Opremu za crepo-ciglanu su isporučila i ugradila preduzeća »Braća Kavurić«, »Ventilator«, »Dalit«, »Čelik« i »Rade Končar«, a za fabriku stolarija: »Bratstvo«, »Žičnica«, »Belišće«, »Gostol«, »Prvomajska« i »Ventilator«. Projekte za crepociglanu je izradio Konstrukcioni biro građevinske industrije, a projekte za fabriku stolarija Institut za drvo. Građevinske radove izvelo je preduzeće »Ivan Lavčević«.

Indija. »Braća Kavurić«, »Ventilator«, »Dalit«, »Čelik« i »Rade Končar« preuzeli su izradu opreme za jednu fabriku cigala, kapaciteta 66.000 komada dnevno (k/d), a »Litostroj«, »Đuro Đaković«, »Rade Končar«, »Ventilator« i »Metalna« opremu za cementaru Čerapundži, kapaciteta 75.000 t/g. Tvornica parnih kotlova, »Jedinstvo«, »Rade Končar« i »Metalna« grade koksaru i završili su kompresorsko-prečišćivačku stanicu Durgapur. »Prvomajska«, »Ventilator« i »Ikom« pristupiće izgradnji tvornice vodomeri, a »Avtomacija«, »Iskra« i »Cer« izgradnji fabrike kondenzatora, otpornika i keramičkih delova.

Indonezija. Jugoslovenske organizacije grade u Džakarti jedno veće brodogradilište, koje treba da bude završeno krajem 1965. Opremu za ovo brodogradilište isporučuju »Rade Končar«, »Jugoturbina«, »Metalna«, MIN iz Niša, »Goša« i drugi jugoslovenski proizvođači opreme.

Kuba. »Jedinstvo« je dosad isporučilo Kubi: fabriku za proizvodnju jestivog ulja od pamučnog semena, kapaciteta 200 t/d, 9 postrojenja za proizvodnju pulpe i soka od paradajza i nekoliko postrojenja za hvatanje arome voćnih sokova.

Liberija. »Energoprojekt« sa »Jedinstvom« i »Jugostrojem« gradi klanicu u Monroviji, s dnevnim kapacitetom klanja — 26 goveda, 80 ovaca i koza, 35 svinja i 2.500—3.000 komada živine.

Mali. »Energoprojekt«, sa »Jedinstvom«, »Jugostrojem« i »Radem Končarom« gradi 3 klanice: u Segou i u Gaou, s dnevnim kapacitetom od po 26 goveda i 80 ovaca, i u Moptiju, sličnog kapaciteta. »Jedinstvo«, »Rade Končar«, Tvornica parnih kotlova i »Industromontaža« izgradili su i pustili u pogon fabriku za preradu paradajza i

mangoa Baguineda, kapaciteta 50 t/d, a »Mirka Ginova« jednu manju fabriku tepiha.

Sudan. Ovo je prva zemlja u kojoj su jugoslovenske privredne organizacije izgradile kompletne industrijske objekte: fabriku kože u Kartumu, kapaciteta 61 t/d, fabriku lepenke u Aromi, kapaciteta 4.000 t/g, fabriku lakih gvozdrenih konstrukcija u Kartumu (manjeg kapaciteta i lokalnog značaja). Fabrike uglavnom koriste domaće sirovine, a namenjene su pokrivanju potreba domaćeg tržišta i stvaranju viškova za izvoz. Osnovnu opremu za fabriku kože isporučio je »Kostroj«, a za fabriku lepenke »Ivo Lola Ribar«.

U izgradnji je fabrika cementa — Rabak, kapaciteta 100.000 t/g. Projekt je izradio Konstrukcioni biro građevinske industrije, a opremu isporučuju »Litostroj«, »Rade Končar« i »Đuro Đaković«. Cementara treba da bude puštena u pogon početkom 1966.

Tunis. »Energoprojekt« sa »Jedinstvom« i »Jugostrojem« isporučuje opremu za klanicu u Tunisu, s godišnjim kapacitetom 18.840 t zaklane stoke.

UAR. Za izgradnju fabrike traktora i motora — kapaciteta 3.000 traktora i 6.000 motora godišnje — koja se gradi u sklopu fabrike motornih vozila, jugoslovenske privredne organizacije izradile su tehnološke projekte, prema kojima izrađuju i isporučuju opremu. Fabrika se gradi u nekoliko faza i dosad su završene montažne linije za traktore i motore. Proizvodnja se odvija na bazi industrijske kooperacije s jugoslovenskom industrijom traktora i motora.

INDUSTRIJSKA KOOPERACIJA

Na sektoru proizvodnje investicionih dobara (mašingradnja, elektromašinska industrija i brodogradnja) jugoslovenska industrija je uspostavila kooperantske odnose s partnerima iz ovih zemalja u razvoju: Burme, Gane, Indije, Indonezije, Tanganjike i UAR.

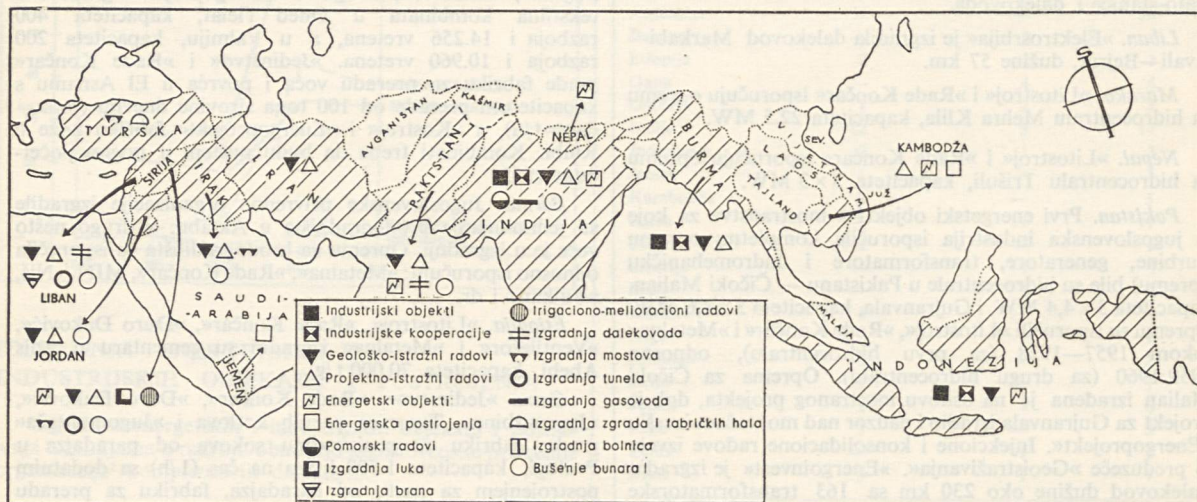
Burma. Uspostavljena je kooperantska saradnja za izgradnju brodova.

Gana. Zaključen je sporazum o industrijskoj kooperaciji u proizvodnji traktora-guseničara između jugoslovenskih proizvođača »Bratstvo« (Novi Travnik) i »14. oktobar« (Kruševac) i Gana Farmers Counsel.

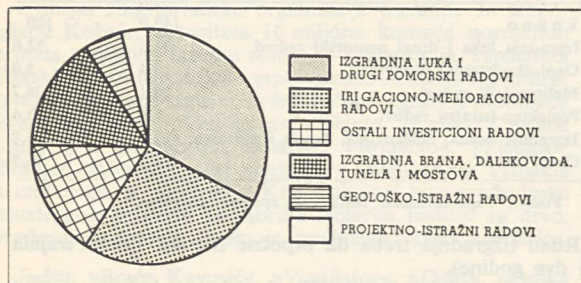
Indija. Uspostavljena je industrijska kooperacija u proizvodnji traktora (IMT — Industrija motora i traktora).

Indonezija. Uspostavljena je kooperantska saradnja u proizvodnji brodova, proizvodnji valjaka (»14. oktobar«) i proizvodnji automobila i kamiona (»Crvena zastava« i TAM).

KARTOGRAM 1 — PREGLED INVESTICIONE SARADNJE JUGOSLAVIJE SA ZEMLJAMA NA PODRUČJU JUGOISTOČNE AZIJE I BLISKOG I SREDNJEG ISTOKA U PERIODU OD 1952.

GRAFIKON 5 — STRUKTURA INVESTICIONIH RADOVA KOJE SU JUGOSLOVENSKE PRIVREDNE ORGANIZACIJE IZVELE ILI IZVODE U ZEMLJAMA U RAZVOJU U PERIODU OD 1952. PO VRSTAMA RADOVA

— prethodne istražne radove i istražno-konsolidacione radove;

— istraživanja mineralnih sirovina (ležišta gvožđa, olova i cinka, hroma, mangana, boksita, žive i dr.), ležišta nemetala (barita, grafita, gipsa, cementnih sirovina i dr.), ležišta uglja (naročito koksujućih ugljeva) i nuklearnih sirovina;

— istraživanja iz oblasti hidrogeologije, inženjerske geologije i dr. (živi pesak i podzemne vode kod rudnika uglja, korišćenje podzemnih voda za navodnjavanje u poljoprivredi i dr.);

— geomehnička ispitivanja (ispitivanje nosivosti tla za fabričke hale, za stambenu izgradnju i za auto-puteve, zatim ispitivanje rečnih i morskih obala);

— konsolidacione radove na hidrotehničkim objektima (branama) i u oblasti rudarstva (obezbeđivanje rudarskih kaverni od poplava);

— projektovanje istražnih i konsolidacionih radova, zatim projektovanje snabdevanja vodom, odvodnjavanja, melioracionih radova i dr.

Od specijalizovanih jugoslovenskih organizacija za ovu vrstu radova najveći broj poslova u inostranstvu izvela su preduzeća: »Geoistraživanja«, »Elektrosond«, »Rudis« i »Geofizika«.

Zemlje u razvoju u kojima su izvedeni, tj. izvođe se radovi, su: Alžir, Burma, Etiopija, Indija, Iran, Jordan, Liban, Maroko, Pakistan, Sirija, Sudan, Tunis, UAR i Venecuela.

Alžir. »Rudis« vrši geološka istraživanja ruda u raznim područjima Alžira.

Burma. Preduzeće »Geoistraživanja« je završilo: istraživanja bakarne rude, radove za izradu projekta za melioracione radove na objektu »Prome« i radove za izradu geoloških studija za projektovanje hidrocentrale Zavgi i Namsang-Hka.

Etiopija. »Rudis« vrši istraživanja ruda, »Elektroprojekt« je izveo geodetska istraživanja i merenja za projektovanje hidrocentrala Adola, Avaš I i II i hidrocentrale Gibre Džima, kao i istražne radove za hidrocentralu Avaš, a »Naftaplin« je vršio istraživanja bušenja u potrazi za naftom.

Indija. »Elektrosond« je završio geološko-istražna bušenja sa probnim injektiranjem na brani Jaldaka, a »Rudis« istražuje naftu.

Iran. »Elektrosond« je izvršio torketiranje tunela na putu Teheran—Rašt.

Jordan. Preduzeće »Geoistraživanja« je završilo istražna bušenja na trasi dovodnog tunela irigacionog sistema Ist Gor Kenel, a sada su u toku istražni radovi na reci Jarmuk (u zajednici sa preduzećem »Geoistrage«).

Liban. »Elektrosond« je završio istražne i konsolidacione radove na brani Karaun i istražna bušenja na brani Mar Hasbani; injektiranje i saniranje dovodnog tunela

Hab Tripoli; geološko-istražna bušenja na Markabiju, Avali, Rašenu, u luci Tripoli i na rekama Nar El Bared i Litani; geološko-istražne radove za irigacioni sistem El Barek, geološku studiju Lakluk, hidrogeološku studiju Džebel El Kuis i istraživanja gvozdene rude na području Safaj, kao i oblaganje tunela za dovod vode u blizini Tripolija. U kooperaciji s jednom inostranom firmom »Elektrosond« izvođa konsolidacione radove u tunelu Markabi-Avali.

»Geofizika« izvodi geofizičke istražne radove u dolini Beka, a »Geoistrage« završile su sondažno-geološka bušenja u oblasti Uhales i Rike.

Maroko. Preduzeće »Energoprojekt« radi generalnu studiju za irigaciono-melioracione radove u području Tafilalet.

Pakistan. Preduzeće »Geoistraživanja« je završilo istražna bušenja na branama Gomai i Mangla, a sada vrši istražna bušenja za branu Tarbela i konsolidaciju na Gujranvali.

Sirija. »Geoistraživanja« su završila geomehnička bušenja za izgradnju silosa, istražne radove na brani Kabur, istražna bušenja u luci Tartus i istražna bušenja za konsolidaciju mosta Tel Tamar.

»Elektrosond« je završio istraživanja azbesta, injektiranja u okviru melioracionog projekta El Gab i geomehnička bušenja u luci Latakija.

Sudan. »Elektrosond« je završio istraživanja gvozdene rude na području Fodikvan, a »Geozavod«, »Jugometal« i Željezara Sisak, zajedno s jednom sudanskom kompanijom, grade rudnik željezne rude.

Tunis. »Elektrosond« vrši geološka istraživanja.

UAR. »Geoistraživanja« su završila istraživanje olova i cinka, geološka i hidrološka istražna bušenja u delti Nila, istražne i konsolidacione radove na staroj Asuanskoj brani i istražne radove na zaštiti kulturnih starina Abu-Simbel.

»Geofizika« je završila geofizičke radove (geodetska, geološka, hidrološka, hidrogeološka, geofizička i pedološka ispitivanja u cilju otkrivanja vode i drugih prirodnih elemenata) na poluostrvu Sinaj, kao i istražne radove u oazama Karga i Dahla. Isto preduzeće je sada angažovano na restituciji aerofotogrametrijskih snimaka i izradi geoloških i geofizičkih karata.

»Rudis« istražuje rude.

»Nafta« je vršila istražna bušenja u potrazi za naftom.

Venecuela. Preduzeće »Geoistraživanja« je završilo studiju projekta otvaranja rudnika gvozdene rude.

IRIGACIONO-MELIORACIONI RADOVI. Preduzeće »Trudbenik« izvelo je irigacione radove i radove na regulaciji korita reke Oronto u El Gabu u Siriji.

Preduzeće »Geoistraživanja« je, u saradnji s preduzećima »Elektroprojekt«, »Jugoturbina« i »Rade Končar« i sa egipatskim izvođačima, završilo osposobljavanje 3.000 fedana zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju na području Vadi El Natrun u UAR. Izbušeno je 48 bunara, podignuta jedna dizel-električna centrala (5 × 500 KW) i izgrađena 21 transformatorska stanica. Projekt je izradio »Elektroprojekt«.

Preduzeće »Geoistraživanja« i »Elektrosond« bušili su ili buše istražne i eksploatacione bunare u potrazi za vodom za pice i navodnjavanje u Indiji, Iraku, Pakistanu, Siriji i UAR. Do sada je izbušeno preko 600 bunara, dok je 1000 u radu. Jugoslovenski proizvođači pumpi i elektroopreme (»Litostroj«, »Energoinvest«, »Rade Končar« i dr.) isporučuju pumpe, dizel i elektromotore (sa elektroopremom za pumpne stanice) za znatan broj ovih bunara.

PROJEKTNO-ISTRAŽNI RADOVI. Projektim radovima za izgradnju energetskih, industrijskih, saobraćajnih, poljoprivrednih i drugih privrednih objekata u inostranstvu

bave se: »Elektroprojekt«, »Elektrosond«, »Energoinvest«, »Energoprojekt« i dr.

Zemlje u razvoju u kojima se obavljaju, ili su obavljani ovakvi radovi, su: Burma, Etiopija, Gana, Gvineja, Indija, Indonezija, Irak, Iran, Jordan, Kambodža, Liban, Liberija, Mali, Maroko, Pakistan, Sirija, Sudan, Togo, Tunis i UAR.

Burma. Preduzeće »Energoprojekt« je završilo projekt za izgradnju hidrocentrale Mindat i preliminarne izveštaje odnosno studije za izgradnju hidrocentrala Tidim, Haka i Falam, kao i projekt za melioracione radove na području Prome. U izradi je projekt za navodnjavanje severnog Nawina.

»Elektroprojekt« je izradio glavne projekte za izgradnju hidrocentrala Kačin, Šveli, Zavgi i Namsang, preliminarni projekt za izgradnju hidrocentrale Vašvang, projekte melioracije zemljišta na području Vašvang i Putao i glavni projekt za irigaciju područja Namlet.

Etiopija. »Elektroprojekt« je izradio preliminarne izveštaje i glavne projekte za hidrocentrale Adola i Tis Abaj i vršio nadzor nad izgradnjom ovih centrala. »Elektroprojekt« je još angažovan: na trasiranju i projektovanju dalekovoda, na izradi glavnog projekta za snabdevanje vodom gradova Harar, Nazaret, Debra Markos i Adis Abeba, na projektu irigacije farme Avasa, na studiji područja oko jezera Abaj (za navodnjavanje) i studiji doline Vabi Šebeli (za privredni razvoj).

Tekstilni institut iz Maribora projektovao je tekstilnu fabriku u Bahar Daru i sprovodio nadzor njene izgradnje.

Institut za naftu iz Zagreba pruža savetodavne usluge i vrši nadzor nad izgradnjom jedne rafinerije nafte, a »Elektroprojekt« je obavio nadzor izgradnje puteva, tunela i hidrocentrale Tis Abaj.

Konstruktorni biro građevne industrije vrši nadzor nad izgradnjom cementare u Adis Abebi.

Gana. »Pomgrad« je izradio projekt za gradnju luke Sekondi, a APB-Zagreb — projekte za dve fabrike za preradu voća i povrća: u Pvalaga i Nsvamu.

Gvineja. »Energoprojekt« je izradio glavne projekte za branu, za proširenje hidrocentrale Grand Šit. Konstrukcioni biro građevne industrije pružio je tehničke i stručne usluge i vršio nadzor nad izgradnjom crepociglane u Kobaju.

Indija. »Elektroprojekt« je izradio preliminarni izveštaj i glavni projekt za termoelektranu Kandla, »Energoinvest« preliminarne izveštaje i glavne projekte za termoelektrane Kanpur i Kalakot, Institut za naftu — projekt gasovoda Durgapur—Kalkuta, a »Termoelektro« — projekt za kotao termoelektrane Barauni.

Konstruktorni biro građevinske industrije pruža tehničke i stručne usluge i vrši nadzor nad izgradnjom cementare Čerapundži.

Indonezija. »Energoinvest« radi projekte za termoelektrane Makasar i Polembang, kao i projekte za elektrifikaciju Istočne Jave.

Irak. Preduzeće »Geoistraživanja« je završilo nadzor nad izgradnjom brane Derbendi Kan i Majara, a Konstrukcioni biro građevne industrije pustio je u pogon postojeću cementaru Haman Al Alil i obezbedio tehničke stručnjake za rukovođenje proizvodnjom.

»INGRA« je vršila nadzor nad bušenjem bunara.

Iran »Elektroprojekt« je preuzeo izradu ekonomske studije i pružanje tehničkih usluga za izradu vodopriivredne osnove reke Mahabad.

Jordan. »Energoprojekt« vrši kompletne konsultacione usluge sa izradom projekata i nadzorom nad izgradnjom hidroenergetskog i irigacionog sistema na reci Jarmuk.

Kambodža »Energoprojekt« izradio je projekte za izgradnju hidrocentrale Kirirom I i II.

Liban. »Energoprojekt« je izradio projekt za hidroelektrični sistem El Bared, generalnu studiju za projekt Kadiša, projekt za upotrebu vode jezera Jamuneh, preliminaru studiju prve faze regulacije reke Litani i projekt za snabdevanje vodom grada Tripoli, s nadzorom nad izgradnjom brana za hidrocentrale Kadiša, Abu—Ali i Mar Likaje i preuzeo nadzor nad izgradnjom termocentrale Šanun.

»Invest-Import« je isporučio projekt za branu El Bared, a vrši i nadzor nad proširenjem luke Tripoli i nad izgradnjom brane El Bared.

Liberija. »Energoprojekt« radi projekt klanice s rashladnim uređajima (koju treba da izgradi u Monroviji).

Mali. »Energoprojekt« je izradio projekte za klanice u Segou, Gao-u i Moptiju, a APB—Zagreb — projekt za fabriku za preradu paradajza i mangoa u Baguedi.

Maroko. »Energoprojekt« radi na generalnoj studiji za irigaciono-melioracione radove u području Tafilalet.

Pakistan. »Energoprojekt« je izradio projekt i vršio nadzor nad izgradnjom hidrocentrale Gujranvala; završio preliminarne izveštaje za izgradnju hidrocentrala Kalri Lejk, Kot Azam i Kajuri Kah (za ovu poslednju se rade i projekti za branu i hidrocentralu), projekt irigaciono-konsolidacionih radova na području reke Kunhar, preliminaru studiju upotrebe vode jezera Kalri, projekt rekonstrukcije brane Bund Murad Kan, projekte irigacionih sistema reka Gomai i Dera Ismail Kan i njihovih pritoka i projekt zemljane brane Mian Nur za irigacione svrhe.

Sirija. »Energoprojekt« je izradio idejni i glavni projekt za hidrocentralu Jarmuk, preliminarne izveštaje i projekte za hidrocentrale Seberani I i Homs, projekte irigacionih sistema reka Oronto i Jarmuk i njihovih pritoka, projekt zemljane brane Homs za irigacione svrhe, projekte za četiri pumpne stanice u Ašarnehu, Adjami, Zeizumi i Tel Šebabu i izvodio topografske radove na području Ašarneh.

Sudan. »Energoinvest« je izradio projekt dalekovoda Senar—Rabak i trafo-stanicu Rabak, a »Pomgrad« radi na projektu jedne luke na Crvenom moru.

Konstruktorni biro građevne industrije pruža srtačne usluge i vrši nadzor nad izgradnjom cementare Rabak.

Togo. »Energoprojekt« je izradio preliminarne izveštaje i glavne projekte za hidrocentralu Kpime i dalekovod Kpime—Palime, a »Dalekovod« projekt za dalekovod Kpime—Lome.

Tunis. »Energoprojekt« radi projekt klanice u Tunisu.

UAR. »Elektroprojekt« je izradio glavni projekt i obavio nadzor nad izgradnjom dizel-centrale Vadi El Natrun.

RADOVI NA IZGRADNJI BRANA, TUNELA I MOSTOVA. Ovu vrstu radova jugoslovenske privredne organizacije su izvodile i izvode: u Gvineji, Iraku, Libanu i Siriji.

Gvineja. »Hidrotehnika« je izgradila branu za proširenje hidrocentrale Grand Šit.

Irak. »Mostogradnja« gradi most Falujah.

Liban. »Hidrogradnja« je izgradila prvu fazu brane Karaun, visine 40 m i tunel za dovod vode u dužini od 6,95 km, a sada je angažovana na izgradnji druge faze brane Karaun (povećanje visine brane još za 20 metara).

Sirija. »Elektrosrbija« je izgradila tunel dužine 3,5 km za dovod vode za hidrocentralu na reci Barada, a »Tehnogradnja« gradi dva betonska mosta.

OSTALI INVESTICIONI RADOVI. »Trudbenik« je podizao montažne zgrade u Turskoj, Libanu, Siriji, Jordanu i Saudijskoj Arabiji i gradio vojne objekte i zgrade za fabriku ulja u Turskoj. »Rad« je u Turskoj izgradio čitav niz zgrada (operu, klub, hotel, izložbene paviljone, i dr.) i mostove.

U Indiji su jugoslovenske organizacije (Institut za naftu, Željezara Sisak, Tvornica parnih kotlova i dr.) izgradile gasovod Durgapur—Kalkuta sa kompresorsko-prečistačkom stanicom.

U Etiopiji Union Engineering gradi spomen-bolnicu (Adis Abeba).

U Gvineji je »Ivan Lavčević« izveo građevinske radove na izgradnji fabrike stolarija i crepociglane, dok je Urbanistički zavod SR Hrvatske izradio urbanistički plan grada Konakrija.

IZVOR: »Statistika spoljne trgovine SFRJ«, Jugoslovenska banka za spolnu trgovinu, »INGRA ENGINEERING REVIEW«, publikacije privrednih organizacija: »Progres-Invest«, »Elektrosond«, »14. oktobar« i dr.

J. V.

VEĆE JUGOSLOVENSKE PRIVREDNE ORGANIZACIJE KOJE RADE NA IZGRADNJI ENERGETSKIH I INDUSTRIJSKIH OBJEKATA I POSTROJENJA U ZEMLJAMA U RAZVOJU

— »BRAČA KAVURIĆ«, poduzeće za projektovanje, izgradnju i montažu stolarske i elektroopreme — Zagreb,

— »DALEKOVOD«, poduzeće za izgradnju dalekovoda — Zagreb.

— »ĐURO ĐAKOVIĆ«, industrija šinskih vozila, industrijskih i energetskih postrojenja i čeličnih konstrukcija — Slavonski Brod,

— »ELEKTROPROJEKT«, poduzeće za projektovanje energetskih postrojenja i vodogradnje — Zagreb,

— »ENERGOINVEST«, poduzeće za projektovanje i izgradnju energetskih i industrijskih postrojenja — Sarajevo,

— »ENERGOPROJEKT«, poduzeće za projektovanje, nabavku i prodaju opreme industrijskih, energetskih i vodoprivrednih objekata — Beograd,

— »GEOISTRAŽIVANJA—ELEKTROSOND«, poduzeće za geološko-rudarska i građevinska istraživanja, konsolidaciju tla i projektovanja — Zagreb,

— »INDUSTROMONTAŽA«, poduzeće za izradu, remont i montažu industrijskih postrojenja i željeznih konstrukcija — Zagreb,

— »ISKRA«, industrija za elektromehaniku, telekomunikacije, elektroniku in avtomatiku — Kranj,

— »IVAN LAVČEVIĆ«, građevinsko poduzeće — Split,

— »IVO LOLA RIBAR«, fabrika mašina — Železnik,

— »JEDINSTVO«, tvornica uređaja za kemijsku i prehrambenu industriju — Zagreb,

— »JUGOMONTAŽA«, poduzeće za montaže i proizvodnju komprimiranih plinova — Zagreb,

— »JUGOSTROJ«, fabrika rashladnih uređaja — Beograd,

— »JUGOTURBINA«, tvornica parnih turbina i dizel-motora — Karlovac,

— KONSTRUKCIONI BIRO GRAĐEVNE INDUSTRIJE — Zagreb,

— »KOSTROJ«, tovarna usnjarskih in čevljarskih strojeva — Slovenske Konjice,

— »KOVINAR«, tovarna tekstilnih strojeva in naprav — Kranj,

— »KRUSIK«, industrijsko poduzeće — Valjevo,

— »LITOSTROJ«, Titovi zavodi — Ljubljana,

— »METALNA«, tovarna konstrukcij, strojnih naprav, poljodskih strojev in livarna — Maribor,

— »PRVOMAJSKA«, tvornica alatnih strojeva — Zagreb,

— »RADE KONČAR«, poduzeće za proizvodnju električne opreme, projektovanje i montažu postrojenja — Zagreb,

— »TEKSTILSTROJ«, tvornica tekstilnih strojeva — Zagreb,

— »TERMoeLEKTRO«, poduzeće za izgradnju energetskih i industrijskih objekata — Beograd,

— TVORNICI PARNIH KOTLOVA — Zagreb,

— »VENTILATOR«, tvornica ventilatorskih, termičkih, mlinskih i silosnih uređaja — Zagreb.

SPECIJALIZOVANE

JUGOSLOVENSKE PRIVREDNE ORGANIZACIJE KOJE SE BAVE INVESTICIONIM RADOVIMA U ZEMLJAMA U RAZVOJU

A) Istražno-projektna, građevinska i montažna preduzeća:

— »BRAČA KAVURIĆ«, poduzeće za projektovanje, izgradnju i montažu stolarske i elektroopreme — Zagreb,

— »DALEKOVOD«, poduzeće za izgradnju dalekovoda — Zagreb,

— »ELEKTROPROJEKT«, poduzeće za projektovanje energetskih postrojenja i vodogradnje — Zagreb,

— »ELEKTROSRBIJA«, poduzeće za projektovanje, izgradnju i proizvodnju opreme industrijskih, elektroprivrednih i saobraćajnih objekata i za izvođenje elektroinstalaterskih radova, proizvodnju transformatora i opravku električnih mašina svih snaga i fabrikata — Beograd,

— »ENERGOINVEST«, poduzeće za projektovanje i izgradnju energetskih i industrijskih postrojenja — Sarajevo,

— »ENERGOPROJEKT«, poduzeće za projektovanje, nabavku i prodaju opreme industrijskih, energetskih i vodoprivrednih objekata — Beograd,

— »GEOFIZIKA«, poduzeće za primenenu geofiziku — Zagreb,

— »GEOISTRAGE«, poduzeće za geološka, hidrološka i građevinska istraživanja, eksploataciju ruda, konsolidaciju terena i projektovanja — Sarajevo,

— »GEOISTRAŽIVANJA—ELEKTROSOND«, poduzeće za geološko-rudarska i građevinska istraživanja, konsolidaciju tla i projektovanje — Zagreb,

— »HIDROELEKTRA«, građevinsko poduzeće — Zagreb,

— »HIDROGRADNJA«, građevinsko poduzeće — Sarajevo,

— »HIDROTEHNIKA«, građevinsko poduzeće — Beograd,

— »INDUSTROMONTAŽA«, poduzeće za izradu, remont i montažu industrijskih postrojenja i željeznih konstrukcija — Zagreb,

— »IVAN LAVČEVIĆ«, građevinsko poduzeće — Split,

— »IVAN MILUTINOVIĆ«, poduzeće za vodne puteve — Beograd,

— »JUGOMONTAŽA«, poduzeće za montaže i proizvodnju komprimiranih plinova — Zagreb,

— KONSTRUKCIONI BIRO GRAĐEVNE INDUSTRIJE — Zagreb,

— »MOSTOGRADNJA«, građevinsko poduzeće — Beograd,

— »NAFTAPLIN«, poduzeće za istraživanje i proizvodnju nafte i plina — Zagreb,

— »POMGRAD«, pomorsko-građevinsko poduzeće — Split,

— »RAD«, građevinsko poduzeće — Beograd,

— »TEHNOGRADNJA«, podjetje za inženirske tehničke gradnje — Maribor,

— »TOPLOVOD — ELEKTROIGNAL«, tehničko podjetje za projektiranje, proizvodnju in montažu toplinskih, mehaničkih, sanitarnih, jakotečnih in šibkotečnih naprav — Ljubljana,

— »VIADUKT«, građevinsko poduzeće — Zagreb,

— ZAVOD ZA GEOLOŠKA I GEOFIZIČKA ISTRAŽIVANJA — Beograd,

B) Poslovna udruženja:

— »INGRA«, poslovno udruženje za projektovanje, izgradnju i prodaju energetskih i industrijskih postrojenja i opreme — Zagreb,

— »JUGOINVEST«, poslovno udruženje za investicionu izgradnju u inostranstvu — Beograd,

— »PROGRES-INVEST«, poslovno udruženje za istraživanje, projektovanje, izgradnju i isporuku opreme, energetskih, industrijskih, rudarskih i vodoprivrednih objekata — Beograd,

— »RUDIS«, rudarsko-industrijska skupnost — Trbovlje,

— »RUMAG«, poslovno udruženje za projektovanje i izgradnju investicionih objekata u rudarstvu, metalurgiji i hemijskoj industriji — Beograd,

— »SMELT«, poslovno udruženje — Ljubljana,

— »UNION ENGINEERING«, poslovno udruženje za projektovanje i gradnje u inostranstvu — Zemun.

REZOLUCIJA SAVEZNE SKUPŠTINE O RAZVOJU POLJOPRIVREDE

Savezna skupština, na zajedničkoj sednici Saveznog i Privrednog veća, održanoj 10. jula 1964, donela je sledeću Rezoluciju o razvoju poljoprivrede:

I

Savezna skupština, razmatrajući probleme agrarne politike i razvoja poljoprivrede u narednom sedmogodišnjem periodu, pošla je od činjenice da je sprovođenje politike unapređivanja poljoprivrede u prethodnom periodu dalo krupne rezultate u razvoju poljoprivredne proizvodnje i socijalističkih odnosa na selu.

Poljoprivredna proizvodnja je u periodu 1957. do 1963. godine porasla za 42% u odnosu na 1955. do 1956. godine. U procesu intenziviranja poljoprivrede jačao je socijalistički sektor razvojem društvenih gazdinstava i proširivanjem kooperativnih odnosa sa individualnim poljoprivrednim proizvođačima. Društveno organizovana proizvodnja sve više postaje odlučujući faktor na tržištu. Sa 13% zemljišnih površina u društvenoj svojini i 15% zemljišnih površina u kooperaciji u 1963. godini, ostvareno je 33% ukupne proizvodnje i preko 60% otkupa poljoprivrednih proizvoda.

I pored postignutog uspeha, poljoprivredna proizvodnja zaostaje za naraslim potrebama društva. Poljoprivreda je bila u proteklom periodu jedan od najčešćih uzročnika disproporcija i nestabilnosti u privrednom razvoju zemlje. Na to su delovali mnogi faktori, a posebno nepovoljni uslovi privređivanja radnih organizacija u poljoprivredi, i pored toga što su u poslednje dve godine ti uslovi poboljšani.

II

Polazeći od prednjih ocena a imajući u vidu usvojene političke odluke o putevima razvoja poljoprivrede i dostignutom stepenu privrednog razvoja, Savezna skupština smatra da je

— za sprovođenje politike bržeg porasta lične potrošnje i životnog standarda,

— za potpunije podmirenje povećanih potreba u poljoprivrednim sirovinama za industriju,

— za povećanje izvoza uz istovremeno smanjenje uvoza hrane,

— za stabilna privredna kretanja u celini,

— neophodno u narednom periodu obezbediti veći i stabilniji porast i povoljniju strukturu poljoprivredne proizvodnje.

Ovakvi zadaci koji polaze od višeg nivoa proizvodnje i potrošnje, kompleksnije i raznovrsnije strukture naše privrede i njenog sve šireg uključivanja u međunarodnu podelu rada, traže znatno veća materijalna ulaganja za dalji razvoj poljoprivrede. Ovo zahteva nove i savremenije metode rada i primenjivanje odgovarajućih ekonomskih, tehničko-tehnoloških, organizacionih i regulativnih mera, koje će podsticati intenziviranje poljoprivredne proizvodnje i porast produktivnosti rada.

U postojećoj strukturi poljoprivrede, porast proizvodnje može da se obezbedi samo ubrzanim razvojem krupne društvene proizvodnje i većom aktivnošću radnih organizacija na razvoju kooperacije sa individualnim poljoprivrednim proizvođačima.

Nosioci proširene reprodukcije, razvoja proizvodnje i socijalističkih odnosa u poljoprivredi treba da i u narednom periodu budu poljoprivredni kombinati, poljoprivredna dobra, zemljoradničke zadrugе, kao i druge radne organizacije koje se bave preradom i prometom poljoprivrednih proizvoda. Prema tome, razvoj društveno organizovane poljoprivredne proizvodnje predstavljaće i ubuduće osnovu

za brži, efikasniji i stabilniji razvoj celokupne poljoprivrede i tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Pored intenziviranja proizvodnje na postojećim površinama, treba i u narednom periodu obezbediti znatno povećanje zemljišta u društvenoj svojini, gde postoje uslovi za organizovanje moderne i intenzivne proizvodnje a u skladu sa mogućnostima koje pruža naš celokupni privredni i društveni razvitak.

Povećana ulaganja, proširenje površina u društvenoj svojini, šire uvođenje savremene tehnike i tehnologije, šire primenjivanje navodnjavanja, kao i organizaciono i kadrovsko jačanje radnih organizacija, stvorice uslove za još brže povećanje društveno organizovane proizvodnje u narednom periodu.

Poslovno povezivanje i drugi oblici integracije poljoprivrednih organizacija sa radnim organizacijama iz oblasti prehrambene industrije i radnim organizacijama koje se bave prometom poljoprivrednih proizvoda, treba da doprinesu ekonomičnijem poslovanju i da podstiču proširivanje i ukрупnjavanje proizvodnih kapaciteta, naročito zemljišta, specijalizaciju proizvodnje, bolje usklađivanje razvoja sirovinske baze i kapaciteta za preradu, kao i da stvaraju uslove za sigurniji plasman proizvedene robe na domaćem i stranom tržištu.

Najvažniji zadaci proizvodne politike u narednom periodu su likvidacija uvoza pšenice i brži razvoj stočarske proizvodnje. U tom cilju neophodno je povećati krmnu bazu, a naročito proizvodnju kukuruza, kao i izgradnju potrebnih kapaciteta industrije stočne hrane. Pored toga, neophodno je obezbediti i brži porast proizvodnje industrijskih kultura, kao i dalje intenzivno koristiti prirodne uslove za ekonomičan razvoj proizvodnje.

Za uspešno ostvarivanje agrarne i proizvodne politike biće potrebno prilagođavati konkretne mere postojećim prirodnim uslovima i specifičnostima pojedinih rejona.

U bđsko-planinskim rejonima potrebno je bolje iskorišćavati postojeće mogućnosti za razvoj odgovarajućih grana proizvodnje, a naročito stočarstva. I u tim područjima treba ostvariti uslove za brže osposobljavanje i jačanje poljoprivrednih organizacija i stručnih službi, kako bi one postale još uspešniji nosioci i organizatori porasta i intenziviranja proizvodnje. Zato je nužno pronalaziti adekvatnija proizvodna i tehničko-tehnološka rešenja za povećanje proizvodnje, uključujući i obezbeđenje odgovarajućih oruđa za rad.

III

Povećanje poljoprivredne proizvodnje u narednom periodu i realizacija drugih privredno-političkih zadataka, pretpostavlja takve uslove privređivanja koji će omogućiti visoku i rentabilnu poljoprivrednu proizvodnju i stimulisati radne zajednice u oblasti poljoprivrede na veću proizvodnju i produktivnost rada.

Normalni ekonomski uslovi privređivanja predstavljaju u našem sistemu bitan faktor za dalji porast poljoprivredne proizvodnje, za dalje progresivne promene društvenih odnosa i za razvoj samoupravljanja u radnim organizacijama u oblasti poljoprivrede.

Zato je potrebno da se slobodnijim delovanjem tržišta i merama ekonomske politike postepeno povećaju cene poljoprivrednih proizvoda i usklađuje njihov odnos prema cenama u drugim oblastima privrede.

Takve ekonomske cene poljoprivrednih proizvoda omogućice radnim organizacijama u oblasti poljoprivrede da obrazuju sopstvene fondove i sredstva za lične dohotke u skladu sa nivoom i odnosima u drugim oblastima privrede, uzimajući u obzir specifične uslove u oblasti poljoprivrede kao što su rizici, prelaz individualne poljoprivredne proizvodnje u društvenu i sl.

Cene i ostali ekonomski uslovi treba da stimuliraju proizvođače na donošenje dugoročnih programa razvoja poljoprivredne proizvodnje, primenjivanje savremene tehnologije, racionalnije i intenzivnije privređivanje, kvalitetniju proizvodnju i bolje snabdevanje tržišta.

Za postizanje odgovarajućih ekonomskih i proizvodnih efekata potrebno je proširiti i instituciju garantovanih cena

za važnije poljoprivredne proizvode. Garantovane cene treba da doprinesu stabilizaciji uslova privređivanja i određenijem planskom usmeravanju proizvodnje od strane društvene zajednice.

Efikasno sprovođenje politike garantovanih cena traži odgovarajuću organizaciju i funkcionisanje materijalnih rezervi i njihovo obezbeđenje materijalno-tehničkim sredstvima. Materijalne rezerve treba svojim intervencijama da obezbeđuju stabilne odnose između ponude i potražnje na tržištu poljoprivrednih proizvoda. U tom cilju materijalne rezerve kao aktivna poslovna organizacija treba, pored obaveznog otkupljivanja ponuđenih količina svih poljoprivrednih proizvoda za koje su garantovane cene, da intervenišu plasiranjem robe kad to uslovi tržišta poljoprivrednih proizvoda zahtevaju.

Federacija i druge društveno-političke zajednice svojim materijalnim rezervama i drugim ekonomskim i regulativnim merama treba da obezbeđuju jedinstvo tržišta, kao i nivo i odnose cena poljoprivrednih proizvoda.

Premije i regrese treba postepeno smanjivati u skladu sa obrazovanjem normalnih tržišnih cena, tako da one ostanu izuzetan instrument zajednice radi planskog usmeravanja proizvodnje određenih poljoprivrednih proizvoda, podsticanja na veće primenjivanje pojedinih vrsta opreme i reprodukcijom materijala, kao i za zaštitu životnog standarda.

S obzirom na veliki uticaj koji bi prelaz na nove cene poljoprivrednih proizvoda u kratkom roku mogao imati na razvoj lične potrošnje i životnog standarda gradskog stanovništva, promene u sistemu cena, premija i regresa izvršavale bi se u skladu sa ostalim promenama u cenama. Uporedo s promenama cena treba izvršiti i usklađivanje ličnih dohodaka. Veća kupovna moć potrošača i veća razvijenost tržišta jesu odlučujući preduslovi za ostvarivanje predviđenih uslova privređivanja i izvršavanja programa proizvodnje u oblasti poljoprivrede.

Savezni organi preduzeće mere da se razrade i predlože promene u nivou, odnosima i sistemu cena, da se donesu propisi o garantovanim cenama i da se sa ovim uskladi funkcionisanje materijalnih rezervi da bi se održavali uspostavljeni odnosi u cenama.

Stabilnost uslova privređivanja predstavlja izuzetno važan faktor za razvoj poljoprivredne proizvodnje. Zato je neophodno da se dugoročnijim ekonomskim i regulativnim merama, međusobnim poslovnim povezivanjem poljoprivrednih, industrijskih i trgovinskih radnih organizacija, kao i odgovarajućim odnosima u cenama, obezbeđuje stabilnost uslova privređivanja u oblasti poljoprivrede.

U okviru poboljšavanja ekonomskog položaja poljoprivrednih organizacija nužno je, pored ostalih mera, na odgovarajući način pristupiti rešavanju prezaduženosti i otklanjanju teškoća u otplaćivanju anuiteta.

Zato je potrebno da se pristupi utvrđivanju realnih rokova za otplaćivanje svih kredita, u skladu sa vekom trajanja odgovarajućih sredstava za proizvodnju, i da se preispita potreba privremenog odlaganja otplaćivanja anuiteta i produžavanje rokova otplaćivanja i smanjivanje kamatne stope i eventualno otpisivanje sanacionih kredita.

Izvršavanje ciljeva i zadataka naše agrarne i proizvodne politike u narednom periodu zahteva da se poveća obim sredstava za proširenu reprodukciju poljoprivrede. S obzirom da poljoprivredne organizacije i u novim ekonomskim uslovima neće moći da obezbeđuju sredstva potrebna za samostalni razvoj poljoprivrede, biće potrebno, naročito u prvo vreme, da federacija i ostale društveno-političke zajednice instrumentima kreditne i privredne politike obezbeđuju usmeravanje bankarskih i drugih sredstava potrebnih za izvršavanje proizvodnih zadataka u oblasti poljoprivrede.

IV

Zbog značajnih proizvodnih kapaciteta i nedovoljno iskorišćenih potencijalnih mogućnosti treba još šire i odlučnije unapređivati poljoprivrednu proizvodnju na površinama u privatnoj svojini putem kooperacije poljoprivrednih radnih organizacija sa individualnim poljoprivrednim proizvođačima. Ekonomska politika treba da podstiče radne

seljake da u kooperaciji sa društvenim sektorom povećavaju proizvodnju i produktivnost rada, i na toj osnovi stiču veći dohodak i povećavaju životni standard.

Radi uspešnijeg razvoja kooperacije u stočarstvu, biće potrebno da se omogući poljoprivrednim organizacijama da vrše i srednjoročno kreditiranje kooperativne proizvodnje, uslovljavajući ga dugoročnijim ugovaranjem.

Društveno organizovanu proizvodnju u kooperaciji treba u pogledu kredita, premija i ostalih ekonomskih uslova izjednačiti sa proizvodnjom na društvenim gazdinstvima.

Povećanje dohotka individualnih proizvođača stvorice, pored ostalog, mogućnost da se proširi zdravstveno osiguranje poljoprivrednog stanovništva, ojačaju poljoprivredne službe, šire uvodi zdravstvena zaštita stoke i bilja, kao i proširi osiguranje useva i stoke.

Ekonomske i drugim merama potrebno je rešavati i probleme oko podruštvljavanja i racionalnog iskorišćavanja zemlje, kao i neke socijalne probleme kod određenih kategorija individualnih poljoprivrednih domaćinstava, kao što su staračka, nepoljoprivredna domaćinstva, domaćinstva bez radne snage i sl.

V

Sistem i organizacija prometa poljoprivrednih proizvoda predstavlja veoma važan faktor za proizvodnju i plasman poljoprivrednih proizvoda. U tu svrhu potrebno je stvoriti uslove za tehničku modernizaciju i povećanje kapaciteta za promet poljoprivrednih proizvoda. Pored toga, potrebno je prilagođavati sistem i organizaciju prometa poljoprivrednih proizvoda savremenijim potrebama proizvodnje i potrošnje.

VI

Naučno istraživanje i primenjivanje bioloških, tehnoloških, tehničkih i ekonomskih dostignuća ima vrlo važan značaj za razvitak savremene poljoprivredne proizvodnje. Radi efikasnijeg naučnog istraživačkog rada treba i sredstva namenjena za ta istraživanja orijentisati na one organizacije koje po kadrovskoj i tehničkoj opremljenosti mogu brže ostvarivati odgovarajuće rezultate. Finansiranje takvih organizacija treba usklađivati i povezivati sa postignutim rezultatima. Boljom koordinacijom naučnoistraživačkog rada treba obezbeđivati njegovu veću efikasnost i tešnju povezanost sa potrebama proizvodnje.

VII

Povoljniji ekonomski uslovi privređivanja mogu dati odgovarajuće povoljne efekte samo uz svestrano angažovanje radnih zajednica na potpunijem iskorišćavanju postojećih unutrašnjih rezervi i na otklanjanju slabosti.

Već uložena sredstva u poljoprivredu treba brže efektivirati i potpunije koristiti, da bi se i sa postojećim sredstvima povećavao obim i rentabilitet poljoprivredne proizvodnje.

Organizaciju proizvodnje treba stalno usavršavati i prilagođavati zahtevima savremene tehnologije i specijalizovane proizvodnje.

Potrebno je da radne organizacije mnogo više napora i sredstava ulože u obezbeđenje i osposobljavanje potrebnih kadrova koje traži moderna poljoprivredna proizvodnja.

Doslednim primenjivanjem raspodele dohotka i ličnih dohodaka prema radu, razvijanjem mehanizma radničkog samoupravljanja, širim uključivanjem neposrednih proizvođača u odlučivanje, povećaće se zainteresovanost zaposlenih lica za rezultate njihovog rada i efekte poslovanja radne organizacije.

Sve će to omogućiti radnim zajednicama da razvijaju svestraniju stvaralačku aktivnost u pravcu povećavanja proizvodnje i produktivnosti rada, kao i uspešnijeg privređivanja, a time i da ostvaruju veći dohodak, više sredstava za ličnu potrošnju i društveni standard.

Radi što uspešnijeg ostvarivanja složenih ekonomskih i društvenih zadataka u daljem razvoju poljoprivrede biće potrebna i u narednom periodu svestrana aktivnost, podrška i pomoć društveno-političkih zajednica radnim organizacijama u oblasti poljoprivrede.

MLEKARSTVO

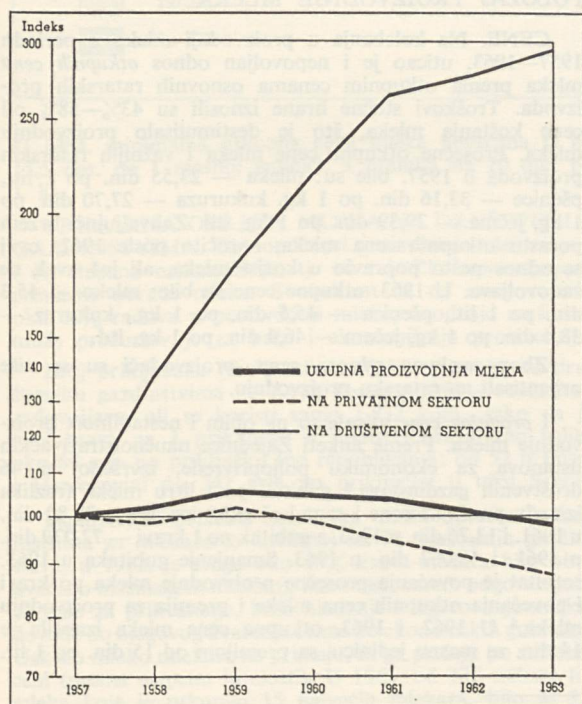
Zbog velikih gubitaka u stočnom fondu za vreme rata, mlekcarstvo u Jugoslaviji u prvim posleratnim godinama (1945—1950) karakteriše niska i kolebljiva proizvodnja, otežano snabdevanje gradova i mala potrošnja mleka i mlečnih proizvoda.

Posle 1950. raste proizvodnja za tržište, razvija se promet mleka i uvodi savremena tehnologija proizvodnje mlečnih proizvoda.¹

PROIZVODNJA MLEKA 1957—1963.

Ukupna proizvodnja mleka raste od 1957. do 1959, a od 1960. do 1963. opada, tako da je u 1963. manja nego u 1957. Opadanje ukupne proizvodnje posledica je smanjenja proizvodnje mleka na individualnim gazdinstvima — sa 2.180 u 1957. na 1.901 milion lit. u 1963 (prosečno oko 56 miliona lit. godišnje). Iako je proizvodnja mleka na društvenim gazdinstvima stalno rasla — sa 129 u 1957. na 371 milion lit. u 1963 (prosečno oko 40 miliona lit. godišnje) — njen porast nije mogao da kompenzira smanjenje proizvodnje na individualnim gazdinstvima, jer individualna gazdinstva ostvaruju najveći deo ukupne proizvodnje mleka (94,4% u 1957. i 83,7% u 1963). Najviše se proizvedilo kravljeg mleka — preko 90% od ukupne proizvodnje.

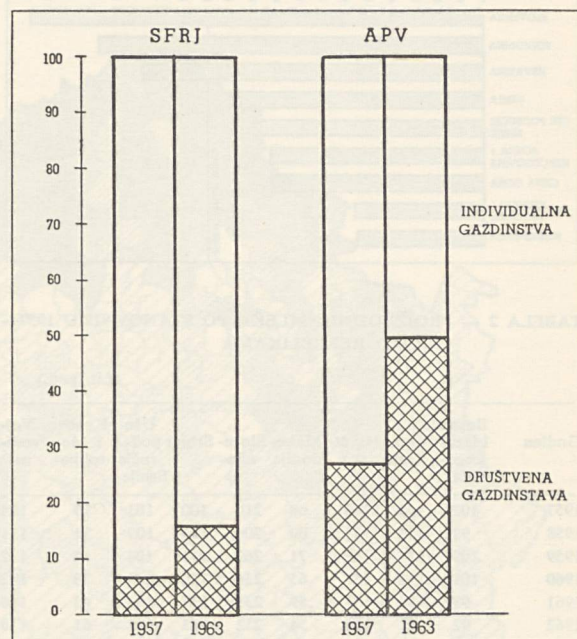
GRAFIKON 1 — PROIZVODNJA MLEKA 1957—1963.
(1957=100)

¹ Vidi: »Proizvodnja i potrošnja mleka i mlečnih proizvoda«, »Jug. pregled«, 1962, novembar—decembar, str. 463—466 (205—208).

GRAFIKON 2 — STRUKTURA PROIZVODNJE MLEKA U JUGOSLAVIJI I VOJVODINI U 1957. I 1963. PO VRSTAMA GAZDINSTAVA

(U procentima)

U odnosu na predratnu proizvodnju (prosek 1930—1939) ukupna proizvodnja u 1963. veća je za oko 25%. Proizvodnja kravljeg mleka veća je za 42%, a proizvodnja ovčijeg i kozjeg mleka manja je za oko 50% (usled naglog opadanja proizvodnje kozjeg mleka — sa 190 u 1939. na 12 miliona lit. u 1963).

Proizvodnja mleka po stanovniku raste od 1957. do 1959, a zatim opada, tako da je u 1963. manja i od predratne (tabela 1).²

TABELA 1 — PROIZVODNJA MLEKA U PERIODU 1930—1939. I 1957—1963.

(U milionima lit.)

Godina	Ukupno	Kravlje mleko		Indeks ukupne proizvodnje	Proizvodnja po 1 stanovniku	
		količina	% od ukupne proizvodnje		lit./god.	indeks
1930—1939	1.819	1.480	81,4	100,0	123,9	100
1957	2.309	2.094	90,6	126,9	129,2	104,2
1958	2.343	2.126	90,7	128,8	130,0	104,9
1959	2.451	2.231	91,0	134,7	134,5	108,5
1960	2.434	2.214	91,0	133,8	132,2	106,6
1961	2.393	2.181	91,1	131,5	128,6	103,7
1962	2.326	2.153	92,5	127,9	123,4	99,6
1963	2.272	2.105	92,6	124,9	119,2	96,2

Do smanjenja proizvodnje mleka po stanovniku u odnosu na predratnu proizvodnju došlo je zbog brzog porasta stanovništva.

Po republikama, najmanja proizvodnja mleka po stanovniku u periodu 1957—1963. bila je u Makedoniji: oko 2 puta manja od jugoslovenskog, ili gotovo 4 puta manja od proseka u Sloveniji. (Tabela 2.)

² Podaci u svim tabelama gde njihov izvor nije posebno naznačen dati su prema Statističkom godišnjaku.

GRAFIKON 3 — PROIZVODNJA [MLEKA] PO STANOVNIKU U 1963. PO REPUBLIKAMA

(Litara/godišnje)

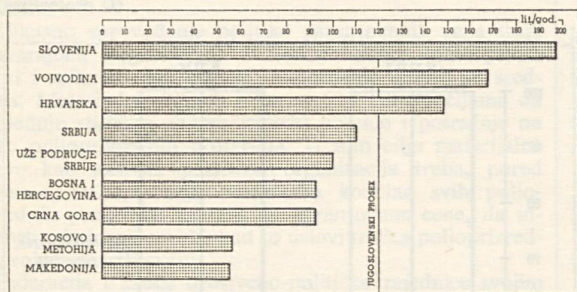

TABELA 2 — PROIZVODNJA MLEKA PO STANOVNIKU 1957—1963. PO REPUBLIKAMA

(Lit./god.)

Godina	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Hrvatska	Makedonija	Slovenija	Srbija	Uže područje Srbije	Kosovo i Metohija	Vojvodina
1957	102	149	188	68	216	100	103	73	104
1958	98	135	181	60	206	110	109	71	131
1959	109	137	169	71	262	111	104	65	152
1960	109	118	157	65	236	120	109	73	172
1961	99	129	155	59	235	117	105	63	176
1962	92	91	154	54	232	113	102	61	170
1963	93	93	148	55	196	110	100	56	167

Prosečna proizvodnja mleka po hektaru poljoprivredne površine je mala: u periodu 1957—1963, uglavnom stagnira na oko 155 lit. godišnje — zbog malog broja krava na jedinicu površine (s obzirom da kravljje mleko čini preko 90% ukupne proizvodnje mleka), kao i zbog niske mlečnosti. Na društvenim gazdinstvima ona je znatno veća i stalno raste. (Tabela 3.)

TABELA 3 — PROIZVODNJA MLEKA PO 1 HA POLJOPRIVREDNE POVRŠINE PO REPUBLIKAMA U 1957, 1960. I 1963.

(Lit./god.)

Republika	Ukupna proizvodnja			Proizvodnja na društvenim gazdinstvima		
	1957	1960	1963	1957	1960	1963
Jugoslavija	154	162	154	133	277	338
Bosna i Hercegovina	120	136	123	40	118	235
Crna Gora	114	90	84	206	247	655
Hrvatska	228	195	185	209	336	285
Makedonija	60	60	57	141	146	122
Slovenija	349	398	364	224	274	821
Srbija	123	153	145	122	291	401

Podaci: Obračun prema podacima Statističkog godišnjaka SFRJ za odgovarajuće godine.

Broj krava na 100 ha ukupne poljoprivredne površine u periodu 1957—1963. iznosio je u proseku 17—18. Na društvenim gazdinstvima ovaj broj je nešto niži: 7 u 1957. odnosno 15 grla u 1963, zbog toga što je zemljišni posed društvenih gazdinstava rastao brže od broja stoke.

Prosečna mlečnost po 1 kravi srazmerno je mala i veoma neujednačena po republikama: najveća je u Vojvodini, a najmanja na Kosmetu.

Mlečnost na društvenim gazdinstvima u 1963. veća je za gotovo 2,5 puta od ukupnog proseka. Najveća mlečnost na društvenim gazdinstvima je u Hrvatskoj i Sloveniji. (Tabela 4.)

TABELA 4 — PROSEČNA MLEČNOST PO 1 KRAVI U 1957, 1960. I 1963. PO REPUBLIKAMA

(Lit./god.)

Republika	Ukupna proizvodnja			Proizvodnja na društvenim gazdinstvima		
	1957	1960	1963	1957	1960	1963
Jugoslavija	1.103	1.107	1.091	2.297	2.103	2.621
Bosna i Hercegovina	732	813	804	1.638	1.702	2.198
Crna Gora	792	769	680	1.466	1.467	1.832
Hrvatska	1.234	1.210	1.225	2.505	2.334	3.030
Makedonija	450	711	767	2.207	1.883	1.196
Slovenija	1.313	1.515	1.529	2.546	2.241	2.907
Srbija	902	1.118	1.073	2.206	2.043	2.551
uže područje	632	726	745	2.269	2.240	3.010
Kosovo i Metohija	525	623	570	1.540	1.893	1.762
Vojvodina	1.350	1.693	1.732	2.080	1.895	2.395

Mlečnost po 1 kravi je i na društvenim gazdinstvima neujednačena, u zavisnosti od rasnog sastava pojedinih zapata. Prema podacima Jugoslovenskog poljoprivredno-šumarskog centra, najveća proizvodnja mleka po kravi u 1963. postignuta je u zapatima: simentalske rase — 5.304 lit. godišnje (na ekonomiji »Bubanj«, Niš) crveno-šarene — 4.621 lit. (na poljoprivrednom dobru »7 jul«, Kovin); crno-bele — 4.609 lit. (u zemljoradničkoj zadruzi »Peščara«, Subotica). Najmanja mlečnost je u zapatima smeđe rase — 510 do 580 lit. (u zemljoradničkoj zadruzi »Proleter«, Bogorodica, i poljoprivrednom kombinatu »Morava«, Vitina).

EKONOMSKI

POLOŽAJ PROIZVODNJE MLEKA

CENE. Na kolebanja u proizvodnji mleka u periodu 1957—1963. uticao je i nepovoljan odnos otkupnih cena mleka prema otkupnim cenama osnovnih ratarskih proizvoda. Troškovi stočne hrane iznosili su 43%—58% od cene koštanja mleka, što je destimulisalo proizvodnju mleka. Prosečne otkupne cene mleka i važnijih ratarskih proizvoda u 1957. bile su: mleka — 23,55 din. po 1 lit., pšenice — 33,16 din. po 1 kg, kukuruza — 27,70 din. po 1 kg, ječma — 29,39 din. po 1 kg, itd. Zahvaljujući bržem porastu otkupnih cena mleka, naročito posle 1962, ovaj se odnos nešto popravio u korist mleka, ali još uvek ne zadovoljava. U 1963. otkupne cene su bile: mleko — 45,3 din. po 1 lit., pšenica — 45,5 din. po 1 kg., kukuruz — 38,4 din. po 1 kg, ječam — 46,4 din. po 1 kg, itd.

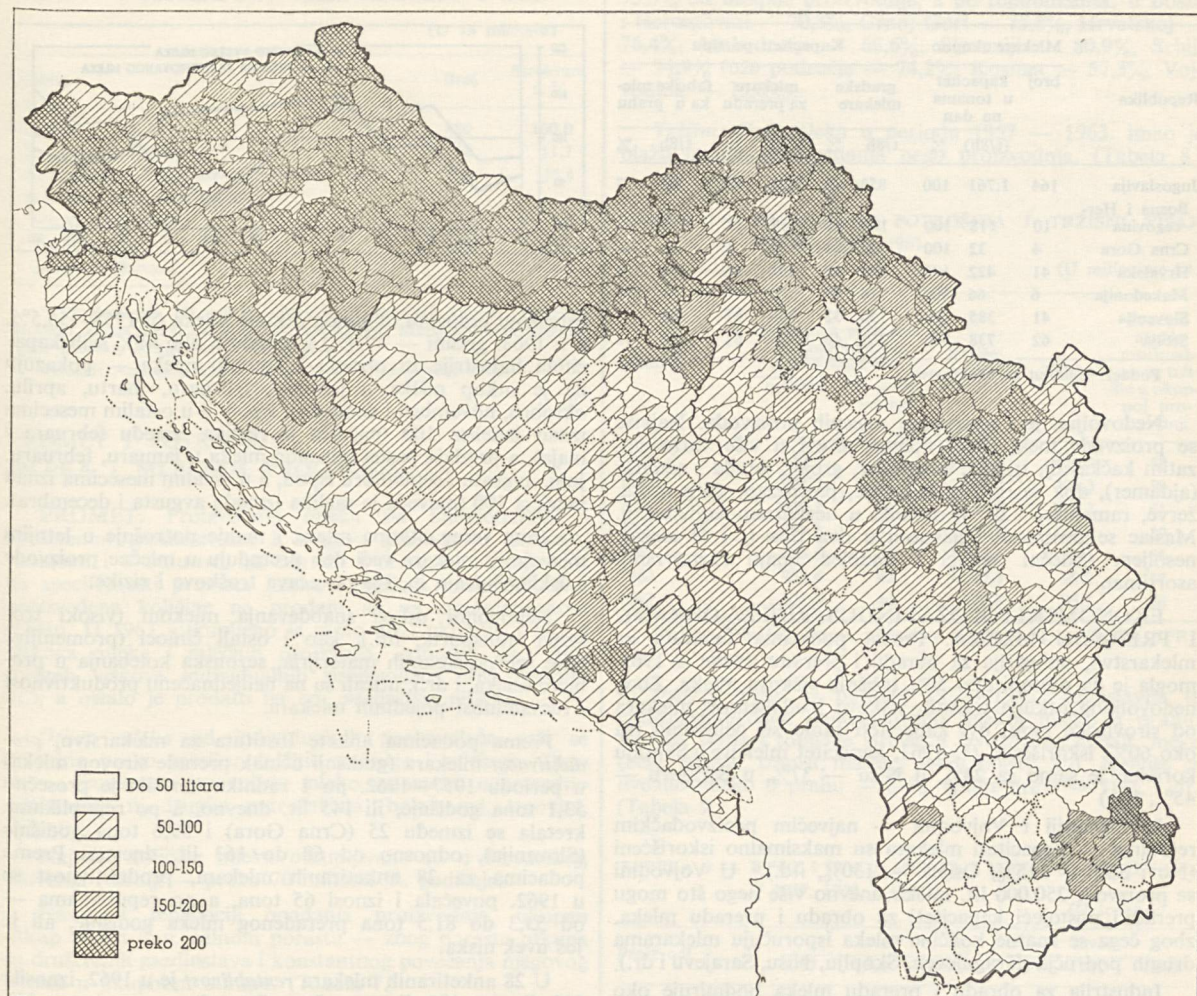
Zbog ovakvog odnosa cena, proizvođači su se više orijentisali na ratarsku proizvodnju.

I prodajne cene uticale su na obim i nestabilnost proizvodnje mleka. Prema anketi Zajednice naučnoistraživačkih ustanova za ekonomiku poljoprivrede, izvršenoj u 46 društvenih gazdinstava,³ gubitak po 1 litru mleka (razlika između prodajne cene i cene koštanja) iznosio je 23,82 din. u 1961. i 13,76 din. u 1963, a gubitak po 1 kravi — 72,079 din. u 1961. i 46,067 din. u 1963. Smanjenje gubitaka u 1963. rezultat je povećanja prosečne proizvodnje mleka po kravi i povećanja otkupnih cena mleka i premija za proizvodnju mleka.⁴ U 1962. i 1963. otkupna cena mleka iznosila je 14 din. za masnu jedinicu, sa premijom od 15 din. po 1 lit.

³ Podaci prema publikaciji »Troškovi proizvodnje osnovnih poljoprivrednih proizvoda« — Zajednica naučnoistraživačkih ustanova za ekonomiku poljoprivrede, Beograd, 1964.

⁴ Naredbe o premijama i minimalnim otkupnim cenama mleka objavljene su u »Službenom listu SFRJ«, 26/63. i 30/64.

KARTOGRAM — PROIZVODNJA KRAVLJEG MLEKA PO STANOVNIKU U 1963. PO OPŠTINAMA

U 1964. minimalna otkupna cena mleka povećana je na 15,5 din. po 1 masnoj jedinici, a premija na 20 din. po 1 lit.

PRIMARNA OBRADA MLEKA NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA. Ekonomičnost proizvodnje mleka zavisi i od stepena mehanizacije, tj. od tehničke opremljenosti primarne obrade mleka. S obzirom da na mužu otpada oko 50% radova u proizvodnji mleka, uvođenje mašinske muže preduslov je za bržu i ekonomičniju proizvodnju.

Broj priključaka (mašinskih uređaja) za mužu na društvenim gazdinstvima — 3.133 kom. u 1963 — relativno zadovoljava, ali se koristi samo 1.832 kom., tako da je broj krava na 1 priključak u upotrebi srazmerno velik: oko 86 grla po priključku (po republikama: od 52 u Bosni i Hercegovini do 242 grla po priključku u užoj Srbiji).

Nedovoljna primena mašinske muže (prema anketi Instituta za mlekarstvo izvršenoj na 70 društvenih gazdinstava, u 1962. je svega oko 15% krava-muzara bilo obuhvaćeno mašinskom mužom), kao i nedostatak odgovarajuće opreme za prihvatanje, brzo hlađenje i lagerovanje mleka, dovode do njegovog kvarenja i time do ekonomskih gubitaka. Uskiso mleko mlekarne ne primaju, ili ga plaćaju po sniženoj ceni (prema stepenu kiselosti). U 1961. od 172 milona lit. mleka koje je otkupilo 15 najvećih mlekarar, bilo je 5,1 milion lit. (ili 3%) uskislog, a u 1963. od 214 miliona lit. otkupljenog bilo je 5,3 miliona lit. (ili 2,5%) uskislog mleka. Gubitak je iznosio: u 1961. godini 96 miliona din., a u 1963. godini 122 miliona din. po tekućim cenama.

INDUSTRIJA ZA OBRADU I PRERADU MLEKA

MLEKARE. Prema podacima Instituta za mlekarstvo, industrija za obradu i preradu mleka imala je u 1963. oko 164 mlekarne.⁵

Mlekare sa kapacitetom do 5.000 lit. dnevno odnosno (lit./8 h) čine 58% od ukupnog broja mlekarar, odnosno 14% svih nominalnih kapaciteta industrije za obradu i preradu mleka.

Prema vrsti proizvoda, postoje tri osnovne grupe mlekarar — gradske (konzumne), mlekarre za preradu, i fabrike mleka u prahu — ali sve one nemaju usko specijalizovanu proizvodnju: asortiman se kreće od 4 do preko 25 proizvoda.

Najveći deo kapaciteta industrije za obradu i preradu mleka čine gradske (konzumne) i mlekarre za preradu, dok su fabrike mleka u prahu neznatno zastupljene. (Tabela 5.)

PROIZVODNJA MLEČNIH PROIZVODA. U periodu 1957—1961. prosečna godišnja proizvodnja industrije za obradu i preradu mleka iznosila je: sireva — oko 8.000 t godišnje, maslaca — 3.000 t, mleka u prahu — 1.900 t, mlečnih napitaka i sladoleda — 19.000 t, kazeina — 550 t, mlečnih konzervi — 100 t, itd.

⁵ Pored izgrađenih, obuhvaćene su i mlekarre u izgradnji ili rekonstrukciji (Sombor, Kikinda, Senta, Pančevo, Alibunar, Zadar, Godomin, PIK »Beograd«, Nikšić, Karlovac), kao i kapaciteti koji se samo delimično (u sezoni) ili uopšte ne koriste (Mrčajevci, Bajina Bašta, Babušnica, Peć).

TABELA 5 — KAPACITET MLEKARA PO REPUBLIKAMA U 1963.

Republika	Mlekare ukupno			Kapaciteti po tipu					
	broj	kapacitet u tonama na dan	%	gradske mlekare		mlekare za preradu		fabrike mleka u prahu	
				t/8h	%	t/8h	%	t/8h	%
Jugoslavija	164	1.761	100	853	48	828	47	80	5
Bosna i Hercegovina	10	118	100	100	85	18	15	—	—
Crna Gora	4	32	100	30	94	2	6	—	—
Hrvatska	41	422	100	190	45	198	46	40	9
Makedonija	6	66	100	64	97	2	3	—	—
Slovenija	41	385	100	130	32	235	61	20	7
Srbija	62	738	100	339	46	379	51	20	3

Podaci: Institut za mlekarstvo.

Nedovoljan je i asortiman mlečnih proizvoda. Najviše se proizvode meki (beli) domaći sirevi u više varijeteta, zatim kačkavalj, trapist, ementaler, grojor, gauda i edamac (ajdamer), dok se rokor, belpaeze, parmezan, gorgonzola, žerve, ramandur i dr. proizvode u neznatnim količinama. Maslac se proizvodi uglavnom u dva tipa (I i II klasa), nesoljen. Mlečni napici i sladoled imaju raznovrsniji asortiman.

EKONOMSKI POLOŽAJ INDUSTRIJE ZA OBRADU I PRERADU MLEKA. Prema podacima Instituta za mlekarstvo, industrija za obradu i preradu mleka u 1963. mogla je da preradi oko 50% tržišnih viškova mleka. Zbog nedovoljnog otkupa tržišnih viškova i udaljenosti mlekara od sirovinke baze, ovi kapaciteti samo su delimično (sa oko 60%) iskorišćeni. (U 1963. kapacitet mlekare u Skoplju korišćen je samo sa 28%, u Nišu — 37%, u Sarajevu — 45%, itd.)

U Slavoniji i Vojvodini — najvećim proizvođačkim rejonima — kapaciteti mlekara su maksimalno iskorišćeni (Novi Sad — 115%, Osijek — 130%, itd.).⁶ U Vojvodini se proizvodi 250.000 lit. mleka dnevno više nego što mogu preraditi postojeći kapaciteti za obradu i preradu mleka, zbog čega se znatne količine mleka isporučuju mlekarama drugih područja (Kragujevcu, Skoplju, Nišu, Sarajevu i dr.).

Industrija za obradu i preradu mleka podmiruje oko 23% potrošnje mlečnih proizvoda (sira, maslaca, mleka u prahu) gradskog stanovništva (1.400 gr godišnje po stanovniku), trgovina — 17% (otkupom mlečnih proizvoda od individualnih proizvođača), a tzv. »seljačka pijaca« — oko 60%.

Položaj industrije za obradu i preradu mleka prema sirovinskoj bazi (izuzev mlekara u sastavu kombinata) veoma je nepovoljan, što naročito ilustruju troškovi transporta i sabiranja mleka. Troškovi transporta po 1 lit. u 1962. iznosili su, na primer, u PK Požarevac 0,33 din., a u Splitu 8,34 din., jer se mleko prevozi sa rastojanja od 5 do 150 km.

Sa 100 ha obradive površine ljubljanskog područja otkupljivano je u 1961. godini 7.537 lit. mleka, a sa istih površina zagrebačkog područja — 4.132 lit., što takođe potvrđuje nepovoljan položaj većine mlekara.

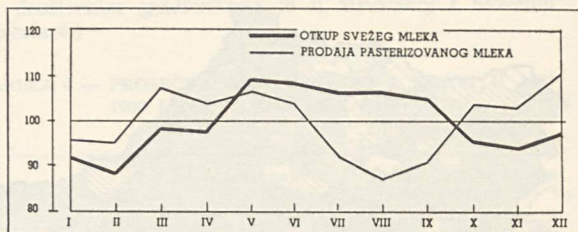
Otkup svežeg i prodaja pasterizovanog mleka i mlečnih proizvoda zavise i od *sezonskog kolebanja proizvodnje mleka*, odnosno od potražnje na tržištu.

Podaci o otkupu svežeg i prodaji pasterizovanog mleka po mesecima u periodu 1958—1962. za 15 mlekara⁷ — koje

⁶ U planu je rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih kapaciteta za prihvatanje i preradu viškova mleka iz ovih područja i njihovo plasiranje na tržište deficitnih područja (Bosne i Hercegovine, Makedonije, Primorja, i dr.).

⁷ Merenja su izvršena u mlekarama u različitim proizvodnim rejonima mleka u zemlji: Ljubljana, Zagreb, Rijeka, Sarajevo, Banja Luka, Novi Sad, Novi Beograd, Beograd, PIK »Beograd« Kragujevac, Niš, Skopje, Zupanja, Osijek i Murska Sobota. Najveća kolebanja zabeležena su u mlekarama u Banjoj Luci, Novom Sadu, Kragujevcu, Zupanji i Murskoj Soboti.

GRAFIKON 4 — INDEKSI OTKUPA SVEŽEG I PRODAJE PASTERIZOVANOG MLEKA PO MESECIMA U 1963.

ostvaruju polovinu ukupnog otkupa mleka (u 1958—55,5%, a u 1963. godini — 49,9%) i poseduju oko 40% svih kapaciteta industrije za obradu i preradu mleka — pokazuju da je otkup mleka u januaru, februaru, martu, aprilu, oktobru, novembru i decembru ispod, a u ostalim mesecima iznad indeksa 100 (najveća je razlika između februara i maja), a prodaja pasterizovanog mleka u januaru, februaru, julu, avgustu i septembru ispod, a u ostalim mesecima iznad indeksa 100 (najveća je razlika između avgusta i decembra).

Zbog većeg otkupa mleka i manje potrošnje u letnjim mesecima, mlekare veći deo preraduju u mlečne proizvode i uskladištavaju ih, što povećava troškove i rizike.

Nepovoljni uslovi snabdevanja mlekom (visoki troškovi transporta, itd.), kao i ostali činioci (promenljive cene reprodukcioni materijala, sezonska kolebanja u prometu mleka, i dr.), uticali su na neujednačenu produktivnost i rentabilnost pojedinih mlekara.

Prema podacima ankete Instituta za mlekarstvo, *produktivnost* mlekara (godišnji učinak prerade sirovog mleka) u periodu 1957—1962. po 1 radniku iznosila je prosečno 53,1 tona godišnje, ili 145 lit. dnevno, a po republikama kretala se između 25 (Crna Gora) i 59,6 tona godišnje (Slovenija), odnosno od 68 do 163 lit. dnevno. Prema podacima za 28 anketiranih mlekara, produktivnost se u 1962. povećala i iznosi 65 tona, a po republikama — od 53,3 do 81,5 tona preradenog mleka godišnje, ali je još uvek niska.

U 28 anketiranih mlekara *rentabilnost* je u 1962. iznosila 192 din. na 100 din. angažovanih sredstava, a po republikama kretala se od 138 do 229 din. U istoj godini mlekare su na 100 din. angažovanih sredstava ostvarile 28 din. neto-produkta, odnosno od 23 do 33 din. po pojedinim republikama.

ZAPOSLENO OSOBLJE. Industrija za obradu i preradu mleka zapošljava osoblje raznih specijalnosti i struka. Stručno osoblje osposobljava se u stručnim (poljoprivrednim i mlecarskim) školama i na fakultetima, a do 1950. osposobljavano je i kroz praksu.

Specijalizovane škole (u Kranju, Pirotu i Bjelovaru) daju kvalifikovani kadar — mlecarske radnike i tehničare raznih specijalnosti (maslari, pasterizeri, laboranti i dr.), a više poljoprivredne škole (Šabac, Pribina i Banja Luka) i fakulteti (Zemun, Zagreb, Sarajevo, Novi Sad, Ljubljana i Skoplje) — mlekare-proizvođače i tehnologe.

Prema podacima Instituta za mlekarstvo, *ukupan broj zaposlenog osoblja* u industriji za obradu i preradu mleka u periodu 1958—1963. kretao se oko 4.300 do 5.300. Po republikama, prosečan broj zaposlenih iznosio je: u Bosni i Hercegovini — 380, Crnoj Gori — 60, Hrvatskoj — 1.430, Makedoniji — 320, Sloveniji — 1.300, i Srbiji — 1.310.

Kvalifikaciona struktura zaposlenog osoblja ne zadovoljava. Prema podacima za 1963. na 1 zaposlenog stručnjaka sa visokom spremom dolaze 3 zaposlena sa školom za kvalifikovani mlecarski kadar i oko 5 visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika, ili blizu 8 mlecarskih radnika svih kategorija, što je nedovoljno — (Tabela 6.)

TABELA 6 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA ZAPOSLENOG OSOBLJA U 14 VEĆIH MLEKARA* U 1963.

Osoblje	(U 14 mlekaru)	
	Broj	Struktura u %
Ukupno	480	100,0
Sa visokom spremom	56	11,7
Sa školom za kvalifikovani mlekarSKI kadar	170	35,4
Bez mlekarSKe škole (radnici)		
visokokvalifikovani	24	5,0
kvalifikovani	101	21,0
polukvalifikovani	129	26,9

* Obuhvaćeno 14 velikih mlekaru: Ljubljana, Zagreb, Beograd, Sarajevo, Banja Luka, Skoplje, Zupanja, Osijek, Murska Sobota, Zaječar, Split, Mostar, Kragujevac i Titograd.

Podaci: Anketa Instituta za mlekarstvo, novembar 1963.

PROMET I POTROŠNJA MLEKA I MLEČNIH PROIZVODA

PROMET. Proizvodnja mleka na individualnim i društvenim gazdinstvima i njegova prerada u domaćoj radinosti i u industriji za obradu i preradu mleka, utiču na specifičnosti prometa mleka i mlečnih proizvoda. Sve proizvedene količine ne prodaju se na organizovanom tržištu. U 1963. otkupljeno je samo 36% ukupnih tržišnih viškova mleka i mlečnih proizvoda, odnosno oko 20% tržišnih viškova individualnih proizvođača (180 miliona lit.), a ostalo je prodato na tzv. »seljačkoj pijaci«.

Otkup mleka od individualnih proizvođača vrši se pretežno preko zemljoradničkih zadruga i mlekaru. Društvena gazdinstva isporučuju mleko uglavnom neposredno mlekarima ili drugim potrošačima (bolnicama, trgovini, industriji).

Najveće količine mleka otkupljivane su u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji — preko 70 miliona lit. godišnje.

Nasuprot tendenciji opadanja proizvodnje, ukupan otkup mleka je u stalnom porastu — zbog porasta otkupa sa društvenih gazdinstava i konstantnog povećanja njegovog učešća u ukupnom otkupu. (Tabela 7.)

TABELA 7 — OTKUP MLEKA 1959*—1963.

Godina	Ukupan otkup	(U milionima lit.)		
		Otkup sa društvenih količina	indeks 1959=100	% učešća u ukupnom otkupu
1959	301,6	138,2	100,0	45,8
1960	331,5	153,8	111,3	46,3
1961	370,1	201,3	145,6	54,3
1962	376,5	229,1	165,8	60,8
1963	425,3	278,9	201,8	65,6

* Otkup mleka po gazdinstvima statistika registruje tek od 1959.

Međutim, otkup mleka od individualnih proizvođača je u opadanju: sa 178 u 1959. na 146 miliona lit. u 1963, tj. niži je za 18%, dok je u istom periodu proizvodnja opala za 14%. Opadanje otkupa od individualnih proizvođača posledica je nestimulativnih otkupnih cena i orijentacije mlekaru, zbog boljih uslova transporta, i dr., na otkup mleka od većih proizvođača (društvenih gazdinstava).

Ukupan otkup mleka u 1963. iznosio je 18,7% od ukupne proizvodnje, a po republikama: u Bosni i Hercegovini — 5%, Crnoj Gori — 6%, Hrvatskoj — 19,1%, Makedoniji — 21,7%, Sloveniji — 24,8%, Srbiji — 21,6% (uže područje — 21,6%, Kosmet — 4,9%, Vojvodina — 41,8%).

Otkup mleka sa društvenih gazdinstava iznosio je 75,3% od ukupne proizvodnje, a po republikama: u Bosni i Hercegovini — 70,3%, Crnoj Gori — 75,8%, Hrvatskoj — 76,4%, Makedoniji — 66,6%, Sloveniji — 80,9%, Srbiji — 74,9% (uže područje — 74,2%, Kosmet — 57,3%, Vojvodina — 75,6%).

Tržišni višak mleka u periodu 1957 — 1963. imao je blažu tendenciju opadanja nego proizvodnja. (Tabela 8.)

TABELA 8 — NATURALNA POTROŠNJA I TRŽIŠNI VIŠAK MLEKA 1957—1963.

Godina	Naturalna potrošnja poljoprivrednog stanovništva)		Tržišni višak	Indeks	Procent učešća proizvodnje za tržište u ukupnoj proizvodnji
	količina	% proizvodnje			
1957	977,8	42	1.331,2	100,0	58
1958	953,3	41	1.389,7	104,3	59
1959	969,3	39	1.481,7	111,3	61
1960	993,2	41	1.440,8	108,2	59
1961	1.058,6	44	1.334,4	100,2	56
1962	998,6	43	1.327,4	99,7	57
1963	1.001,0	44	1.271,0	95,5	56

Podaci: Obračun prema podacima Statističkog godišnjaka SFRJ.

Uvoz i izvoz. U periodu 1957—1963. Jugoslavija je uglavnom uvozila kondenzovano mleko, mleko u prahu, maslac, tvrde i topljene sireve, a izvozila kačkavalj, meke (bele) sireve, trapist, maslac, sveže mleko, itd. Najviše se uvozilo mleko u prahu — 81%, zatim sirevi — 18%, i dr. (Tabela 9.)

TABELA 9 — UVOZ I IZVOZ MLEKA I MLEČNIH PROIZVODA U 1957, 1960. I 1963.

Proizvodi	(U tonama)					
	Uvoz			Izvoz		
	1957	1960	1963	1957	1960	1963
Mleko—ukupno*	306.000	136.000	197.000	20.410	6.573	6.400
Sveže mleko	—	—	—	1.359	570	5.816
Kondenzovano mleko	0,3	0,8	1,0	—	—	—
Mleko u prahu	22.546	16.873	23.104	—	—	—
Maslac	—	—	2.433	4	77	—
Kačkavalj	—	—	—	1.707	536	550
Trapist	—	—	—	6,5	—	215,5
Ementaler	—	—	—	1	—	12
Ostali tvrdi sirevi	12.978	—	25	13	—	41
Meki sirevi (beli)	—	—	—	727	13	31
Topljeni sirevi	—	—	17	—	—	—

* Zbir preračunatih količina mleka i mlečnih proizvoda.

Podaci: Statistika spoljne trgovine za odgovarajuće godine.

Najveći uvoz mleka u prahu ostvaren je u 1958. godini — 37,8 miliona kg, a najmanji u 1960. Prosečno se godišnje uvozilo 25.000 t mleka u prahu, ili 1,4 kg po stanovniku.

U odnosu na ukupnu domaću proizvodnju, uvoz mleka iznosio je: 13% u 1957, 17% u 1958, 5% u 1960, i 8,6% u 1963. godini.

Ukupan izvoz mleka i mlečnih proizvoda 3 puta je manji u 1963. nego u 1957. Njegovo učešće u ukupnoj vrednosti jugoslovenskog izvoza opalo je sa 0,4% u 1957. na 0,1% u 1963.

U porastu je izvoz svežeg mleka, sira trapista i ementalera. U znatnom je opadanju izvoz kačkavalja i belih mekih sireva, koji su u 1957. u ukupnom izvozu učestvovali sa 88%, dok u 1963. učestvuju sa 39%.

*Raspoložive količine mleka*⁸ za ličnu i reprodukciju potrošnju u periodu 1957—1963. kretale su se između 2,462.600 t u 1963. i 2,736.700 t u 1958 (i proizvodnja i izvoz u toj godini bili su znatno veći), odnosno između 152 i 129 lit. po stanovniku. Domaća proizvodnja u proseku obezbeđuje 91% raspoloživih količina mleka. U snabdevanju deficitnih područja važnu ulogu igra međurepublički promet mleka i mlečnih proizvoda.

Međurepublički promet mleka znatno se razvio zahvaljujući organizovanijem transportu i boljim komunikacijama. Dnevno se oko 30.000 lit. obrađenog mleka prevozi iz jačih proizvodnih područja — Slovenije, Vojvodine i Slavonije — u deficitna područja — Makedoniju, uže područje Srbije, Bosnu i Hercegovinu, Primorje, i dr.

POTROŠNJA MLEKA I MLEČNIH PROIZVODA. Postoje dva osnovna vida potrošnje mleka i mlečnih proizvoda: lična i reprodukciona potrošnja.

Lična potrošnja čini najveći deo potrošnje mleka — 84% od ukupne proizvodnje, odnosno 76% od raspoloživih količina mleka i mlečnih proizvoda. Najviše se troši sveže mleko, jogurt i kiselo mleko, a zatim sirevi, maslac, mleko u prahu, i dr. (Tabela 10.)

TABELA 10 — PROSEČNA GODIŠNJA POTROŠNJA MLEKA I MLEČNIH PROIZVODA PO STANOVNIKU 1956—1962.

Godina	Mleko—sveže (lit.)	Mleko u prahu (kg)	Sirevi (kg)	Maslac (kg)
1956	72	0,6	4,1	0,7
1958	83	2,2	5,2	0,8
1960	78	1,0	5,2	0,7
1962	71	1,1	4,8	0,8

⁸ Raspoložive količine mleka predstavljaju zbir proizvodnje i uvoza umanjen za veličinu izvoza.

Najveće učešće lične potrošnje u ukupnoj proizvodnji mleka je u Bosni i Hercegovini, gde je lična potrošnja za 14,5% veća od proizvodnje i čini 99,7% raspoloživih količina mleka.

Potrošnja mleka po pojedinim kategorijama stanovništva veoma je neujednačena. U Makedoniji, na primer, u 1961. potrošnja po poljoprivrednom stanovniku iznosila je 33 lit. godišnje, tj. gotovo 6 puta manje nego u Sloveniji (185 lit. godišnje), ili oko 3 puta manje od jugoslovenskog proseka (109 lit. godišnje). Potrošnja po 1 nepoljoprivrednom (gradskom) stanovniku je daleko ujednačenija: u 1961. iznosila je prosečno 110,6 lit. godišnje, a po republikama: u Bosni i Hercegovini — 114,7, Crnoj Gori — 110,7; Hrvatskoj — 132, Makedoniji — 81, Sloveniji — 131,2, Srbiji — 98,3 (Kosmetu — 98,6, Vojvodini — 108 lit. godišnje).

Reprodukciona potrošnja obuhvata potrošnju u prehrambenoj, hemijskoj i farmaceutskoj industriji, kao i u ishrani stoke (na nju otpada 16% domaće proizvodnje mleka).

U prehrambenoj industriji troši se mleko u prahu (u periodu 1959—1962. godine 44% od proizvedenih količina), evaporisano (ukuvano) i pasterizovano mleko, a u hemijskoj — kazein. Farmaceutska industrija troši mleko u prahu, mlečni šećer, i dr. Pored toga, velike količine mleka, pavlake i maslaca troše ugostiteljstvo i poslastičarstvo.

U stočarstvu se za reprodukciju (ishranu podmlatka, i dr.) troši oko 130 miliona lit. godišnje, ili 5,4% od ukupne proizvodnje mleka.

IZVOR: Statistički godišnjak SFRJ 1964, i Statistika spoljne trgovine 1957—1964, izdanja Saveznog zavoda za statistiku; »Neki problemi proizvodnje i prerade mleka« — studija Saveta za poljoprivredu i prehrambenu industriju Savezne privredne komore; »Tržište mleka i mlečnih proizvoda u uslovima industrijske proizvodnje mleka i savremenih metoda obrade i prerade« — studija Instituta za mlekarstvo Jugoslavije, ankete, izveštaji i dokumentacija Instituta za mlekarstvo Jugoslavije; »Ekonomski aspekti proizvodnje mleka na društvenim gazdinstvima«, referat sa savetovanja u Saveznoj privrednoj komori o aktuelnim problemima proizvodnje i snabdevanja mlekom, april 1963; »Program razvoja mlekarstva i mlekarke industrije« — elaborat Saveta za poljoprivredu i prehrambenu industriju Savezne privredne komore, Beograd, 1964.

M. Đ.

JUGOSLAVIJA I ČEHOSLOVAČKA

PREGLED ODNOSA U PERIODU 1945—1962.

Jugoslovensko-čehoslovački odnosi, zasnovani na tradicionalnom prijateljstvu naroda dveju zemalja, obnovljeni su odmah po završetku drugog svetskog rata.

Jačanju međusobnih veza naročito je doprinela poseta predsednika Tita Čehoslovačkoj od 20. do 24. marta 1946, kojom je otvorena nova etapa u razvoju jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa i dat snažan impuls njihovom daljem proširenju i unapređenju u gotovo svim oblastima.

Ugovorom o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i saradnji u miru između FNR Jugoslavije i Čehoslovačke Republike, koji je potpisan u Beogradu 10. maja 1946, prošireni su okviri međusobne saradnje i stvoreni povoljni uslovi za povećanje njenog obima u gotovo svim važnijim oblastima.

Politička saradnja i uspostavljanje kulturnih, naučnih, sportskih i drugih veza bili su praćeni i proširivanjem ekonomskih odnosa. Normalni posleratni trgovinski odnosi uspostavljeni su Protokolom o razmeni robâ od 28. novembra 1945. U 1945. i 1946. ostvaren je relativno visok nivo robne razmene, što je bilo omogućeno komplementarnošću dveju privreda i nastojanjem Jugoslavije da u okviru izvršavanja prvog petogodišnjeg plana obezbedi znatan uvoz opreme i reprodukcione materijala iz Čehoslovačke.

U toku prve tri posleratne godine zabeleženi su vidni rezultati i u drugim oblastima jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa. Zaključenjem Konvencije o kulturnoj saradnji između dve zemlje 1947. u Beogradu, učinjen je ozbiljan napor da se iskoriste stvarne mogućnosti i obostrana spremnost za jačanje saradnje u ovoj oblasti.

Trigodišnji period obnove i postepenog proširivanja jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa protekao je u znaku obostranih nastojanja da se u zajedničkom interesu, a na osnovu stvarnih mogućnosti i potreba dveju zemalja, ostvare zajednički ciljevi utvrđeni u Ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći.

Ovaj period završen je (usled poznatog sukoba sa Informbirom 1948) postepenim sužavanjem međudržavnih odnosa i njihovim gotovo potpunim prekidom. Do prvih znakova ponovnog uspostavljanja normalnije saradnje došlo je tek sredinom 1953.

U 1954. došlo je do normalizacije diplomatskih odnosa između dve zemlje i do prvih koraka u pravcu obnavljanja trgovinskih odnosa. U toj godini sklopljen je kompenzacioni sporazum manjeg obima i ostvarena razmena u ukupnoj visini od 3,7 miliona dolara. Iste godine došlo je i do prvih kontakata na kulturnom, naučnom i sportskom polju.

Sledeća, 1955. godina, bila je obeležena daljim napretkom u razviku međusobnih odnosa i konkretnim rešavanjem niza otvorenih pitanja. Već 16. februara 1955. sklopljen je Trgovinski i platni sporazum, kojim je predviđena razmena robâ u visini od 27 miliona dolara u oba pravca. Iste godine zaključeni su i: Sporazum o regulisanju otvorenih imovinskih pitanja iz ranijeg perioda, Sporazum o isporukama i kreditima od strane Čehoslovačke u visini od 50 miliona dolara uz kamatu od 2%, Sporazum o kreditiranju nabavke industrijskih proizvoda u visini od 25 miliona dolara, Privremeni sporazum o naučno-tehničkoj saradnji, Sporazum o vazdušnom saobraćaju, Protokol o redovnoj robnoj razmeni i Sporazum o međusobnom ispomaganju u remorkažama

i havarijama između Jugoslovenskog rečnog brodarstva (JRB) i Čehoslovačkog državnog brodarstva (ČDB) i o tranzitu preko Rijeke. Iste godine su vođeni i razgovori između turističkih organizacija dveju zemalja o iskorišćavanju povoljnih mogućnosti za razmenu turista u 1956. Istovremeno je došlo i do prvih kontakata između društvenih organizacija.

U 1956. došlo je do žive razmene raznih delegacija društveno-političkih i profesionalnih organizacija. Istovremeno je pojačana ekonomska i naučno-tehnička saradnja i sklopljeno je nekoliko međudržavnih sporazuma, kao: Sporazum o regulisanju osnovnih finansijskih potraživanja, kojim se potire obostrani iznos potraživanja, Protokol o robnoj razmeni za 1956. u visini od 26 miliona dolara, Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji, Sporazum o saradnji PTT službi i Sporazum o otvaranju generalnih konzulata u Bratislavi i u Zagrebu (otvoreni u 1957).

Odnose između Jugoslavije i Čehoslovačke u 1957. karakterišu dalji razvoj i normalizacija saradnje. Nastavljen je proces sporazumnog regulisanja otvorenih pitanja, čiji je rezultat bio potpisivanje: Sporazuma o saradnji na polju kulture, umetnosti, nauke, školstva i prosvete; Konvencije o saradnji na polju socijalne politike; Konvencije o socijalnom osiguranju i Sporazuma o veterinarskoj saradnji. Zabeležen je dalji napredak u ekonomskoj saradnji: robna razmena je premašila ugovorenih 18 miliona dolara u jednom pravcu. Jugoslaviju je posetila delegacija čehoslovačke vlade na čelu sa ministrom Černijem, koja je obišla Zagrebački velesajam, Zenicu i neka druga mesta. Iste godine Jugoslaviju je posetilo više čehoslovačkih sindikalnih delegacija, koje su obišle neke krajeve Jugoslavije i upoznale se sa životom, delatnošću i iskustvima jugoslovenske radničke klase. Na zadovoljavajući način se razvijala i saradnja u oblasti kulture, nauke i prosvete. U Čehoslovačkoj je boravila delegacija jugoslovenskih prosvetnih radnika, a izvršena je i razmena naučnih i univerzitetskih radnika, književnika, slikara, pozorišnih, muzičkih i filmskih umetnika.

U prvim mesecima 1958. zabeleženi su povoljni rezultati u kulturnoj saradnji, u uspostavljanju kontakata i razmeni delegacija društvenih i profesionalnih organizacija, itd. Sredinom iste godine došlo je do primetnog sužavanja međudržavnih odnosa, koje se nastavilo i u kasnijim mesecima 1958. Od obima ugovorene robne razmene za pomenutu godinu, koji je predviđao po 25 miliona dolara sa svake strane, ostvareno je u uvozu 27,3 (uključujući i robni kredit), a u izvozu 19,5 miliona dolara. Kredit od 50 miliona dolara za kupovinu opreme u Čehoslovačkoj bio je iskorišćen u iznosu od 16 miliona dolara.

Odnosi u 1959. zadržali su se na nivou iz prethodne godine. Saradnja se uglavnom zasnivala na nekim od postojećih međudržavnih sporazuma. (Protokol o robnoj razmeni za 1959. potpisan je 17. marta 1959. a Plan o kulturnoj saradnji 23. aprila iste godine. Ostvarivanje Protokola o naučno-tehničkoj saradnji otpočelo je u drugoj polovini 1959).

Odnosi u 1960. dostigli su uglavnom stepen iz prethodne godine i ogledali su se u izvršavanju postojećih međudržavnih sporazuma o ekonomskoj, kulturnoj i naučno-tehničkoj saradnji. Robna razmena se obavljala bez osobitih teškoća. Na međusobne odnose pozitivno se odrazilo zaključenje Dugoročnog sporazuma o robnoj razmeni za period 1961—1965. i Sporazuma o razmeni robâ za 1961. potpisanih u oktobru i novembru 1960. Robnim listama predviđeno je povećanje ukupne godišnje trgovinske razmene sa 50 miliona dolara u 1960. na 80 miliona dolara u 1965.

Saradnja između dve zemlje u 1961. zadržala se na nivou iz 1960. Obim robne razmene bio je ravan obimu ostvarenom u prethodnoj godini. Program naučno-tehničke saradnje je ostvaren i postignuta je načelna saglasnost da se ova saradnja u 1962. proširi. Kulturna i naučna saradnja razvijala se uglavnom normalno. Saradnja društveno-političkih organizacija ostvarivana je kroz kontakte sindikalnih i omladinskih organizacija.

ODNOSI 1962—1964.

Uklapajući se u opšti pozitivan razvoj odnosa između Jugoslavije i ostalih evropskih socijalističkih zemalja, razvoj jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa od 1962. bio je obeležen postepenim i sve izrazitijim jačanjem političkih, kulturnih, ekonomskih, naučnih i drugih veza. Zahvaljujući obostranim naporima, bilateralni odnosi dobili su poslednjih godina kvalitativno nova i obostrano korisna obeležja, tako da dostignuti stepen međusobne saradnje pruža povoljne izgleda za njeno svestrano i trajno jačanje.

POLITIČKI ODNOSI. U 1962. ostvaren je primetan napredak u razvijanju prijateljske saradnje. Izraz toga bila je i razmena poseta saveznog sekretara za spoljnu trgovinu Sergeja Krajgera i čehoslovačkog ministra spoljne trgovine Františka Krajčira. U istoj godini, uporedo sa jačanjem privredne, kulturne, naučno-tehničke i druge saradnje, došlo je do ponovnog oživljavanja kontakata društveno-političkih organizacija i do poboljšanja opšte atmosfere u odnosima između dve zemlje.

U 1963. usledila je intenzivna razmena poseta funkcionera i delegacija političkih, privrednih, kulturnih, naučnih i drugih organizacija i institucija, koja je pružila koristan doprinos boljem međusobnom upoznavanju i sagledavanju stvarnih mogućnosti i objektivnih potreba međusobne saradnje. Brojni neposredni susreti i razgovori istaknutih političkih predstavnika Jugoslavije i Čehoslovačke i niza ministara stvorili su široke okvire za korisnu i sve sadržajniju saradnju u gotovo svim oblastima. U 1963. Čehoslovačku su posetili: delegacija SSRNJ na čelu sa članom Izvršnog odbora Saveznog odbora SSRNJ Jovanom Veselinovim; delegacija Saveza sindikata Jugoslavije na čelu sa predsednikom Centralnog veća SSJ Svetozarom Vukmanovićem; privredna delegacija na čelu sa predsednikom Odbora Saveznog izvršnog veća za privredu Borisom Krajgerom; savezni sekretar za industriju Filip Bajković i državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović. Iste godine Jugoslaviju su posetili: čehoslovačka parlamentarna delegacija na čelu sa predsednikom Narodne skupštine Zdenjekom Firlingerom; sindikalna delegacija na čelu sa predsednikom čehoslovačkih sindikata Františkom Zupkom; ministar školstva i kulture František Kahuda; ministar zdravlja Jozef Plojhar i ministar opšte mašingradnje Karel Polaček.

U 1964. nastavljena je intenzivna razmena poseta na visokom nivou. U februaru Čehoslovačku je posetio savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov, a u maju parlamentarna delegacija na čelu sa predsednikom Savezne skupštine Edvardom Kardeljom. U julu 1964. član Saveznog izvršnog veća i generalni direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje Nikola Minčev vodio je u Pragu pregovore o dugoročnoj ekonomskoj saradnji između dve zemlje, a u septembru je ostvarena uzvratna poseta saveznog sekretara za zdravstvo i socijalnu politiku Mome Markovića Čehoslovačkoj. U Jugoslaviji su iste godine boravili potpredsednik vlade ČSSR František Krajčir, ministar teške mašingradnje Jozef Pešl, ministar spoljne trgovine František Hamouz, ministar inostranih poslova Vaclav David i delegacija Narodnog fronta ČSSR na čelu sa sekretarom CK KPČ Vladimirom Kouckim.

Istovremeno došlo je do razmene delegacija boračkih, omladinskih, sindikalnih, studentskih i drugih društveno-političkih i profesionalnih organizacija i do neposrednog povezivanja različitih institucija.

Pozitivan razvoj jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa odrazio se i u postepenom jačanju i dopunjavanju sistema ugovornih odnosa. U 1963. i 1964. zaključeno je više međudržavnih sporazuma i posebnih aranžmana.

Materijalnu osnovu za opšti pozitivan tok međusobnih odnosa davalo je vidno jačanje ekonomskih veza i njihovo postepeno obogaćivanje novim oblicima privredne saradnje.

Najznačajniji doprinos opštem pozitivnom razviku jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa bila je poseta predsednika Čehoslovačke Socijalističke Republike i prvog sekretara Centralnog komiteta Komunističke partije Čeho-

slovačke Antonjina Novotnog Jugoslaviji. Tom prilikom, u razgovorima vođenim između predsednika Tita i Novotnog i njihovih saradnika, određeni su putevi daljeg jačanja i produbljivanje svestrane međusobne saradnje.

Poseta čehoslovačke parlamentarne delegacije. Na poziv Savezne skupštine u Jugoslaviji je, od 31. oktobra do 9. novembra 1963, boravila delegacija Narodne skupštine ČSSR, koju je predvodio predsednik Narodne skupštine ČSSR i član Predsedništva CK KPČ Zdenjek Firlinger. Delegacija je, pored Beograda, posetila i neka druga mesta u Jugoslaviji i vodila razgovore s predstavnicima republičkih i opštinskih skupština i radnih kolektiva. Delegaciju je primio i potpredsednik Republike Aleksandar Ranković.

Čehoslovački parlamentarci i predstavnici Savezne skupštine na čelu sa predsednikom Savezne skupštine Edvardom Kardeljom izvršili su razmenu mišljenja o aktuelnim problemima od interesa za obe zemlje, o »obostranim iskustvima socijalističke izgradnje i o mogućnostima daljeg razvoja međusobne saradnje bratskih naroda dveju zemalja«.

U saopštenju o poseti konstatovano je da je ona »doprinela boljem međusobnom upoznavanju i sagledavanju daljih mogućnosti proširenja saradnje dveju zemalja i dveju skupština« i istaknuta je »rešenost predstavnika ovih skupština da pomognu sve inicijative kako od strane vlada, tako i svih drugih faktora obeju zemalja za dalje razvijanje veza i za jačanje prijateljske saradnje na korist socijalizma i mira u svetu«.

Poseta državnog sekretara za inostrane poslove SFRJ Koče Popovića Čehoslovačkoj od 16. do 20. decembra 1963, označila je dalji uspon u razvoju jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa. Tom prilikom državni sekretar za inostrane poslove SFRJ uručio je predsedniku ČSSR i prvom sekretaru CK KPČ Antonjinu Novotnom poziv predsednika Tita da poseti Jugoslaviju. Predsednik Novotni je poziv prihvatio i istovremeno uputio svoj poziv predsedniku Titu da poseti Čehoslovačku.

Državnog sekretara za inostrane poslove SFRJ primili su takođe predsednik vlade ČSSR Jožef Lenart i potpredsednik vlade František Krajčir.

Državni sekretar Koča Popović i ministar inostranih poslova ČSSR Vaclav David izvršili su razmenu mišljenja o najvažnijim međunarodnim problemima i o pitanjima jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa. Oni su potvrdili, ističe se u zajedničkom saopštenju, uverenje svojih vlada »da miroljubiva koegzistencija predstavlja jedinu miroljubivu alternativu za regulisanje međudržavnih odnosa zemalja sa različitim društvenim sistemima«. Ministri su dalje konstatovali da ostvarenje opšteg i potpunog razoružanja pod strogom međunarodnom kontrolom predstavlja naročito akutan problem današnjice; ocenili Moskovski sporazum o delimičnoj zabrani nuklearnih proba kao pozitivan korak ka smanjenju međunarodne zategnutosti, koji stvara povoljne uslove za postizanje drugih sporazuma; izrazili uverenje da bi za povećanje bezbednosti i učvršćenje mira od velikog značaja bilo otklanjanje ostataka drugog svetskog rata u Evropi miroljubivim rešenjem nemačkog pitanja na bazi postojanja dve suverene nemačke države; pozitivno ocenili doprinos naroda Afrike, Azije i Latinske Amerike daljem smirivanju međunarodne zategnutosti i učvršćenju mira u svetu i ukazali na potrebu energičnih mera za ubrzanje i potpuno likvidiranje kolonijalizma; konstatovali da bi »uklanjanje prepreka koje koče međunarodnu privrednu saradnju« znatno doprinelo smirivanju međunarodne zategnutosti; istakli »značaj Organizacije ujedinjenih nacija, koja treba da postane dosledno univerzalna organizacija«, ukazali na neophodnost povećanja njene pozitivne uloge u rešavanju postojećih svetskih problema i podvukli da bi »značajan doprinos učvršćenju mira i produbljivanju miroljubive saradnje među narodima predstavljala kodifikacija principa miroljubive koegzistencije«.

Poseta jugoslovenske parlamentarne delegacije Čehoslovačkoj. Jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa predsednikom Savezne skupštine Edvardom Kardeljom,

boravila je u Čehoslovačkoj od 6. do 13. maja 1964. Delegacija je, pored Praga, posetila i neke druge gradove.

Jugoslovenski parlamentarci vodili su razgovore sa predstavnicima Narodne skupštine ČSSR, na čelu s predsednikom Zdenjekom Firlingerom, zatim sa predsednikom vlade ČSSR Jozefom Lenartom i predsednikom Slovačkog nacionalnog saveta Mihalom Hudikom i drugim članovima Saveta, kao i sa predstavnicima narodnih odbora, partijskim funkcionerima i rukovodiocima preduzeća, zadruga i kulturnih institucija. Delegaciju je primio i predsednik ČSSR Antonjin Novotni.

Jugoslovenski parlamentarci su se upoznali sa rezultatima privredne i kulturne izgradnje Čehoslovačke i sa organizacijom, funkcionisanjem i metodima rada Narodne skupštine ČSSR, i informisali čehoslovačke predstavnike o rezultatima i problemima socijalističkog razvika u Jugoslaviji i o strukturi i načinu rada Savezne skupštine. Izvršena je i razmena mišljenja o nekim aktuelnim međunarodnim problemima i o pitanjima bilateralne saradnje.

Ministar inostranih poslova ČSSR Vaclav David posetio je Jugoslaviju od 22. do 27. maja 1964. Ministra Vaclava Davida primili su predsednik Republike Josip Broz Tito i predsednik Saveznog izvršnog veća Petar Stambolić.

Državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović i ministar inostranih poslova Vaclav David vodili su razgovore o najvažnijim međunarodnim problemima i o pitanjima međusobnih jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa. U razgovorima o međunarodnoj situaciji, ističe se u zajedničkom saopštenju, došla je do izražaja »istovetnost i bliskost gledišta o pitanjima koja su razmatrana«. Ministri su »potvrdili zajedničko uverenje svojih vlada da politika miroljubive koegzistencije i ravnopravne međunarodne saradnje stiče sve širu podršku zemalja i naroda u čitavom svetu i vodi daljem popuštanju međunarodne zategnutosti, »i konstatovali da je potrebno svestrano razvijati i podržavati napore za poboljšanje međunarodne atmosfere i otklanjanje svih žarišta napetosti u svetu. Ističući da bi nuklearno naoružanje Savezne Republike Nemačke predstavljalo direktnu opasnost za bezbednost i mir u svetu, oni su podvukli »velik značaj miroljubivog rešenja nemačkog pitanja na bazi postojanja dve suverene nemačke države«. Ministri su dalje »potvrdili uverenjesvojih vlada da je borba svih progresivnih snaga protiv kolonijalizma i neokolonijalizma, u svim vidovima u kojima se on danas javlja, važan sastavni deo politike miroljubive koegzistencije«; izrazili uverenje »da će sledeće zasjedanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija uložiti nove i pojačane napore u rešavanju niza otvorenih problema koji će se nalaziti na njegovom dnevnom redu«, i posebno istakli spremnost svojih vlada da doprinesu naporima svetske organizacije za izradu i kodifikaciju principa miroljubive koegzistencije.

Pošto su konstatovali »značajan napredak u razvoju prijateljskih odnosa između dve socijalističke zemlje«, dvojica ministara su istakli da smatraju korisnim da se sistem ugovornih odnosa između dve zemlje i dalje na odgovarajući način dopunjuje, u skladu »sa brzim tempom proširenja saradnje i s konkretnim potrebama razvika odnosa u pojedinim oblastima«.

Poseta predsednika ČSSR Antonjina Novotnog Jugoslaviji. Na poziv predsednika Republike i generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita, predsednik ČSSR i prvi sekretar CK KPČ Antonjin Novotni boravio je od 21. do 26. septembra 1964. u zvaničnoj poseti Jugoslaviji.

Pored Beograda, predsednik Novotni i članovi njegove pratnje posetili su Kragujevac, Ljubljano, Zagreb i Pulu i boravili na Brionima. Oni su vodili razgovore sa predstavnicima državnih organa i društvenih organizacija i upoznali se sa jugoslovenskim iskustvima i dostignućima u izgradnji socijalizma.

U zdravici na svečanom ručku u čast predsednika Novotnog, predsednik Tito je naglasio da ova poseta obeležava dalji razvitak prijateljskih odnosa i istakao »da su otklonjene prepreke koje su u jednom dijelu poslednjeg razvika ometale normalnu prijateljsku saradnju

između dvije zemlje«. »Naši odnosi se danas stalno poboljšavaju — rekao je predsednik Tito. — Mi smo spremni da i dalje razvijamo međusobnu saradnju, imajući u vidu uzajamne simpatije naših naroda i njihovu zainteresovanost za češće i neposrednije kontakte«.

Govoreći o međunarodnim problemima, predsednik Tito je ukazao na privrženost Jugoslavije i Čehoslovačke politici miroljubive koegzistencije i istakao bliskost ili istovetnost njihovih stavova o najvažnijim pitanjima današnjice.

U odgovoru na zdravicu predsednika Tita, predsednik Novotni se složio sa ocenom koju je o jugoslovensko-čehoslovačkim odnosima i o mogućnostima njihovog daljeg razvika dao predsednik Tito, i zatim dodao: »Kad govorimo o dobrim prijateljskim odnosima koji postoje među našim zemljama, mi takođe ne prikrivamo da je u našim odnosima bilo, iako kratkotrajno, perioda hladnoće i nepoverenja. Mišljenja smo da prošlost za nas predstavlja pouku, jer smo mnogo naučili, i stečeno iskustvo biće dobar vodič za budućnost. Ove stvari već se nalaze iza nas.«

U toku posete, predsednik Tito i predsednik Novotni, sa svojim saradnicima, vodili su razgovore o dosadašnjem razvoju i perspektivama jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa, o aktuelnim međunarodnim problemima i o pitanjima međunarodnog radničkog pokreta. U razgovorima su sa čehoslovačke strane učestvovali potpredsednik vlade i predsednik Državne planske komisije Oldžih Černjik, sekretar CK Komunističke partije Slovačke i član Predsedništva Narodne skupštine ČSSR Vasilij Biljak, načelnik Generalštaba i prvi zamenik ministra narodne odbrane general-pukovnik Otakar Ritirž, prvi zamenik ministra inostranih poslova Antonjin Gregor, i drugi, a sa jugoslovenske strane potpredsednik Savezne skupštine Mijalko Todorović, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Boris Krajger, zamenik državnog sekretara za inostrane poslove Marko Nikezić, i drugi. Na završetku razgovora dvojica predsednika su potpisali zajedničku izjavu.

Dvojica predsednika su — kaže se u zajedničkoj izjavi — sa zadovoljstvom konstatovali da se odnosi između Jugoslavije i Čehoslovačke uspešno razvijaju. Oni su dosadašnju intenzivnu razmenu poseta funkcionera i delegacija društvenih, političkih, privrednih, kulturnih, naučnih i drugih organizacija ocenili kao veoma koristan doprinos boljem međusobnom upoznavanju i proširenju obostrano korisne prijateljske saradnje, i konstatovali da su poslednjih godina ostvareni veoma značajni rezultati i u razviku robne razmene i u drugim oblastima privredne, naučno-tehničke i kulturne saradnje, čime su stvoreni povoljni uslovi za dalji pozitivan razvitak i proširenje odnosa u ovim i drugim oblastima.

Dvojica predsednika su pozitivno ocenili dosadašnju aktivnost Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju i istakli »velik značaj potpisivanja Sporazuma o industrijskoj saradnji i kooperaciji, Sporazuma o saradnji u oblasti turizma, kao i korisnost niza posebnih aranžmana kojima se reguliše saradnja plan-skih, finansijskih, saobraćajnih, turističkih i drugih organa i organizacija«.

U zajedničkoj izjavi ističe se da su Jugoslovensko-čehoslovačkom komitetu za privredu i naučno-tehničku saradnju i ostalim privrednim organima dveju zemalja date smernice za produbljivanje dugoročne privredne saradnje u svim oblastima i za postepeno razvijanje novih, viših formi, u prvom redu međunarodne podele rada, kooperacije i specijalizacije.

Dvojica predsednika su konstatovali da postoje stvarne mogućnosti i obostrana spremnost za proširenje međusobne saradnje u nauci, kulturi, štampi, sportu i drugim oblastima. Oni su posebno podvukli značaj redovne razmene mišljenja političkih predstavnika dveju zemalja za unapređenje prijateljskih odnosa između SFRJ i ČSSR.

U razgovorima o međunarodnoj situaciji, predsednik Tito i predsednik Novotni konstatovali su istovetnost ili bliskost gledišta dveju zemalja o najvažnijim međunarodnim pitanjima.

Ističući da je poslednjih godina u međunarodnim odnosima došlo do pozitivnih promena, oni su podvukli da »borba naroda za mir, demokratiju, socijalizam, za nacionalnu, političku i ekonomsku nezavisnost i za likvidaciju svih ostataka kolonijalizma, koja neprestano jača, postaje jedan od osnovnih činilaca međunarodnog razvitka«.

»Politika aktivne miroljubive koegzistencije — kaže se u zajedničkoj izjavi — predstavlja objektivnu potrebu savremenog sveta. Njeno dosledno sprovođenje postepeno potiskuje reakcionarnu politiku sa pozicija sile.«

Podvlačeći da razoružanje i dalje predstavlja akutan i najvažniji problem današnjice i da je potrebno preduzeti nove mere radi ostvarenja sporazuma o opštem i potpunom razoružanju, predsednici Tito i Novotni izrazili su mišljenje da značajnu ulogu u međunarodnom smirivanju mogu odigrati sporazumi o konkretnim merama koje su u današnjim uslovima ostvarljive, kao i da bi zabrana širenja nuklearnog oružja i stvaranje bezatomskih zona u srednjoj Evropi i ostalim delovima sveta olakšali sporazum o opštem i potpunom razoružanju. Kao ubedljiv primer sporazumom rešavanja međunarodnih problema i prvi značajan korak u pravcu potpunog razoružanja oni su istakli Moskovski sporazum o delimičnoj zabrani nuklearnih eksperimenata.

»Dvojica predsednika — istaknuto je u zajedničkoj izjavi — u ime naroda i vlada svojih zemalja, izrazili su spremnost da aktivno podrže svaki sporazum koji vodi mirnom rešavanju spornih međunarodnih pitanja i pomaže uklanjanju zategnutosti i jačanju razumevanja među narodima.«

Dvojica predsednika su konstatovali da se u opšti pokret za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju sve aktivnije uključuju novooslobođene zemlje koje su postale važan činilac međunarodnih zbivanja. Oni su konstatovali da borba protiv svih vidova kolonijalizma i neokolonijalizma predstavlja »nerazdvojni deo politike miroljubive koegzistencije« i istakli potrebu daljih energičnih koraka za ubrzano konačno uklanjanje kolonijalizma. Predsednik Tito je izložio program i ciljeve Konferencije neangažovanih zemalja u Kairu. Dvojica predsednika su izrazili uverenje da će Konferencija u znatnoj meri ojačati snage koje se bore za mir i društveni napredak.

Predsednici Tito i Novotni složili su se da je »odlučno suprotstavljanje metodima pritiska i jednostranog rešavanja međunarodnih problema neodvojivi deo borbe za očuvanje mira«.

Dvojica predsednika su istakli »da je miroljubivo rešenje nemačkog pitanja, polazeći od realnog postojanja dveju nemačkih država, od velikog značaja za stabilizaciju mira u srednjoj Evropi. Stoga obe strane cene i podržavaju sve predloge za postepeno rešavanje nemačkog pitanja i za obezbeđenje sigurnosti i mirnog razvitka evropskih naroda«.

Ističući napore za uspostavljanje ravnopravne i korisne međunarodne privredne saradnje između zemalja sa različitim stepenom privredne razvijenosti i sa različitim društvenim uređenjem, dve strane su pozitivno ocenile rezultat Konferencije UN o trgovini i razvoju i izrazile svoju spremnost da pomognu ostvarenju njenih zaključaka.

Istaknuta je spremnost dveju zemalja da i ubuduće pruže podršku svim konstruktivnim naporima UN u rešavanju postojećih međunarodnih problema i naglašen je velik značaj i potreba kodifikacije principa miroljubive koegzistencije.

Dvojica predsednika izvršili su razmenu mišljenja o stanju u međunarodnom radničkom pokretu. »Oni zastupaju gledište — kaže se u zajedničkoj izjavi — da jedinstvo svih međunarodnih snaga socijalizma i njihova tesna povezanost sa narodnooslobodilačkim pokretima i svim miroljubivim antiimperijalističkim strujanjima predstavljaju najviši zahtev savremene epohe svetskog razvitka.«

Podvlačeći da su interesi mira i socijalizma nedeljivi i da je »svaki pokušaj njihovog veštačkog razdvajanja štetan i opasan za ciljeve međunarodnog revolucionarnog radničkog pokreta«, generalni sekretar SKJ i prvi sekretar CK KPC

istakli su »da svaka komunistička partija treba da doprinese savlađivanju unutrašnjih teškoća u svetskom komunističkom pokretu i učvršćenju njegovog jedinstva na osnovu ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja i drugarske razmene mišljenja u duhu principa marksizma-lenjinizma, proleterskog internacionalizma i stvaralačkog razvijanja socijalističke teorije i prakse. U tom smislu oni ocenjuju odluke XX kongresa Komunističke partije Sovjetskog Saveza kao velik doprinos«.

Predsednici Tito i Novotni podvukli su korisnost izvršene drugarske razmene mišljenja za produbljivanje prijateljske saradnje između dve zemlje i za jačanje stvari mira i socijalizma u svetu. Oni su se sporazumeli da se, u skladu sa prihvaćenim pozivom, poseta predsednika SFRJ i generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita Čehoslovačkoj ostvari u 1965. Predsednik ČSSR i prvi sekretar KPC Antonjin Novotni izrazio je uverenje da će ta poseta predstavljati dalji korak ka učvršćivanju prijateljskih odnosa između naroda Jugoslavije i Čehoslovačke.

UGOVORNI ODNOSI. U periodu 1955—1960. između Jugoslavije i Čehoslovačke zaključeni su sledeći sporazumi i konvencije: Sporazum o robnoj razmeni, 19. februara 1955; Sporazum o vazdušnom saobraćaju, 28. februara 1956; Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji, 3. jula 1956; Sporazum o poštanskoj službi, 26. oktobra 1956; Sporazum o saradnji na polju kulture, umetnosti, nauke, školstva i prosvete, 29. januara 1957; Konvencija o saradnji na polju socijalne politike, 22. maja 1957; Sporazum o saradnji na polju veterinarstva, 22. juna 1957; i Protokol o razmeni osnovne robe za period 1961—1965, 4. oktobra 1960.

U poslednje tri godine između dve zemlje zaključeni su sledeći sporazumi i konvencije: Sporazum o međunarodnom drumskom saobraćaju, 22. oktobra 1962; Protokol o proširenju privrednih odnosa između dve zemlje, 22. juna 1963; Sporazum o uspostavljanju Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, 22. juna 1963; Konvencija o konzularnim odnosima, 24. juna 1963; Dogovor o izmeni priloga uz Sporazum o vazdušnom saobraćaju od 28. februara 1956, godine, 29. juna 1963; Sporazum o saradnji u oblasti zdravstvene zaštite, 5. decembra 1963; Protokol o razmeni robe za 1964. godinu, 10. decembra 1963; Ugovor o regulisanju pravnih odnosa u građanskim, porodičnim i krivičnim stvarima, 20. januara 1964; Protokol o I zasedanju Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, 14. marta 1964; Sporazum o industrijsko-tehničkoj saradnji i kooperaciji, 14. marta 1964.; Sporazum o saradnji u oblasti turističkog prometa, 14. marta 1964; Platni sporazum, 9. maja 1964; Protokol VI zasedanja Mešovite jugoslovensko-čehoslovačke komisije za naučno-tehničku saradnju, 15. juna 1964; Sporazum o besplatnom lečenju osoblja diplomatskih predstavništava, 19. septembra 1964; i Sporazum o ukidanju viza između SFRJ i ČSSR, 8. oktobra 1964.

Pored spomenutih sporazuma, protokola i konvencija i redovnih godišnjih planova o saradnji u raznim domenima, poslednjih godina potpisan je i čitav niz posebnih aranžmana kojima se reguliše saradnja privrednih, finansijskih, bankarskih, informativnih, turističkih, saobraćajnih, sportskih i drugih organa i organizacija.

EKONOMSKI ODNOSI. U toku poslednje dve godine obostrano su učinjeni znatni naponi u pravcu boljeg upoznavanja i iskorišćavanja mogućnosti za jačanje ekonomske saradnje. Osnovan je Jugoslovensko-čehoslovački komitet za privredu i naučno-tehničku saradnju i potpisan niz instrumenata, čime je omogućeno prevazilaženje uskih formi privrednih odnosa i stvoreni preduslovi za intenzivniju i sveobuhvatniju saradnju u svim važnijim oblastima: spoljnoj trgovini, industriji, finansijama, turizmu, saobraćaju, u oblasti planiranja, itd.

Spoljnotrgovinski promet je povećan u znatnoj meri proširena je i struktura robne razmene, povećan je obim tranzitnih i turističkih usluga, itd. Posebna pažnja poklanja se mogućnostima dugoročnijeg povezivanja privreda dveju zemalja, a u prvom redu saradnjom u oblasti industrije.

Dosadašnja ispitivanja raznih grupa stručnjaka i planskih organa pokazala su da postoje objektivni uslovi za tesnu proizvodnu i spoljnotrgovinsku saradnju u gotovo svim važnijim industrijskim granama, pri čemu kooperacija i specijalizacija proizvodnje i međusobno korišćenje tehničkih i tehnoloških dostignuća treba da predstavljaju najznačajnije oblike te saradnje. U poslednje vreme, u okviru perspektivnog planskog usklađivanja ekonomskih odnosa, posebna pažnja se pridaje mogućnostima dugoročne saradnje u oblasti crne i obojene metalurgije.

Uzajamne posete privrednih funkcionera i delegacija. Poslednjih godina došlo je do veoma žive razmene poseta privrednih funkcionera i delegacija, što je znatno doprinelo iznalaženju najboljih puteva i oblika za postepeno proširivanje ekonomskih veza između dve zemlje.

Od posebnog značaja bila je razmena poseta ministara spoljne trgovine. U maju 1962. ministar spoljne trgovine ČSSR František Krajčír vodio je u Beogradu razgovore o unapređenju ekonomskih odnosa između dve zemlje. Tom prilikom postignuta je načelna saglasnost o uspostavljanju industrijske kooperacije između proizvodnih organizacija dveju zemalja. Savezni sekretar za spoljnu trgovinu Sergej Krajger posetio je Čehoslovačku u septembru 1962. i vodio razgovore sa ministrom Františekom Krajčírom o robnoj razmeni i proširenju ekonomske saradnje. Dogovoreno je da se pristupi pripremama za zaključenje odgovarajućih aranžmana o proširenju privredne saradnje između dve zemlje. Prilikom posete Sergeja Krajgera je vodio razgovore i sa predsednikom Državne komisije za razvoj nauke i tehnike profesorom dr Babecom.

Od 17. do 23. juna 1963. u Pragu su održani pregovori privrednih delegacija vlada dveju zemalja o proširenju privredne saradnje između SFRJ i ČSSR. Jugoslovensku delegaciju predvodio je predsednik Odbora Saveznog izvršnog veća za privredu Boris Krajger, a čehoslovačku ministar-predsednik Državne planske komisije Alois Indra. Na dnevnom redu pregovora bili su osnovni problemi robne razmene i razmatranje mogućnosti za njeno proširenje, kao i pitanja industrijske i naučno-tehničke saradnje, dugoročne saradnje u oblasti transporta i turizma i mogućnosti saradnje u oblasti planiranja. Na završetku pregovora potpisani su: Sporazum o uspostavljanju Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privredu i naučno-tehničku saradnju i Protokol o proširenju privrednih odnosa.

Dogovoreno je da se inicira i podrži zaključenje dugogodišnjih komercijalnih ugovora između preduzeća dveju zemalja i da se ovi ugovori uključe u godišnje i dugoročne protokole o robnoj razmeni.

Obe strane su se saglasile da bi razvitak industrijske saradnje, kooperacije i specijalizacije proizvodnje, bio od zajedničkog interesa i da bi pružio neposredan doprinos povećanju robne razmene između dve zemlje.

Dve delegacije su istakle perspektivne mogućnosti saradnje naročito u mašingradnji, elektrotehničkoj i hemijskoj industriji, crnoj i obojenoj metalurgiji i drugim granama industrije. Dogovoreno je da se preko stručnih grupa detaljnije prouče mogućnosti saradnje u industriji alatnih mašina, šinskih vozila, kompletnih postrojenja, poljoprivrednih mašina i opreme za hemijsku industriju, kao i da se formira posebna stručna grupa za izučavanje osnovnih principa i smernica industrijsko-tehničke saradnje i pripremu konkretnih predloga za zaključivanje ugovora o ovoj saradnji.

Posebnu pažnju delegacije su poklonile specijalizaciji proizvodnje i podeli rada, kao i saradnji u oblasti turizma i transporta.

Dve delegacije su se saglasile da se, radi proširenja ekonomskih odnosa, vladama dveju zemalja preporuča da njihovi centralni planski organi što pre izvrše razmenu informacija o principima, metodima i formama planiranja, kao i o perspektivnim planovima privrednog razvoja koje obe zemlje pripremaju.

Delegacije su razmatrale i pitanje uspostavljanja međubankarske saradnje, naročito sa stanovišta finansiranja industrijske saradnje i kooperacije.

Šefa jugoslovenske delegacije Borisa Krajgera primio je predsednik ČSR Antonjin Novotný.

Na poziv ministra opšte mašingradnje ČSSR Karela Polačka, u Čehoslovačkoj je u septembru 1963. boravila jugoslovenska industrijska delegacija na čelu sa saveznim sekretarom za industriju Filipom Bajkovićem. Prilikom te posete konkretnije su razmatrane mogućnosti industrijske saradnje između dve zemlje, o čemu su prethodno vođeni pregovori na sastanku privrednih delegacija juna 1963. Isti karakter imala je i poseta ministra opšte mašingradnje ČSSR Karela Polačka Jugoslaviji, u oktobru 1963.

U drugoj polovini 1963. i početkom 1964. došlo je do više sastanaka stručnih jugoslovensko-čehoslovačkih grupa, koje su razmatrale mogućnosti saradnje u oblasti industrije, finansija, planiranja, transporta, turizma i dr.

Na poziv ministra finansija ČSSR Riharda Dvoržaka, u Pragu je od 7. do 11. februara 1964. boravio savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov. Dvojica ministara finansija i njihovi saradnici izvršili su razmenu mišljenja i iskustava o izgradnji privrednog i finansijskog sistema, kao i o pojedinim problemima ekonomskog i finansijskog razvoja. Saveznog sekretara Gligorova primio je i predsednik čehoslovačke vlade Jozef Lenart.

U martu 1964. u Jugoslaviji je, kao gost saveznog sekretara za industriju Filipa Bajkovića, boravio ministar teške mašingradnje ČSSR Jozef Pešl. Čehoslovački ministar je obišao više jugoslovenskih industrijskih preduzeća i upoznao se sa proizvodnim i drugim mogućnostima jugoslovenske mašingradnje, a zatim učestvovao u radu I zasedanja Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privredno-naučnu saradnju.

I zasedanje Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privredu i naučno-tehničku saradnju održano je u Beogradu od 10. do 14. marta 1964. Jugoslovensku delegaciju predvodio je potpredsednik Saveznog izvršnog veća i predsednik jugoslovenskog dela Komiteta Boris Krajger, a čehoslovačku delegaciju potpredsednik vlade ČSSR i predsednik čehoslovačkog dela Komiteta František Krajčír.

Na dnevnom redu zasedanja nalazili su se problemi robne razmene, industrijsko-tehničke saradnje i saradnje finansijskih organa i banaka, planskih, saobraćajnih i turističkih organa i organizacija.

Analizirajući postignute rezultate u oblasti ekonomskih odnosa, Komitet je konstatovao da je robna razmena zabeležila znatan uspon i da postoje realne mogućnosti i obostrane potrebe za dalje povećanje obima međusobnog prometa robâ i usluga. Zaključeno je da se robna razmena u 1964. proširi i preporučeno da se pristupi pripremama za zaključenje dugoročnog sporazuma o robnoj razmeni do 1970. i da se on potpiše u 1965, kao i da se u najskorije vreme zaključi nov platni sporazum između dveju zemalja.

Razmatrajući razvoj industrijsko-tehničke saradnje, Komitet je pozitivno ocenio aktivnost stručnih grupa i konstatovao da su one sagledale sve vidove ove saradnje i kooperacije u proizvodnji alatnih mašina, šinskih vozila, poljoprivrednih mašina, kompletnih postrojenja i hemijskih proizvoda. Dogovoreno je da odgovarajuće organe i privredne organizacije treba upoznati sa predlozima stručnih grupa radi njihovog izučavanja i ostvarivanja.

Komitet je ukazao i na mogućnosti saradnje u oblastima koje dosad nisu bile posebno razmatrane, pa je odlučeno da se formiraju radne grupe koje će izučiti mogućnosti saradnje u elektroindustriji, industriji celuloze, proizvodnji mašina i opreme za tekstilnu industriju i alata i pribora za metaloprerađivačku industriju, kao i u oblasti crne i obojene metalurgije.

Razmotrena je i aktivnost na razvijanju bankarsko-finansijske saradnje i konstatovano da se ova saradnja razvija povoljno i da su radom grupe finansijskih stručnjaka stvorene osnove za njen napredak.

Pozitivno je ocenjen i rad grupe saobraćajnih stručnjaka i usvojen Dogovor o uzajamnom pružanju saobraćajnih usluga i iskorišćavanju kapaciteta železničkog, pomorskog, rečnog i drumskog saobraćaja.

Komiteta je posebno konstatovao da je, na osnovu preporuka privrednih delegacija od 22. juna 1963, između centralnih planskih organa dveju zemalja došlo do veoma intenzivne saradnje i ocenio je kao značajan prilog međusobnom informisanju i saradnji u izradi planova nacionalnih privreda za period do 1970.

U toku zasedanja potpisan je Sporazum o industrijsko-tehničkoj saradnji. Komitet je utvrdio principe jedinstvene pripreme i izvršavanja industrijsko-tehničke saradnje prema kojima će se taj sporazum izvršavati. Prihvaćeni su i konkretni predlozi za industrijsko-tehničku saradnju u proizvodnji mašina alatlika i mašina za oblikovanje, kompletne opreme, šinskih vozila, poljoprivrednih mašina i za saradnju u oblasti hemijske industrije.

Prilikom zasedanja Komiteta potpisan je i Sporazum o saradnji u oblasti turizma.

Komiteta je utvrdio program rada za period do sledećeg zasedanja i njime predvideo, u prvom redu, razmatranje konkretnih mogućnosti industrijsko-tehničke saradnje i kooperacije u oblasti mašinogradnje, hemijske industrije i metalurgije.

Posle zasedanja Komiteta, predsednik Tito primio je potpredsednika vlade ČSSR Františka Krajčira, u čijoj su se pratnji nalazili ministar teške mašinogradnje Jozef Pešl i predsednik Planske komisije Slovačke Vincent Krahulec. Potpredsednika Františka Krajčira primili su takođe i potpredsednik Republike Aleksandar Ranković i predsednik Saveznog izvršnog veća Petar Stambolić.

U skladu sa odlukama Komiteta, delegacija Saveznog zavoda za privredno planiranje, na čelu sa članom Saveznog izvršnog veća i generalnim direktorom Zavoda Nikolom Minčevim, nastavila je u Pragu od 8. do 16. jula 1964. razgovore sa delegacijom Državne planske komisije ČSSR, koji su započeli u Beogradu u decembru 1963. Delegaciju čehoslovačke vlade predvodio je potpredsednik Slovačkog nacionalnog saveta i predsednik Planske komisije Slovačke Vincent Krahulec. U ovim razgovorima nastavljena je razmena informacija o stanju rada na pripremi planova razvika dveju zemalja za period do 1970, kao i o osnovnim pravcima razvika i metodima planiranja i upravljanja privredom.

Razmatrajući mogućnosti saradnje u oblasti obojene i crne metalurgije, delegacije planskih organa su se saglasile da bi bilo u obostranom interesu da se postojeći prirodni i ekonomski uslovi dveju zemalja iskoriste za uspostavljanje dugoročne saradnje i podelu rada u ovim granama privrede i složile se da se pristupi konkretnim razgovorima između ovlašćenih jugoslovenskih i čehoslovačkih organa.

Za vreme razgovora izvršena je razmena gledišta i o mogućnostima proširenja razmene proizvoda poljoprivrede i prehrambene industrije, kao i o mogućnostima učešća jugoslovenskih građevinskih organizacija u izgradnji administrativnih zgrada, robnih kuća i hotela u ČSSR (grupa čehoslovačkih građevinskih stručnjaka boravila je u Jugoslaviji radi preduzimanja konkretnih mera u tom pravcu).

Za vreme boravka u ČSSR, šefa jugoslovenske delegacije Nikolu Minčeva primili su potpredsednici vlade František Krajčir i Oldřih Černík i predsednik Slovačkog nacionalnog saveta Mihail Hudík. Jugoslovenska delegacija posetila je i više čehoslovačkih privrednih organizacija i instituta.

Robna razmena između Jugoslavije i Čehoslovačke zabeležila je poslednjih nekoliko godina znatan uspon. U 1962. vrednost robne razmene između dve zemlje iznosila je 46,9 miliona dolara u oba pravca (jugoslovenski izvoz u Čehoslovačku iznosio je 21,3, a uvoz — 25,6 miliona dolara). U 1963. ukupan obim međusobne razmene dostigao je vrednost od 77,4 miliona dolara (izvoz iz Jugoslavije u ČSSR 34,2, a uvoz iz Čehoslovačke u Jugoslaviju 43,2 miliona dolara),

što u odnosu na 1962. predstavlja povećanje za 60%. Protokolom o razmeni robe u 1964. potpisanim u Pragu u decembru 1963, predviđeno je da robni promet između dve zemlje u 1964. iznosi 94 miliona dolara u oba pravca. Na I zasedanju Mešovite robne komisije, održanom u Beogradu od 23. aprila do 9. maja 1964, robne liste za 1964. proširene su novim dopunskim listama, tako da je ukupna predviđena vrednost trgovinske razmene između dve zemlje u 1964. povećana na 126 miliona dolara. Prema stanju zaključenih poslova, postoje svi uslovi da se do kraja 1964. taj nivo međusobne razmene ostvari, što bi u odnosu na 1963. predstavljalo povećanje za 62%. Tako visoka stopa porasta robne razmene jedna je od najvećih koje se predviđaju u jugoslovenskim trgovinskim odnosima sa drugim zemljama.

Na zasedanju Mešovite robne komisije, zaključen je i Platni sporazum između dve zemlje.

Od 5. do 10. maja 1964. u Jugoslaviji je, kao gost saveznog sekretara za spolnju trgovinu Nikole Džuverovića, boravio čehoslovački ministar spoljne trgovine František Hamouz. Dvojica ministara su tom prilikom razmotrili neka pitanja daljeg proširenja robnog prometa i usluga i postepenog prevazilaženja klasičnih oblika saradnje u ovoj oblasti u skladu sa mogućnostima koje pruža uvođenje savremenih formi privredne saradnje, kao što su industrijsko-tehnička saradnja, kooperacija i specijalizacija proizvodnje i drugi oblici međunarodne podelu rada.

NAUČNO-TEHNIČKA SARADNJA između dve zemlje ostvaruje se na osnovu Sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji od 3. jula 1956. U periodu 1962—1964. naučno-tehnička saradnja bila je u stalnom usponu. U vremenu između V i VI zasedanja Mešovite komisije za naučno-tehničku saradnju (od juna 1963. do juna 1964), ostvarena su 33 zaključka o razmeni stručnjaka, iskustava i dokumentacije u korist jugoslovenske i 83 zaključka u korist čehoslovačke strane. Protokolom VI zasedanja Mešovite komisije predviđena su 62 zaključka u korist čehoslovačke strane i odlučeno da se naknadno razmotri još 27 zahteva. Po prihvaćenim zaključcima jugoslovenske proizvodne organizacije i ustanove primice na praktičnu i studijsku specijalizaciju 176 stručnjaka iz Čehoslovačke. Istovremeno u korist jugoslovenske strane prihvaćeno je 7 zahteva za tehničku dokumentaciju, 135 zahteva za praksu 215 stručnjaka i 11 zahteva za tehničku pomoć čehoslovačkih stručnjaka jugoslovenskim privrednim organizacijama. Ostvarenje ovog programa teče na zadovoljavajući način.

U poslednje vreme došlo je do pozitivnih tendencija da se ovaj oblik ekonomskih odnosa tešnje poveže sa industrijsko-tehničkom saradnjom.

KULTURNA I PROSVETNA SARADNJA između Jugoslavije i Čehoslovačke, koja se ostvaruje na osnovu Sporazuma o saradnji na polju kulture, umetnosti, nauke, školstva i prosvete od 29. januara 1957, poslednjih godina beleži stalan napredak. U ovoj oblasti ostvaren je veći broj korisnih i značajnih akcija, među kojima i razmene književnih delegacija, umetničkih ansambala i delegacija izdavačkih preduzeća. Čehoslovačke izdavačke kuće preduzele su mere za plasiranje dela jugoslovenskih autora u ČSSR. Recipročne mere u tom smislu preduzete su i u Jugoslaviji.

Istovremeno je izvršena i razmena više pozorišnih i filmskih umetnika i prosvetnih, naučnih i kulturnih radnika.

Zvanična poseta čehoslovačkog ministra školstva i kulture Františka Kahude Jugoslaviji, u junu 1963, kao i razmena prosvetnih delegacija krajem 1963. i početkom 1964. povoljno su delovale na jačanje i intenzitet prosvetnih veza.

Uspostavljeni su i neposredni kontakti između niza kulturnih, prosvetnih, umetničkih i drugih organizacija i ustanova koje su razvile obostrano korisnu i sadržajnu saradnju.

Pored dvogodišnjeg Programa kulturne saradnje, potpisani su i drugi aranžmani kojima su utvrđene konkretne veze i saradnja između pojedinih jugoslovenskih i čehoslovačkih institucija, kao što su: Sporazum o saradnji između

Jugoslovenske i Čehoslovačke radio-televizije, sporazumi o saradnji koncertnih agencija »Jugokonzert« i »Pragokonzert«, autorskih agencija, telegrafskih agencija, itd.

Saradnju u oblasti radija, televizije i drugih sredstava za informisanje javnosti, karakterišu ugovorni odnosi odgovarajućih informativnih ustanova. Sporazume o međusobnoj saradnji potpisali su: telegrafске agencije Tanjug i ČTK, Savez novinara Jugoslavije i Savez novinara Čehoslovačke i Jugoslovenska i Čehoslovačka radio-televizija. Poslednjih godina došlo je i do razmene većeg broja delegacija informativnih ustanova. Istovremeno su uspostavljeni i direktni kontakti između mnogih redakcija listova i časopisa.

Znatna napredak učinjen je i u jačanju veza između pojedinih sportskih organizacija dveju zemalja.

SARADNJA U OBLASTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE. Poslednjih godina ostvaren je znatan napredak i u saradnji na polju zdravstvene zaštite. Ministar zdravlja ČSSR Jozef Plojhar posetio je Jugoslaviju u 1963, a savezni sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku Moma Marković Čehoslovačku u 1964.

Radi normalnog i ugovorno regulisanog ostvarivanja saradnje u ovoj oblasti, u Beogradu je 5. decembra 1963. potpisan Sporazum o saradnji u oblasti zdravstvene zaštite, a u septembru 1964. Protokol o saradnji na polju zdravstvene zaštite za 1964. i 1965. godinu.

Saradnja u ovoj oblasti ostvaruje se kroz razmenu materijala o organizaciji i metodima rada u oblasti zdravstva i zdravstvenog prosvetavanja, saradnju na polju medicinske nauke i obrazovanja medicinskih kadrova, razmenu iskustava na polju preventivne medicine, lekarske nege, higijene i protivepidemijske službe, kao i razmenu naučnih radnika iz ove oblasti.

KONZULARNI ODNOSI. Povoljan razvoj opštih jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa uticao je i na unapređivanje konzularne saradnje. Konvencija o konzularnim odnosima zaključena je 24. juna 1963, a Ugovor o regulisanju pravnih odnosa u građanskim, porodičnim i krivičnim stvarima — 20. januara 1964.

Positivan razvoj odnosa između dve zemlje omogućio je široku *razmenu putnika*. U 1963. Jugoslaviju je posetilo oko hiljadu čehoslovačkih građana, a za prvih 9 meseci 1964. u Jugoslaviji je boravilo preko 46 hiljada turista i drugih građana iz Čehoslovačke. Pošto je ovako živ međusobni saobraćaj građana nametnuo potrebu slobodnijeg sistema viza, zaključen je Sporazum o potpunom ukidanju viza između SFRJ i ČSSR, što će biti nesumnjiv doprinos povećanju obima turističkog prometa i značajan prilog jačanju prijateljskih odnosa između dve zemlje.

U Pragu je 19. septembra 1964. potpisan i Sporazum o besplatnom lečenju osoblja diplomatskih predstavništava Jugoslavije i Čehoslovačke.

Dostignuti stepen saradnje i opšta atmosfera u kojoj se ona ostvaruje omogućuju dalje sređivanje i rešavanje i nekih otvorenih pitanja. U najnovije vreme došlo je do određenih pozitivnih inicijativa i praktičnih mera u tom smislu.

POMOĆ SKOPLJU. Pored prve pomoći dopremljene neposredno posle katastrofe, čehoslovačka vlada poklonila je Skoplju 70 montažnih kuća i jednu potpuno opremljenu školu za 500 učenika. Čehoslovački crveni krst kupio je školski pribor i opremu za kabinete osmogodišnjih i srednjih škola u Skoplju u iznosu od 550 hiljada kruna. Čehoslovački sindikati poklonili su Skoplju potpuno opremljene dečje jase za 70 dece. Pored toga, u Čehoslovačkoj je u korist Skoplja organizovano više umetničkih priredaba. Čehoslovački građani samoinicijativno su predali Ambasadi SFRJ u Pragu 50 hiljada kruna kao svoju pomoć Skoplju.

Čehoslovačka vlada je, pod povoljnim uslovima, ponudila kredit od 3,2 miliona dolara, koji bi se upotrebio za

isporuku jedne moderne fabrike stanova, građevinske i druge opreme Skoplju.

SARADNJA DRUŠTVENO-POLITIČKIH I PROFESIONALNIH ORGANIZACIJA Znatno je oživela u 1962, a naročito u 1963. i 1964. U ovom periodu došlo je do razmene većeg broja funkcionera i delegacija, kao i do korisne razmene mišljenja i iskustava iz rada pojedinih organizacija i njihovog delovanja u privrednoj i kulturnoj izgradnji dveju zemalja, što se pozitivno odrazilo na opšti razvoj jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa, dajući im dublji karakter i širu sadržinu.

SSRNJ i Narodni front ČSSR. Krajem 1962. i početkom 1963. u Pragu su boravili član Izvršnog odbora Saveznog odbora SSRNJ Vladimir Bakarić i generalni sekretar Saveznog odbora SSRNJ Milentije Popović. Tom prilikom vođeni su razgovori o saradnji dveju organizacija i dogovorena je razmena njihovih delegacija.

Delegacija SSRNJ, na čelu sa članom Izvršnog odbora Saveznog odbora SSRNJ i sekretarom Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije Jovanom Veselinovim, posetila je Čehoslovačku od 18. do 25. oktobra 1963. Tom prilikom delegacija SSRNJ vodila je razgovore s predstavnicima Narodnog fronta i obišla neke krajeve Čehoslovačke, gde se upoznala sa radom lokalnih rukovodstava Narodnog fronta.

Razgovori u Pragu, u kojima je sa čehoslovačke strane učestvovao i sekretar CK KPČ i član Predsedništva Narodnog fronta ČSSR Vladimir Kouckí, odnosili su se na pitanja unutrašnjeg društveno-ekonomskog razvika dveju zemalja, na ulogu i aktivnost SSRNJ i Narodnog fronta Čehoslovačke, kao i na aktuelne međunarodne probleme.

Šefa jugoslovenske delegacije Jovana Veselinova primio je predsednik ČSSR, prvi sekretar CK KPČ i predsednik Narodnog fronta Čehoslovačke Antonín Novotný.

U zajedničkom saopštenju o ovoj poseti konstatovana je spremnost dveju organizacija da dalje jačaju i produbljuju međusobne veze i ocenjeno da je poseta delegacija SSRNJ bila obostrano korisna i znatno doprinela potpunijem uzajamnom razumevanju dveju organizacija i jačanju jugoslovensko-čehoslovačkog prijateljstva.

Uzvratnu posetu delegacija Centralnog komiteta Narodnog fronta Čehoslovačke učinila je od 24. juna do 3. jula 1964. Delegaciju je predvodio član Predsedništva Centralnog komiteta Narodnog fronta i sekretar CK KPČ Vladimir Kouckí.

Delegacija je vodila razgovore sa delegacijom SSRNJ, na čelu sa generalnim sekretarom Saveznog odbora Milentijem Popovićem, o ulozi dveju organizacija u njihovim zemljama i o budućoj saradnji. Obe delegacije pozitivno su ocenile razvoj jugoslovensko-čehoslovačkih odnosa i izrazile želju da se oni još više unaprede, pri čemu saradnja društvenih organizacija treba da odigra značajnu ulogu.

Pored Beograda delegacija je posetila i druge gradove Jugoslavije i upoznala delatnost i probleme SSRNJ, SKJ i drugih društveno-političkih organizacija, obišla neka industrijska preduzeća i poljoprivredna dobra i vodila razgovore sa nekim gradskim i republičkim rukovodstvima društveno-političkih organizacija. U razgovoru sa potpredsednikom Savezne skupštine Mijalkom Todorovićem i drugim funkcionerima, delegacija se upoznala i sa novim skupštinskim sistemom u Jugoslaviji.

Delegacija je vodila razgovore i sa predsednikom Savezne skupštine i sekretarom CK SKJ Edvardom Kardeljom, sekretarom CK SK Srbije Jovanom Veselinovim i sekretarom CK SK Slovenije Mihom Marinkom.

U zajedničkom saopštenju istaknuto je da je poseta delegacije NFK Jugoslaviji nov značajan doprinos daljem jačanju i produblivanju prijateljske saradnje između dve zemlje.

Sindikati. U 1962. i 1963. oživela je i saradnja sindikalnih organizacija dveju zemalja. U maju 1963. delegacija Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije prisustvovala

je V Kongresu čehoslovačkih sindikata u Pragu. U julu 1963. sindikalna delegacija ČSSR, na čelu sa predsjednikom čehoslovačkih sindikata Františekom Zupkom, posetila je Jugoslaviju i upoznala se sa ulogom i zadacima jugoslovenskih sindikata u privrednoj i kulturnoj izgradnji zemlje i sa njihovom međunarodnom aktivnošću. Predsednik čehoslovačkih sindikata František Zupka informisao je predstavnike jugoslovenskih sindikata o zadacima i ulozi čehoslovačke sindikalne organizacije. Pored toga, određene su smernice za buduću saradnju sindikata dveju zemalja.

U oktobru 1963. jugoslovenska sindikalna delegacija, na čelu sa predsjednikom Centralnog veća SSSJ Svetozarom Vukmanovićem, posetila je Čehoslovačku i vodila razgovore o postignutim rezultatima i o daljem unapređenju sindikalne saradnje. Predstavnici dveju organizacija konstatavali su nesumnjiv napredak međusobnih odnosa i izrazili spremnost da se tim vezama dâ radna i što konkretnija sadržina.

U 1964. došlo je do razmene većeg broja delegacija strukovnih saveza, a čehoslovačka sindikalna delegacija prisustvovala je V kongresu Saveza sindikata Jugoslavije (april 1964).

Boračke organizacije. Septembra 1963. delegacija Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije učinila je posetu Savezu antifašističkih boraca Čehoslovačke. Tom prilikom potpisano je zajedničko saopštenje o saradnji boračkih organizacija dveju zemalja. U 1964. delegacije jugoslovenskih boraca prisustvovala su proslavama 20-godišnjice Slovačkog ustanka, 20-godišnjice formiranja Slovačke brigade koja se borila u sastavu Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Povodom godišnjice Slovačkog ustanka u Beogradu je bila otvorena izložba o tom ustanku. U septembru 1964. delegacija Saveza antifašističkih boraca Čehoslovačke uzvratila je posetu Jugoslaviji.

Omladinske organizacije. U 1963. delegacija Saveza čehoslovačke omladine prisustvovala je VII kongresu Saveza omladine Jugoslavije, a delegacija Saveza omladine Jugoslavije prisustvovala je Kongresu Saveza čehoslovačke omladine. Iste godine grupa omladinaca iz Čehoslovačke učestvovala je na izgradnji Auto-puta, a jedna studijska delegacija čehoslovačke omladinske organizacije proučavala je aktivnosti jugoslovenske omladine. U 1964. jugoslovenska omladinska studijska delegacija boravila je u Čehoslovačkoj.

Uspešno se ostvarivala i saradnja studentskih organizacija dveju zemalja. U 1964. izvršena je razmena njihovih delegacija.

Istovremeno je došlo do znatnog povećanja obima omladinske turističke razmene, kao i do plodne i korisne saradnje između omladinskih listova.

Organizacije žena. U oktobru 1963. na seminaru »Mesto i uloga žena u lokalnoj samoupravi«, koji je organizovala Konferencija za društvenu aktivnost žena Jugoslavije, prisustvovala su i predstavnice Komiteta čehoslovačkih

žena i tom prilikom uspostavljen je čvršći kontakt između ženskih organizacija dveju zemalja. U martu 1964. delegacija Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije boravila je u Čehoslovačkoj kao gost Komiteta čehoslovačkih žena, a u septembru 1964. delegacija Komiteta čehoslovačkih žena učinila je uzvratnu posetu. Prilikom ove posete, koja je imala radni karakter, dogovoreno je da se pristupi organizovanju uzajamnih poseta delegacija i studijskih grupa koje bi proučavale određena pitanja i putem kojih bi se vršila razmena iskustava.

Zadružne organizacije. Delegacija Jedinistvenih poljoprivrednih zadruga ČSSR posetila je u 1963. Poljoprivredni sajam u Novom Sadu. Ova poseta pretvorena je u studijsko putovanje, na kojem se zadružna delegacija ČSSR upoznala sa problemima jugoslovenskog zadrugarstva i poljoprivrede.

Delegacija Glavnog saveza zemljoradničkih zadruga Jugoslavije posetila je Čehoslovačku u 1964. i prisustvovala VI kongresu Jedinistvenih poljoprivrednih zadruga ČSSR. Za vreme posete delegacija je vodila razgovore sa predstavnicima državnih, poljoprivrednih, trgovinskih, ugostiteljskih i drugih organizacija.

Mirovne organizacije. Čehoslovačka delegacija Komiteta branilaca mira posetila je Jugoslaviju u oktobru 1963, a delegacija Jugoslovenske lige za mir Čehoslovačku u junu 1964. U razgovorima prilikom ovih poseta postignuta je saglasnost da se saradnja nastavi povremenim susretima predstavnika dveju mirovnih organizacija, razmenom publikacija i zajedničkim razmatranjem problema i pojava od obostranog i opšteg interesa.

* * *

U toku poslednje tri godine došlo je do mnogobrojnih kontakata i znatnog jačanja veza između niza profesionalnih organizacija dveju zemalja.

IZVOR: »Borba« od 21. i 26. marta i 10. maja 1964; Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1954—1962; Saopštenje o poseti čehoslovačke parlamentarne delegacije Jugoslaviji, »Politika« od 10. septembra 1963; Saopštenje o poseti delegacije SSRNJ Čehoslovačkoj, »Borba« od 26. oktobra 1963; Saopštenje o poseti državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Čehoslovačkoj, »Borba« od 21. decembra 1963; Izjava saveznog sekretara za finansije Kira Gligorova po povratku iz Praga, »Borba« od 12. februara 1964; Saopštenje o I zasjedanju Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, »Borba« i »Politika« od 15. marta 1964; Saopštenje o poseti jugoslovenske parlamentarne delegacije Čehoslovačkoj i izjava šefa delegacije Edvarda Kardelja, »Politika« od 14. maja 1964; Saopštenje o poseti ministra inostranih poslova ČSSR Václava Davida Jugoslaviji, »Borba« od 28. maja 1964; Saopštenje o poseti delegacije Narodnog fronta Čehoslovačke Jugoslaviji, »Borba« od 4. jula 1964; pozdravni govori na aerodromu »Beograd« i zdravice predsednika Tita i predsednika Antonjina Novotnog na svečanom ručku u čast Predsednika ČSSR, »Borba« od 22. septembra 1964; Zajednička izjava predsednika SFRJ i generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita i predsednika ČSSR i prvog sekretara CK KPČ Antonjina Novotnog, »Borba«, od 27. septembra 1964.

I. U.

DRŽAVNE POSETE

POSETA PREDSEDNIKA TITA NARODNOJ REPUBLICI MAĐARSKOJ

Na poziv Ištvana Dobija, predsednika Predsedničkog saveta Narodne Republike Mađarske, i Janoša Kadara, prvog sekretara Centralnog komiteta Mađarske socijalističke radničke partije i predsednika Mađarske revolucionarne radničko-seljačke vlade, predsednik Republike i generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije Josip Broz Tito sa suprugom boravio je od 11. do 16. septembra 1964. u zvaničnoj poseti Narodnoj Republici Mađarskoj.

Predsednik Tito i njegovi saradnici posetili su Budimpeštu i Dunajvaroš i upoznali se sa nekim industrijskim objektima, poljoprivrednim gazdinstvima i kulturnim ustanovama. U toku posete vođeni su u Budimpešti razgovori između predsednika Tita, Ištvana Dobija i Janoša Kadara u kojima su sa jugoslovenske strane učestvovali član Izvršnog komiteta CK SKJ Veljko Vlahović, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, savezni sekretar za spoljnu trgovinu Nikola Džuve-rov, i drugi, a sa mađarske strane član Politbiroa Mađarske socijalističke radničke partije i potpredsednik Predsedničkog saveta Šandor Gašpar, ministar inostranih poslova Janoš Peter, ministar spoljne trgovine Jožef Biro i drugi. Na kraju posete izdata je zajednička izjava.

Obe strane su »sa zadovoljstvom konstatovale« da su se od susreta drugova Josipa Broza Tita i Janoša Kadara u Karađorđevu septembra 1963. *jugoslovensko-mađarski odnosi* povoljno razvijali. U interesu daljeg proširenja bilateralne saradnje, obe strane su se saglasile da treba nastaviti sa praksom susreta i kontakata odgovornih funkcionera, kao i tešnjeg povezivanja društvenih, političkih i kulturnih organizacija i ustanova dveju zemalja.

»Obe strane su konstatovale — kaže se u zajedničkoj izjavi — da se međusobna ekonomska saradnja, naročito u prošloj i ovoj godini, ne samo proširila u okviru robne razmene, nego i obogatila novim formama saradnje, čime su obuhvaćena gotovo sva područja privredne aktivnosti.« Dve strane su konstatovale da je naročito pozitivnu ulogu u dosadašnjem razvoju imao Jugoslovensko-mađarski komitet za privrednu saradnju, koji je bio inicijator međusobnih kontakata privrednih organizacija i drugih institucija i stručnjaka, što je dovelo do boljeg međusobnog upoznavanja privrednih mogućnosti obeju zemalja i stvorilo solidnu osnovu za još širu ekonomsku saradnju na osnovu obostranih interesa. Obe strane su naglasile potrebu za zaključenjem dugoročnih sporazuma o uzajamnoj robnoj razmeni i za razvijanjem što šire saradnje u oblasti energetike, mašinogradnje, metalurgije, hemijske i druge industrije. Pošto su konstatovale da je dosadašnja saradnja u oblasti kulture, nauke, sporta, konzularnih i drugih odnosa bila plodna i uspešna, dve strane su se saglasile da se ona i ubuduće unapređuje neposrednim kontaktima odgovarajućih državnih organa i društvenih organizacija.

U toku razgovora dve delegacije su takođe posvetile punu pažnju razmatranju aktuelne *međunarodne situacije* i konstatovale »istovetnost ili bliskost gledišta o svim osnovnim pitanjima.« One su ocenile da je »poslednjih godina došlo do smanjenja zategnutosti u svetu i da je opšta međunarodna situacija postala povoljnija«. »Posle zaključenja Moskovskog sporazuma o delimičnoj zabrani nuklearnih proba — kaže se u zajedničkoj izjavi — postignuti su i neki drugi delimični sporazumi. Dve zemlje smatraju da je od primarnog značaja ulaganje napora kako bi se započeti proces popuštanja zategnutosti nastavio i učvrstio preduzimanjem daljih konkretnih mera.«

Dve strane su pozitivno ocenile miroljubive inicijative Sovjetskog Saveza i drugih socijalističkih zemalja i istakle značaj sporazuma zaključenih u poslednje vreme između SSSR i SAD. U poslednje vreme u nekim oblastima sveta — kaže se dalje u zajedničkoj izjavi — u Tonkinškom zalivu, na Kipru, u Kongu i drugde — došlo je do ozbiljnih kriza, koje su zaoštrile situaciju u tim delovima sveta i imale negativne posledice. Tu se, pre svega, radi o pritisku reakcionarnih snaga koje se ne odriču mešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja i nastoje da primenom sile iznuđe jednostrana rešenja.«

Obe strane su istakle da u rešavanju pitanja Nemačke treba početi od priznanja činjenice postojanja dve nemačke države. One su dalje konstatovale da razoružanje »ostaje i dalje naročito akutan i bitan problem u današnjem svetu i da dosadašnji pregovori još nisu doveli do bitnijeg napretka«. Zbog toga je neophodno pojačati napore za približavanje gledišta i za stvaranje konkretnih aranžmana u pravcu opšteg i potpunog razoružanja. »U kretanju ka tom opštem cilju — kaže se u zajedničkoj izjavi — značajnu ulogu mogu da odigraju sporazumi o postepenim i delimičnim merama razoružanja, koji su u sadašnjim uslovima realni i ostvarljivi. Tu spada usvajanje takvih mera kao što su, na primer, zamrzavanje atomskog naoružanja u Srednjoj Evropi i stvaranje bezatomskih zona u raznim delovima sveta.«

Obe strane su iznele da pridaju velik značaj razvijanju svestrane saradnje sa zemljama koje su se oslobodile kolonijalizma i krenule putem nezavisnog nacionalnog razvitka. »Dve zemlje su — kaže se u zajedničkoj izjavi — aktivni pobornici politike miroljubive koegzistencije. Obe strane smatraju da je daljoj afirmaciji politike miroljubive koegzistencije, kao i ubrzanom procesu dekolonizacije i osamostaljivanja zemalja u razvoju, pozitivan doprinos dala Beogradska konferencija šefova država i vlada neangažovanih zemalja. Dve strane izražavaju svoje duboko uverenje da će predstojeća Kairska konferencija predstavljati takođe značajan prilog u istom pravcu.« Dve strane su takođe pozitivno ocenile rad i rezultate Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju.

Dve strane su podvukle velik značaj uloge i aktivnosti Organizacije ujedinjenih nacija i izjavile da je neophodno da ona postigne punu univerzalnost i da se struktura njenih osnovnih organa prilagodi nastalim promenama u svetu.

Generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije Josip Broz Tito i prvi sekretar Centralnog komiteta Mađarske socijalističke radničke partije Janoš Kadar razmenili su mišljenja i o *stanju u međunarodnom radničkom pokretu*. »Oni su konstatovali — kaže se u zajedničkoj izjavi — da je borba za mir i aktivnu koegzistenciju tesno povezana sa progresivnim društvenim kretanjem, zbog čega su štetni svi pokušaji veštačkog odvajanja borbe za mir od borbe za socijalizam. Dve strane su uverene u neophodnost da svaka komunistička i radnička partija, svaka socijalistička zemlja, pruži svoj puni doprinos savlađivanju teškoća koje su se pojavile u svetskom radničkom pokretu. U vezi s tim oni smatraju da dogmatske koncepcije i suprotstavljanje politici miroljubive koegzistencije treba da naidu na odlučan otpor svih miroljubivih i progresivnih snaga u svetu.«

Predsednik Tito pozvao je Ištvana Dobija i Janoša Kadara da posete Jugoslaviju, što je prihvaćeno.

IZVOR: »Borba« od 11. do 17. septembra 1964.

SASTANAK PREDSEDNIKA TITA I PREDSEDNIKA DRŽAVNOG SAVETA DR NEMAČKE VALTERA ULBRIHTA

U Beogradu je 19. i 20. septembra 1964. u nezvaničnoj poseti Jugoslaviji boravio predsednik Državnog saveta Nemačke Demokratske Republike i prvi sekretar Centralnog komiteta Jedinstvene socijalističke partije Nemačke Valter Ulbriht sa suprugom. Do posete je došlo na osnovu obostrane želje da se prolazak predsednika Ulbrihta kroz Jugoslaviju, pri povratku iz državne posete Bugarskoj, iskoristi za susret i razgovore sa predsednikom Titom. Dvojica predsednika su vodili razgovore 19. septembra 1964. U razgovorima su sa jugoslovenske strane učestvovali član Saveznog izvršnog veća i predsednik Odbora SIV-a za ekonomske odnose sa inostranstvom dr Jože Brilej, zamenik državnog sekretara za inostrane poslove Marko Nikezić i drugi, a sa nemačke strane državni sekretar i prvi zamenik ministra inostranih poslova Oto Viner, član Ministarskog saveta i prvi zamenik predsednika Državne planske komisije Gerhard Širer i drugi.

U toku razgovora izvršena je korisna razmena mišljenja o razvoju međusobnih odnosa i unapređenju saradnje između dve socijalističke zemlje, kao i o aktuelnim međunarodnim pitanjima. Takođe je razmotrena mogućnost razmene partijskih i vladinih delegacija između dve zemlje u cilju daljeg produživanja uzajamnih odnosa.

IZVOR: »Borba« od 20. i 21. septembra 1964.

POSETA PREDSEDNIKA ČSSR ANTONJINA NOVOTNOG JUGOSLAVIJI

Na poziv predsednika Republike Josipa Broza Tita, predsednik Čehoslovačke Socijalističke Republike i prvi sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke Antonjin Novotni sa suprugom boravio je od 21. do 26. septembra 1964. u zvaničnoj poseti Jugoslaviji. Predsednik Čehoslovačke Socijalističke Republike i njegovi saradnici posetili su, pored Beograda, Kragujevac, Ljubljanu, Kranj, Zagreb, Pulu i Brione. Oni su obišli neka industrijska preduzeća, poljoprivredna dobra, kulturne i naučne ustanove i vodili razgovore s predstavnicima državnih organa i društvenih organizacija.

U toku posete predsednik Tito i predsednik Novotni, zajedno sa ostalim predstavnicima dveju zemalja, izvršili su razmenu mišljenja o dosadašnjem razvoju i perspektivama odnosa između dve zemlje i aktuelnim međunarodnim problemima, kao i o pitanjima međunarodnog radničkog pokreta. Sa jugoslovenske strane u razgovorima su učestvovali potpredsednik Savezne skupštine Mijalko Todorović, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Boris Krajer, zamenik državnog sekretara za inostrane poslove Marko Nikezić i drugi, a sa čehoslovačke strane potpredsednik vlade i predsednik Državne planske komisije Oldžin Černjik, sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Slovačke i član Predsedništva Narodne skupštine Vasilij Biljak, načelnik Generalštaba i prvi zamenik ministra narodne odbrane general-pukovnik Otakar Ritirž, prvi zamenik ministra inostranih poslova Antonjin Gregor i drugi. Na kraju posete predsednici Tito i Novotni potpisali su zajedničku izjavu.

Predsednik Tito i predsednik Novotni su sa zadovoljstvom konstatovali da se *odnosi između Jugoslavije i Čehoslovačke uspešno razvijaju*.¹ Oni su dosadašnju intenzivnu razmenu poseta funkcionera i delegacija društvenih, političkih, privrednih kulturnih, naučnih i drugih organizacija ocenili kao veoma

koristan doprinos boljem međunarodnom upoznavanju i proširenju obostrano korisne prijateljske saradnje.

Dvojica predsednika su konstatovali da su u toku poslednjih godina ostvareni veoma značajni rezultati kako u razvoju robne razmene, tako i u drugim oblastima privredne, naučno-tehničke i kulturne saradnje, čime su stvoreni povoljni uslovi za dalji pozitivan razvoj i proširenje odnosa u ovim i drugim oblastima. Oni su pozitivno ocenili dosadašnju aktivnost Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju i istakli velik značaj potpisivanja Sporazuma o industrijskoj saradnji i kooperaciji i Sporazuma o saradnji u oblasti turizma, kao i korisnost niza posebnih aranžmana kojima se regulišu saradnja planskih, finansijskih, saobraćajnih, turističkih i drugih organa i organizacija. Jugoslovensko-čehoslovačkom komitetu za privrednu i naučno-tehničku saradnju i ostalim privrednim organima dveju zemalja »date su smernice za dalje produživanje dugoročne privredne saradnje u svim oblastima i za postepeno razvijanje novih, viših formi, naročito međunarodne podele rada, kooperacije i specijalizacije«.

Dvojica predsednika su konstatovali da postoje realne mogućnosti i obostrana spremnost za dalje proširenje međusobne saradnje u oblasti nauke, kulture, štampe, sporta i u drugim oblastima, i podvukli značaj redovne razmene mišljenja političkih predstavnika dveju zemalja za dalje unapređenje međusobnih prijateljskih odnosa.

U vezi sa *međunarodnom situacijom*, dvojica predsednika su konstatovali saglasnost gledišta dveju zemalja o najvažnijim međunarodnim pitanjima. »Tokom poslednjih godina — kaže se u zajedničkoj izjavi — u međunarodnim odnosima je došlo do pozitivnih promena. Borba naroda za mir, demokratiju, socijalizam, za nacionalnu, političku i ekonomsku nezavisnost i za likvidaciju svih ostataka kolonijalizma, koja neprekidno jača, postaje jedan od osnovnih činilaca međunarodnog razvika. Politika aktivne miroljubive koegzistencije predstavlja objektivnu potrebu savremenog sveta. Njeno dosledno sprovođenje postepeno potiskuje reakcionarnu politiku sa pozicija sile.«

Predsednici Tito i Novotni su konstatovali da razoružanje i dalje predstavlja akutan i najvažniji problem današnjice i da je potrebno preduzeti nove korake radi ostvarenja sporazuma o opštem i potpunom razoružanju. Oni su izrazili mišljenje da u tome značajnu ulogu mogu odigrati sporazumi o konkretnim merama koje su u današnjim uslovima ostvarljive i koje mogu doprineti daljem smirivanju međunarodne zategnutosti. Oni su istovremeno naglasili da bi se naročito zabranom širenja nuklearnih oružja i stvaranjem bezatomskih zona u srednjoj Evropi i ostalim delovima sveta olakšao sporazum o opštem i potpunom razoružanju. Prvi značajan korak u toj oblasti predstavlja Moskovski sporazum o delimičnoj zabrani nuklearnih eksperimenata. Dvojica predsednika su izrazili svoju spremnost da aktivno podrže svaki sporazum koji vodi mirnom rešavanju spornih međunarodnih pitanja i pomaže uklanjanju izvora zategnutosti i jačanju razumevanja među narodima.

»Predsednik Josip Broz Tito i predsednik Antonjin Novotni konstatovali su — kaže se dalje u zajedničkoj izjavi — da se u opšti pokret za mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju sve aktivnije uključuju novooslobodene zemlje, koje su pošte putem slobodnog, nezavisnog razvoja i na taj način postale važan činilac međunarodnih zbivanja.« Predsednik Tito izložio je program i ciljeve predstojeće Konferencije neangažovanih zemalja u Kairu, a obojica predsednika su izrazili uverenje da će ova konferencija u znatnoj meri ojačati snage koje se bore za mir i društveni progres.

»Dvojica predsednika su — kaže se u zajedničkoj izjavi — konstatovali da borba protiv svih vidova kolonijalizma i neokolonijalizma predstavlja nerazdvojni deo politike miroljubive koegzistencije. Oni su istakli potrebu daljih energičnih koraka za ubrzanje i definitivno uklanjanje kolonijalizma, u skladu sa Deklaracijom OUN o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima, što bi značajno doprinelo konsolidovanju međunarodnih odnosa.«

¹ Vidi u ovom broju, str. 349—356 (59—64).

Dvojica predsednika su takođe izrazili zabrinutost što je u poslednje vreme u nekim oblastima sveta došlo do veoma opasnih akcija koje zaoštravaju međunarodne odnose. Oni su istakli da događaji na Kipru, u Jugoistočnoj Aziji, Kongu i drugim oblastima ukazuju na aktiviranje snaga koje se oslanjaju na politiku sile. Predsednici Tito i Novotni su se složili da je odlučno suprotstavljanje metodima pritiska i jednostranog rešavanja međunarodnih problema neodvojivi deo borbe za očuvanje mira i energično su osudili politiku pritiska i mešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja, koja ozbiljno ugrožava svetski mir i bezbednost naroda. Dvojica predsednika su istakli da je miroljubivo rešenje nemačkog pitanja, na bazi realnog postojanja dveju nemačkih država, od velikog značaja za stabilizaciju mira u srednjoj Evropi i konstatovali da se ovakvom rešenju suprotstavljaju revanšistički krugovi u Saveznoj Republici Nemačkoj, koji ne priznaju posledice drugog svetskog rata i utvrđene granice. Zbog toga su se dva predsednika saglasili da treba podržati sve predloge usmerene ka postepenom rešavanju nemačkog pitanja i ka obezbeđenju sigurnosti i mirnog života evropskih naroda.

»U sadašnjem periodu — kaže se dalje u zajedničkoj izjavi — jačaju napori za uspostavljanje ravnopravne, uzajamno korisne međunarodne privredne saradnje između zemalja sa različitim stepenom privredne razvijenosti i sa različitim društvenim uređenjem, što može bitno doprineti porastu ekonomike zemalja u razvoju i ozdravljenju međunarodnih odnosa. U vezi s tim, dve strane pozitivno ocenjuju rezultate Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju i uložiće napore za realizaciju njenih zaključaka.«

Polazeći od osnovnih ciljeva Ujedinjenih nacija i neophodnosti njenog aktivnog angažovanja u rešavanju postojećih međunarodnih problema, dvojica predsednika su istakli spremnost svojih zemalja da i ubuduće pruže podršku svim konstruktivnim naporima ove svetske organizacije u borbi za mir i međunarodnu bezbednost i da se založe za njenu punu univerzalnost. Oni su naročito podvukli velik značaj i potrebu kodifikacije principa politike aktivne miroljubive koegzistencije, jer bi njeno ostvarenje vodilo učvršćenju međunarodnog autoriteta Ujedinjenih nacija i predstavljalo pozitivan doprinos dvadesetogodišnjici potpisivanja Povelje.

Generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije Josip Broz Tito i prvi sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke Antonjin Novotni izvršili su takođe razmenu mišljenja o stanju u međunarodnom radničkom pokretu. Oni su izneli da jedinstvo svih međunarodnih snaga socijalizma i njihova tesna povezanost sa narodnooslobodilačkim pokretima i svim miroljubivim antiimperijalističkim strujanjima, predstavljaju najviši zahtev savremene epohe svetskog razvitka. »Interesi mira i socijalizma — kaže se u zajedničkoj izjavi — su nedeljivi, i svaki pokušaj njihovog veštačkog razdvajanja štetan je i opasan po ciljeve međunarodnog revolucionarnog radničkog pokreta.«

»Generalni sekretar Saveza komunista Jugoslavije Josip Broz Tito — kaže se takođe u zajedničkoj izjavi — i prvi sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke Antonjin Novotni smatraju da svaka komunistička partija treba da doprinese savlađivanju unutrašnjih teškoća u svetskom komu-

nističkom pokretu i učvršćenju njegovog jedinstva na osnovu ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja i drugarske razmene mišljenja u duhu principa marksizma-lenjinizma, proletarskog internacionalizma i stvaralačkog razvijanja socijalističke teorije i prakse. U tom smislu oni ocenjuju rad i zaključke XX kongresa Komunističke partije Sovjetskog Saveza kao velik doprinos.«

Na osnovu već prihvaćenog poziva, dogovoreno je da se poseta predsednika Tita Čehoslovačkoj ostvari u 1965. godini.

IZVOR: »Borba« od 21. do 27. septembra 1964.

SASTANAK PREDSEDNIKA TITA I CARA ETIOPIJE HAILA SELASIIJA I

Na Brionima je 29. septembra 1964. održan prijateljski susret između predsednika Josipa Broza Tita i Njegovog Carskog Veličanstva Haila Selasija I. Prilikom ovog susreta dvojica šefova država razmenili su mišljenja o aktuelnoj međunarodnoj situaciji i o pitanjima od zajedničkog interesa. Posle razgovora izdato je zvanično saopštenje.

»Dva šefa države — kaže se u zvaničnom saopštenju — izrazili su punu saglasnost u pogledu značajne uloge koju će predstojeća Druga konferencija šefova država i vlada neangažovanih zemalja imati za dalju afirmaciju principa miroljubive i aktivne koegzistencije. Oni su izrazili svoje uverenje u pun uspeh Konferencije, čiji će zaključci i rezultati predstavljati krupan doprinos naporima koji se preduzimaju za jačanje mira, ubrzan razvoj zemalja u razvoju i bolje razumevanje među narodima.«

Pošto su podvukli veliku ulogu Organizacije afričkog jedinstva, dvojica šefova država istakli su potrebu da se nastavi ulaganje odlučnih napora za neodložnu likvidaciju svih oblika kolonijalizma i rasne diskriminacije.

»U razgovorima je sa zadovoljstvom konstatovano — kaže se dalje u zvaničnom saopštenju — da se odnosi između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Carevine Etiopije razvijaju u duhu obostranih želja i izraženo je uverenje da postoje mogućnosti za njihovo unapređenje.«

Razgovori su »protekli u duhu iskrenog prijateljstva, otvorenosti i uzajamnog razumevanja, koji su uvek obeležavali njihove zajedničke susrete.«¹

IZVOR: »Borba« od 29. i 30. septembra 1964.

¹ Vidi »Jug. pregled«, 1959, januar, str. 38—39 (4—5) i septembar, str. 365—366 (37—38)

MEĐUNARODNI UGOVORI

ZAKLJUČENI U PRVOJ POLOVINI 1964.¹

BILATERALNI UGOVORI

TRGOVINSKI, PLATNI I FINANSIJSKI SPORAZUMI

ALBANIJA

Protokol o robnoj razmeni između SFRJ i Narodne Republike Albanije za 1964, potpisan u Tirani 9. juna 1964.

AUSTRIJA

Protokol o pregovorima Jugoslovensko-austrijske mešovite komisije o robnoj razmeni i platnom prometu za ugovornu 1964/1965, potpisan 27. marta 1964. u Beogradu

AVGANISTAN

Protokol o ekonomskoj saradnji između SFRJ i Kraljevine Avganistana, potpisan 18. marta 1964. u Kabulu

BUGARSKA

Sporazum između vlade SFRJ i vlade NR Bugarske o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima, potpisan 7. aprila 1964. u Beogradu

Sporazum o produženju Sporazuma o malograničnom robnom prometu za 1964. godinu, zaključen razmenom nota 14. aprila 1964. u Sofiji

Protokol o zasedanju Mešovite komisije za robnu razmenu u 1964. godini sastavljene na osnovu čl. 7. Trgovinskog sporazuma između SFRJ i NR Bugarske od 16. marta 1955, potpisan 25. maja 1964. u Beogradu

BURMA

Memorandum o razgovorima o ekonomskoj saradnji između SFRJ i Burme, potpisan 4. marta 1964. u Rangun

Protokol o produženju i dopuni Trgovinskog sporazuma, potpisan 4. marta 1964. u Rangun

CEJLON

Trgovinski protokol zaključen između SFRJ i Cejlona, potpisan 14. februara 1964. u Kolombu

ČEHOSLOVAČKA

Protokol o I zasedanju Jugoslovensko-čehoslovačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, potpisan 14. marta 1964. u Beogradu

Platni sporazum između SFRJ i ČSSR, potpisan 9. maja 1964. u Beogradu

Protokol o zasedanju Mešovite komisije sastavljene na osnovu čl. 6. Sporazuma o robnoj razmeni između SFRJ i ČSSR, od 19. februara 1955, potpisan 9. maja 1964. u Beogradu

FRANCUSKA

Trgovinski sporazum između SFRJ i Francuske i nekih afričkih država — članica zone franka, potpisan 25. januara 1964. u Parizu (6. jun 1964)²

GANA

Protokol o robnoj razmeni između SFRJ i Republike Gane za 1964. godinu, potpisan 17. januara 1964. u Akri

GVINEJA

Protokol o razgovorima između delegacija vlade SFRJ i vlade Republike Gvineje o ekonomskoj saradnji dve zemlje, vođenim od 21. do 24. februara 1964, potpisan 24. februara 1964. u Beogradu (6. jun 1964)

INDIJA

Sporazum između vlade SFRJ i vlade Indije o produženju važnosti Sporazuma o kreditu od 21. januara 1960, zaključen razmenom nota od 24. marta i 1. aprila 1964. u Beogradu

INDONEZIJA

Protokol o robnoj razmeni za 1964. godinu između SFRJ i Indonezije, potpisan 13. maja 1964. u Beogradu

ITALIJA

Sporazum o bescarinskim kontingentima po listama »C« i »D« uz Tršćanski sporazum, zaključen razmenom nota 25. aprila 1964. u Beogradu

Dopunski protokol uz Tršćanski sporazum o lokalnoj razmeni od 31. marta 1955, potpisan 25. aprila 1964. u Beogradu

Dodatni protokol uz Trgovinski sporazum od 23. marta 1963, potpisan 25. aprila 1964. u Beogradu

IZRAEL

Protokol o razgovorima Jugoslovensko-izraelske mešovite komisije za trgovinu, održanim u Jerusalimu od 6. do 12. maja 1964, potpisan 12. maja 1964. u Jerusalimu

KAMBOŽA

Protokol o ekonomskim razgovorima vođenim od 7. do 11. marta 1964. godine između delegacija SFRJ i Kraljevine Kambodže, potpisan 11. marta 1964. u Phnom-Penu

KINA

Protokol o razmeni robe u 1964. godini između SFRJ i Narodne Republike Kine, potpisan 11. juna 1964. u Beogradu

KUVAJT

Usaglašeni zapisnik o trgovini i ekonomskoj saradnji između SFRJ i Države Kuvajt, potpisan 31. januara 1964. u Kuvajtu (13. maj 1964)

MADAGASKAR

Sporazum o produženju važnosti Trgovinskog sporazuma od 26. novembra 1962, zaključen razmenom nota od 25. januara 1964. u Parizu

MAĐARSKA

Zapisnik o pregovorima Mešovite komisije obrazovane na osnovu čl. 5. Sporazuma o robnoj razmeni između SFRJ i NR Mađarske od 21. juna 1956, vođenim od 10. do 16. juna 1964. u Beogradu, potpisan 16. juna 1964. u Beogradu

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Sporazum o uspostavljanju Jugoslovensko-nemačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, potpisan 15. maja 1964. u Beogradu

Protokol o I zasedanju Jugoslovensko-nemačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, potpisan 15. maja 1964. u Beogradu

Protokol II zasedanja Jugoslovensko-nemačke komisije za kooperaciju u proizvodnji i naučno-tehničku saradnju, potpisan 15. maja 1964. u Beogradu

Statut Jugoslovensko-nemačkog komiteta za privrednu i naučno-tehničku saradnju, potpisan 15. maja 1964. u Beogradu

NIGER

Sporazum o trgovini i ekonomskoj saradnji između SFRJ i Republike Niger, potpisan 24. februara 1964. u Beogradu (6. jun 1964)

PAKISTAN

Trgovinski protokol, potpisan 28. januara 1964. u Ravalpindiju

RUMUNIJA

Protokol i Statut o I zasedanju Mešovitog jugoslovensko-rumunskog komiteta za privrednu saradnju, potpisani 28. marta 1964. u Bukureštu (10. jun 1964)

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sporazum o projektu između Administracije za međunarodnu saradnju (ICA), organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spolnju trgovinu SFRJ za izgradnju kanala Dunav—Tisa—Dunav, potpisan 24. januara 1964. u Beogradu

¹ Vidi: »Međunarodni ugovori sklopljeni u drugoj polovini 1963«, »Jug. pregled«, 1964, januar, str. 41—44 (19—22).

² Datum u zagradi označava kada je Savezno izvršno veće ratifikovalo odnosno odobrilo spomenuti sporazum. Svi ugovori kod kojih nije naznačen taj datum nalaze se još u toku ratifikacije.

Sporazum o projektu za izgradnju hidroelektrana i termoelektrana između ICA, organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu SFRJ, potpisan 24. januara 1964. u Beogradu

Sporazum između SFRJ i SAD o poljoprivrednim viškovima za 1963/64, potpisan 27. aprila 1964. u Beogradu

VELIKA BRITANIJA

Aranžman o korišćenju kredita od 1.000.000 funti sterlinga koji je vlada Velike Britanije stavila na raspolaganje vladi SFRJ za obnovu Skopja, potpisan 9. juna 1964. u Beogradu

SARADNJA NA POLJU SAOBRAĆAJA, POLJOPRIVREDE I HIDROTEHNIKE

AUSTRIJA

Zapisnik sa X zasedanja Jugoslovensko-austrijske komisije za reku Dravu, održanog u Milstatu od 2. do 6. juna 1964, potpisan 6. juna 1964. u Milstatu

BUGARSKA

Protokol IV zasedanja Jugoslovensko-bugarske komisije za vodu privredu, potpisan 9. maja 1964. u Sofiji

DANSKA

Sporazum o redovnom vazdušnom saobraćaju između Kraljevine Danske i SFRJ, potpisan 11. februara 1964. u Kopenhagenu (10. jun 1964)

FINSKA

Sporazum o ukidanju viza između SFRJ i Republike Finske, potpisan 6. maja 1964. u Beogradu

MAĐARSKA

Protokol o I zasedanju Mešovite komisije, predviđene u čl. 27 Sporazuma o regulisanju drumskog prevoza robe teretnim vozilima kao i o carinskom postupku u vezi s tim prevozom, potpisan 16. aprila 1964. u Budimpešti

Aranžman postignut između nadležnih vlasti SFRJ i NR Mađarske o izmeni i dopuni Priloga Sporazuma o vazdušnom saobraćaju, potpisan 30. maja 1964. u Budimpešti

MAROKO

Sporazum o vazdušnom saobraćaju između SFRJ i Kraljevine Maroka, potpisan 3. februara 1964. u Rabatu (10. jun 1964)

NORVEŠKA

Sporazum o ukidanju viza između SFRJ i Kraljevine Norveške, potpisan 6. maja 1964. u Beogradu

Sporazum o vazdušnom saobraćaju između SFRJ i Kraljevine Norveške, potpisan 15. aprila 1964. u Beogradu

SUDAN

Sporazum između SFRJ i Republike Sudana o vazdušnom saobraćaju, potpisan 9. maja 1964. u Kartumu

ŠVEDSKA

Sporazum o ukidanju viza između SFRJ i Kraljevine Švedske, potpisan 6. maja 1964. u Beogradu

KULTURNA SARADNJA

ALŽIR

Sporazum o kulturnoj saradnji između SFRJ i Demokratske Narodne Republike Alžira, potpisan 12. juna 1964. u Beogradu

BELGIJA

Program kulturne i naučne saradnje između SFRJ i Kraljevine Belgije za 1964. i 1965. godinu, potpisan 6. aprila 1964. u Briselu

FRANCUSKA

Sporazum o povećanju kvota za uvoz francuskih knjiga, novina, časopisa, gramofonskih ploča i učila po Sporazumu od 20. maja 1960. sa 84 na 120 miliona dinara, zaključen razmenom pisama 9. decembra 1963. i 18. januara 1964. u Beogradu (8. april 1964)

KONGO (BRAZAVIL)

Konvencija o saradnji u oblasti prosvete, nauke i kulture između SFRJ i Republike Kongo (Brazavil), potpisana 28. marta 1964. u Beogradu

KUVAJT

Sporazum o saradnji na polju prosvete, nauke i kulture između SFRJ i Države Kuvajt, potpisan 29. januara 1964. u Kuvajtu (13. maja 1964)

MAĐARSKA

Program kulturne saradnje između SFRJ i NR Mađarske za 1964 i 1965. godinu, potpisan 17. januara 1964. u Beogradu (8. april 1964)

MONGOLIJA

Plan kulturne saradnje između SFRJ i Mongolske Narodne Republike za 1964. godinu, potpisan 27. aprila 1964. u Ulan Batoru

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Program kulturne saradnje između SFRJ i Nemačke Demokratske Republike za 1964. i 1965. godinu, potpisan 1. februara 1964. u Beogradu

NIGER

Sporazum na području prosvete, nauke i kulture između SFRJ i Republike Niger, potpisan 24. februara 1964. u Beogradu (10. jun 1964)

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

Program kulturne i naučne saradnje između SFRJ i SSSR za 1964. i 1965. godinu, potpisan 3. februara 1964. u Moskvi

SIJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sporazum o prevođenju dela američkih autora na jugoslovenske jezike, zaključen razmenom pisama 21. i 25. maja 1964. u Beogradu

SUDAN

Program kulturne saradnje između SFRJ i Republike Sudana za 1964. i 1965. godinu, potpisan 10. maja 1964. u Kartumu

NAUČNO-TEHNIČKA I INDUSTRIJSKA SARADNJA

BUGARSKA

Zapisnik o razgovorima planskih organa SFRJ i NR Bugarske, vođenim u Beogradu od 17. do 24. januara 1964, potpisan 23. januara 1964. u Beogradu

Zapisnik sa IX zasedanja Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 15. maja 1964. u Beogradu

ČAD

Protokol o tehničkoj i ekonomskoj saradnji između SFRJ Republike Čada, potpisan 31. maja 1964. u Beogradu

ČEHOSLOVAČKA

Sporazum o industrijsko-tehničkoj saradnji, potpisan 14. marta 1964. u Beogradu (10. jun 1964)

GVINEJA

Protokol o načinu izvršenja saradnje predviđene u čl. 3. tač. »C« i »E« Sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji od 31. oktobra 1960, potpisan 27. aprila 1964. u Konakriju

KONGO (BRAZAVIL)

Sporazum o tehničkoj saradnji, potpisan 28. marta 1964. u Beogradu (10. jun 1964)

KUVAJT

Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji, potpisan 29. januara 1964 u Kuvajtu (13. maj 1964)

MONGOLIJA

Protokol sa I zasedanja Jugoslovensko-mongolske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 20. maja 1964. u Ulan Batoru

NIGER

Sporazum o tehničkoj saradnji, zaključen razmenom pisama 24. februara 1964. u Beogradu (6. jun 1964)

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

Sporazum o uslovima upućivanja jugoslovenskih eksperata u SSSR i sovjetskih eksperata u SFRJ radi ukazivanja tehničke pomoći i drugih usluga, potpisan 29. aprila 1964. u Beogradu

Zapisnik sa XI zasedanja Jugoslovensko-sovjetske komisije za naučno-tehničku saradnju, održanog na osnovu Sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji od 19. decembra 1955, potpisan 1. juna 1964. u Moskvi

TANGANJIKA

Plan tehničke saradnje između SFRJ i Republike Tanganjike, potpisan 14. marta 1964. u Dar es Salamu (10. jun 1964)

GRANIČNI SPORAZUMI

GRČKA

Zapisnik sa V redovnog zasedanja Stalne mešovite pogranične jugoslovensko-grčke komisije, održanog od 6. do 11. maja 1964. u Beogradu, potpisan 11. maja 1964. u Beogradu

MAĐARSKA

Zapisnik sa XXI redovnog zasedanja Glavne mešovite komisije za predupređenje i ispitivanje incidenata na jugoslovensko-mađarskoj granici, održanog od 4. do 8. juna 1964. u Budimpešti, potpisan 8. juna 1964. u Budimpešti

RUMUNIJA

Sporazum o produženju važnosti Ugovora između SFRJ i Rumunske Narodne Republike o načinu ispitivanja i rešavanja graničnih incidenata nastalih na jugoslovensko-rumunskoj granici od 11. septembra 1953, zaključen razmenom nota od 13. januara i 5. marta 1964. u Bukureštu

SPORAZUMI IZ OSTALIH OBLASTI

ARGENTINA

Sporazum o obeštećenju argentinskih dobara, prava i interesa nacionalizovanih u Jugoslaviji, potpisan 21. marta 1964. u Beogradu (6. jun 1964)

AUSTRIJA

Zapisnik o razgovorima vođenim u Beogradu u vremenu od 18. do 24. marta 1964. između jugoslovenske i austrijske delegacije eksperata po pitanju davanja podataka za imovinu austrijskih državljana koji su podneli odštetne zahteve na osnovu čl. 27. tač. 2. Državnog ugovora o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije, potpisan 24. marta 1964. u Beogradu

Sporazum o pravnom statusu predstavnika komora, zaključen razmenom pisama 20. maja 1964. u Beogradu

Sporazum o repatrijaciji socijalno neobebeđenih lica, zaključen razmenom pisama 29. maja 1964. u Beogradu

BUGARSKA

Protokol sa zasedanja Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za saradnju u oblasti zaštite zdravlja i socijalnog osiguranja, održanog u Beogradu 7. februara 1964, potpisan 8. februara 1964. u Beogradu

Zapisnik sa sastanka Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za zaštitu bilja, održanog od 20. do 25. aprila 1964. u Beogradu, potpisan 25. aprila 1964. u Beogradu

ČEHOSLOVAČKA

Sporazum o saradnji između SFRJ i ČSSR u oblasti turističkog prometa, potpisan 14. marta 1964. u Beogradu (8. april 1964)

GRČKA

Zapisnik sa sastanka predstavnika centralnih veterinarskih službi SFRJ i Kraljevine Grčke, potpisan 6. maja 1964. u Đevdeliji

Protokol sa VI zasedanja Mešovite jugoslovensko-grčke komisije za razvoj turizma, održanog u Beogradu od 25. do 26. maja 1964, potpisan 26. maja 1964. u Beogradu

ITALIJA

Sporazum o produženju važnosti Sporazuma o ribolovu italijanskih ribara u jugoslovenskim vodama od 29. februara do 30. aprila 1964, zaključen razmenom nota 28. februara 1964. u Beogradu

Dopunski protokol uz Gorički sporazum o lokalnoj razmeni stoke i stočnih proizvoda od 31. marta 1955, zaključen 25. aprila 1964. u Beogradu

Sporazum o produženju važnosti Sporazuma o ribolovu italijanskih ribara u jugoslovenskim vodama do 31. avgusta 1965, zaključen razmenom nota od 16. maja 1964. u Beogradu

Sporazum za trajno uređivanje jugoslovenskih grobalja u Italiji, zaključen razmenom nota 15. aprila 1964. u Rimu

Zapisnik sa sastanka jugoslovenskih i italijanskih predstavnika veterinarskih službi, potpisan 27. marta 1964. u Rimu

MAROKO

Konvencija o saradnji u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite i Dopunski program saradnje u oblasti zdravstvene zaštite, potpisani 7. aprila 1964. u Beogradu

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Konzularna konvencija, potpisana 12. februara 1964. u Berlinu (8. april 1964)

POLJSKA

Protokol sa zasedanja Mešovite jugoslovensko-poljske komisije za saradnju u oblasti zaštite zdravlja, socijalnog staranja i rehabilitacije invalida, održanog u Beogradu 12. marta 1964, potpisan 20. marta 1964. u Beogradu

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sporazum o izmeni Sporazuma o projektu za izgradnju stanova za nužni smeštaj u Skoplju od 20. novembra 1963. između ICA, organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu SFRJ, potpisan 17. januara 1964. u Beogradu

MULTILATERALNI UGOVORI

Sporazum između Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu i CARE, organizacije za ishranu, o isporuci 13,050.000 funti mleka u prahu, 24,926.000 funti brašna i 6,378.000 funti butera, potpisan 16. marta 1964. u Beogradu

Sporazum o saradnji u oblasti reaktorske fizike između Jugoslavije, Norveške, Poljske i Međunarodne agencije za atomsku energiju, potpisan 10. avgusta 1964. u Beču

Sporazum između SFRJ i Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice o izgradnji prihvatnog centra za izbeglice koje dolaze u Jugoslaviju, potpisan 6. maja 1964. u Ženevi

Protokol VI redovnog zasedanja Mešovite komisije za primenu Sporazuma o ribarstvu u vodama Dunava, zaključenog između vlada SFRJ, Narodne Republike Bugarske, Narodne Republike Mađarske, Rumunske Narodne Republike i SSSR, potpisan 17. aprila 1964. u Bukureštu

IZVOR: Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove.

D. B.

SADRŽAJ 1964.

STANOVNIŠTVO

Stanovništvo Jugoslavije po polu i starosti	51—58 (1—8)
Pismenost i školska sprema stanovništva	101—108 (9—16)
Porast gradskog stanovništva	191—194 (17—20)

OPŠTA POLITIKA

Društveni plan Jugoslavije za 1964. i mere za njegovo izvršenje	1—6 (1—6)
---	-----------

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Organizacija i metodi rada Savezne skupštine (referat Edvarda Kardelja)	59—76 (1—18)
Rad Savezne skupštine (od 29. juna 1963. do 10. jula 1964)	277—282 (65—70)
Aktuelna pitanja rada Saveznog izvršnog veća (Izveštaj predsednika SIV-a Petra Stambolića Saveznoj skupštini)	283—289 (71—77)
Statuti opština	323—328 (81—86)
Ustavno sudstvo	149—154 (43—48)
Sudstvo u 1963.	290—292 (78—80)
Kriminalitet i neke druge društveno štetne pojave	195—204 (53—62)
Preporuka Savezne skupštine o daljem radu na suzbijanju kriminala i nekih drugih društveno štetnih pojava	205—206 (63—64)
Izbor organa upravljanja u radnim organizacijama	155—158 (49—52)
Funkcioneri političko-izvršnih, upravnih i pravosudnih organa federacije, republika i pokrajina	77—100 (19—42)
SFR Jugoslavija	77—81 (19—23)
SR Bosna i Hercegovina	81—83 (23—25)
SR Crna Gora	84—86 (26—28)
SR Hrvatska	86—88 (28—30)
SR Makedonija	89—91 (31—33)
SR Slovenija	91—94 (33—36)
SP Srbija	94—97 (36—39)
AP Kosovo i Metohija	97—98 (39—40)
AP Vojvodina	98—100 (40—42)

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Članstvo SKJ	293—295 (33—35)
VI plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije	109—116 (1—8)
SSRN u opštini (Teze Saveznog odbora SSRNJ—Organizaciono-politička iskuštva i zadaci SSRN u opštini)	233—240 (25—32)
Aktuelna pitanja kadrovske politike i pripreme za skupštinske izbore (Teze VI plenuma Saveznog odbora SSRNJ)	329—332 (39—42)
Članstvo Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije 1959—1963.	159—161 (17—19)
Saradnja SSRNJ sa partijama i organizacijama u Evropi	296—298 (36—38)
Peti kongres Saveza sindikata Jugoslavije	162—166 (20—24)
Razvoj Saveza sindikata Jugoslavije	117—121 (9—13)
Međunarodna aktivnost Saveza sindikata	121—124 (13—16)

PRIVREDA

Rezolucija Savezne skupštine o osnovnim smernicama za dalji razvoj privrednog sistema ..	167—169 (31—33)
Lična potrošnja i društveni standard ..	241—246 (49—54)
Ukupan prihod i njegova raspodela u 1963. ..	207—216 (39—48)
Oporezivanje individualnih poljoprivrednih proizvođača	125—129 (17—21)
Oporezivanje samostalnih zanatlija	170—174 (34—38)
Osiguranje imovine i lica	255—260 (63—68)
Industrija u 1963.	299—305 (69—75)
Proizvodnja i potrošnja cementa	136—138 (28—30)
Industrija piva	20—22 (14—16)
Rezolucija Savezne skupštine o razvoju poljoprivrede	341—342 (95—96)
Poljoprivreda u 1963.	306—312 (76—82)
Poljoprivredne organizacije u proizvodnji i na tržištu	247—254 (55—62)
Proširenje površina društvenih poljoprivrednih gazdinstava	7—13 (1—7)
Proizvodnja i potrošnja belih žita	130—135 (22—27)
Govedarstvo	14—29 (8—13)
Mlekarstvo	343—348 (97—102)
Trgovina u 1963.	313—316 (83—86)
Investiciona saradnja Jugoslavije sa zemljama u razvoju	333—340 (89—94)

SOCIJALNA POLITIKA I ZDRAVSTVO

Socijalno osiguranje u 1963.	261—266 (5—10)
Zdravstveno stanje i zaštita odojčadi i male dece ..	175—178 (1—4)

PROSVETA, NAUKA I KULTURA

Preporuka Savezne skupštine u vezi sa stanjem i problemima u oblasti osnovnog obrazovanja ..	179—181 (1—3)
Nastavni kadar u osnovnoj školi	182—184 (4—6)
Izdavačka delatnost 1956—1963.	217—227 (7—17)
Pregled izdavačkih preduzeća i drugih značajnijih izdavača u 1963.	228—229 (18—19)
Preporuka Savezne skupštine o unapređenju izdavačke delatnosti	230—232 (20—22)

SPOLJNA POLITIKA

Spoljna politika Jugoslavije u 1963.	185—190 (37—42)
Učešće Jugoslavije na XVIII zasedanju Generalne skupštine UN	23—32 (1—10)
Govor predsednika Tita na XVIII zasedanju Generalne skupštine UN	33—35 (11—13)
Pripreme za konferenciju UN o trgovini i razvoju ..	139—144 (31—36)
Učešće Jugoslavije u radu Konferencije UN o trgovini i razvoju	267—276 (43—52)
Državne posete	317—322 (53—58); 357—359 (67—69)
Jugoslavija i Čehoslovačka	349—356 (59—66)
Jugoslavija i Rumunija	36—40 (24—29)
Međunarodni ugovori	41—44 (21—24); 360—362 (70—72)
Diplomatsko-konzularna predstavništva	45—50 (25—30)

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 8.000 dinara /Redakcija: Terazije 41/I/tel. 33-610.
Administracija: Terazije 41/I, Beograd, tel. 33-611, pošt. fah 677.
Žiro račun br. 101-14-637-195, Beograd, uz naznaku »Za Jug. pregled«.
Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.